

*« Τα Ταφικά Έθιμα των Κυκλάδων στην
Πρώιμη Εποχή του Χαλκού »*

Επιβλέπουσες καθηγήτριες: Τρανταλίδου Κατερίνα
Μουνδρέα – Αγραφιώτη Αντίκλεια

Φοιτήτρια: Γιαννακοπούλου Ιωάννα

Εξάμηνο: Η΄

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 4253/1
Ημερ. Εισ.: 24-12-2004
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΙΑΚΑ
2004
ΓΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- α) Οι Κυκλάδες και ο πρώτος τους εποικισμός.....σελ. 1
β) Η Πρώιμη Εποχή του Χαλκού στις Κυκλάδες.....σελ. 3
γ) Ιστορική Έρευνα στα νησιά των Κυκλάδων .....σελ. 9

2. ΤΑ ΠΡΩΤΟΚΥΚΛΑΔΙΚΑ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΑ – ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΑΦΩΝ

- α) Νεκροταφεία - Τάφοι και τα χαρακτηριστικά τους.....σελ. 13
β) Κατασκευή των Κυκλαδικών τάφων.....σελ. 19

3. ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΣΚΕΛΕΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ.....σελ. 29

4. ΤΑΦΙΚΑ ΞΘΙΜΑ – ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ

- Ερμηνευτική Προσέγγιση.....σελ. 39

5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....σελ. 51

Οι Κυκλαδικοί τάφοι της ΠΕΧ – Τα δεδομένα .....

Κατάλογος εικόνων.....i - xxxix

Βιβλιογραφικές Συντομογραφίες.....

Βιβλιογραφία.....

Χάρτης 1- Η Ηπειρωτική Ελλάδα και τα Νησιά των Κυκλάδων (Lacy 1998, 257).

1. Εισαγωγή

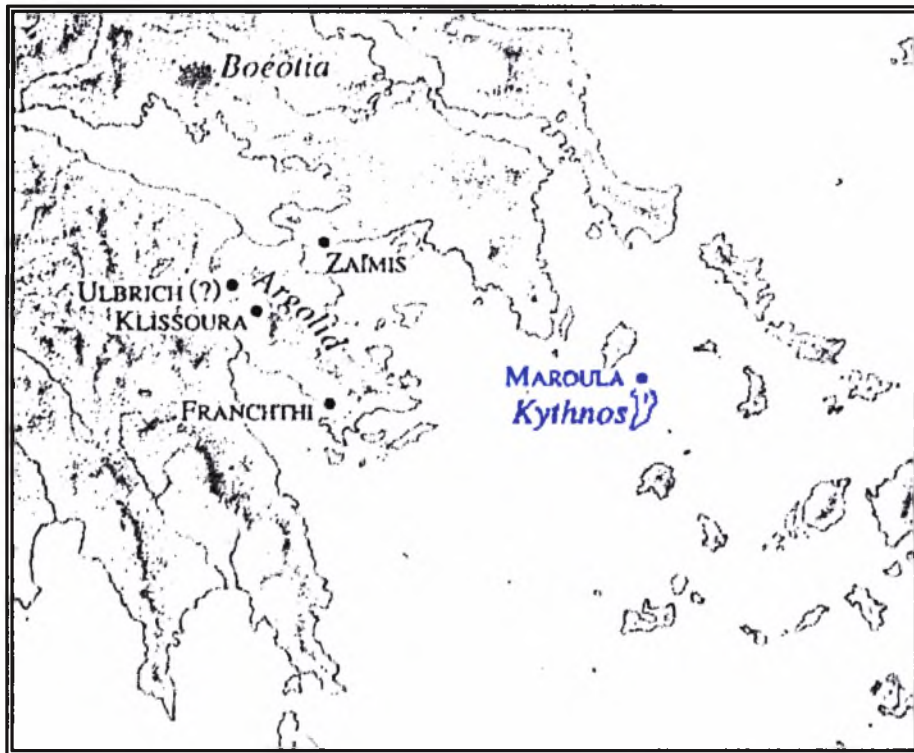

A) Οι Κυκλάδες και ο πρώτος εποικισμός τους.

Το Αιγαίο είναι ένας πολιτισμικός χώρος, στον οποίο οι κάτοικοι μπορούν να επικοινωνούν με τους γειτονικούς λαούς εξαιτίας της γεωγραφικής του θέσης, ανάμεσα σε τρεις Ηπείρους, την Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική (Χάρτης 1). Αν και η γεωγραφική του έκταση είναι αρκετά περιορισμένη, η ζώνη μέσα στην οποία βρίσκεται είναι εύκρατη και είναι δυνατή η ανάπτυξη της χλωρίδας και της πανίδας. Το ανάγλυφο του ποικίλει: πανύψηλα όρη με χιονοσκεπείς κορυφές τον χειμώνα, βουνά με πυκνά δάση, κοιλάδες ποταμών, κάμποι καταπράσινοι που τον χειμώνα είναι κατάξεροι, λίμνες και περάσματα ανάμεσα στα βουνά.

Τα νησιά που αποτελούν το Αιγαίο σύμφωνα με τις αρχαίες πηγές πήραν την ονομασία «Κυκλάδες» εξαιτίας του κύκλου που σχηματίζουν γύρω από το ιερό κέντρο της Δήλου. Με αυτό το όνομα γίνεται η αναφορά τους από πολλούς συγγραφείς όπως τον Πλίνιο, τον Στράβωνα, τον Ηρόδοτο, ο οποίος γράφει: «...αυτήν τε Νάξον τε και τας εκ ταύτης ηρημένας Πάρον και Άνδρον και άλλας τας Κυκλάδας καλευμένας...». Επίσης, ο γεωγράφος Στράβων περιγράφει: «...αυτήν τε η Δήλος και αι περι αυτήν Κυκλάδες...ένδοξον δ' εποίησαν αυτήν αι περιοικίδες νήσοι, καλούμεναι Κυκλάδες...». Ωστόσο, άλλοι δεν αποδέχονται αυτήν την άποψη αλλά αποδίδουν την ονομασία τους στους ύφαλους που περιβαλλουν τα νησιά (Ντιούμας 2000, 16). Γεωλογικά τα νησιά αυτά απλώνονται απο την ηπειρωτική Ελλάδα νοτιοανατολικά στο Αιγαίο και είναι οι κορυφές βυθισμένων βουνών που τα δυτικά τους όρια είναι η Εύβοια και οι χερσόνησοι της Αττικής και των Μεθάνων (Barber 1994, 1).

Η πρώτη εποίκηση των νησιών μαρτυρείται ήδη από την Μεσολιθική περίοδο από μετανάστες της Ηπειρωτικής Ελλάδας με χαρακτηριστικό παράδειγμα την θέση Μαρουλά της Κύθνου (Χάρτης 2), όπου βρέθηκαν τέσσερις ταφές περιτριγυρισμένες από διασκορπισμένο οψιανό και εργαλεία από πυριτόλιθο (Perles 2001, 22). Επίσης, η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων τους γίνεται ήδη από την 8^η χιλιετία π.Χ. και αυτό τεκμηριώνεται από την εύρεση μηλιακού οψιανού σε μεσολιθικά ή και παλαιότερα στρώματα του σπηλαιού Φράγχι της ΒΑ Πελοποννήσου. Είναι βέβαιο ότι η εξαγωγή του ηφαιστειακού αυτού γυαλιού ήταν σημαντικός παράγοντας της οικονομίας της Μήλου κατά την διάρκεια της Εποχής του Χαλκού. Όμως, ίχνη ακόμα πιο πρώιμης κατοίκησης στο νησί δεν έχουν παρατηρηθεί με αποτέλεσμα η εκμετάλλευση του οψιανού, αλλά και εξαγωγή του να έγινε από περαστικούς ναυτικούς (Barber 1994, 14). Οι γνώσεις μας για την Νεολιθική Εποχή έρχονται από τις ανασκαφές που έχουν πραγματοποιηθεί σε αρχαιολογικές θέσεις και από μερικά επιφανειακά ευρήματα. Ο νεολιθικός οικισμός στη νησίδα του Σάλιαγγου κοντά στην Αντίπαρο χρονολογείται στην NN I περίοδο και θεωρείται ότι αποτέλεσε κέντρο κατεργασίας και διακίνησης του οψιανού. Επίσης, ο οικισμός στην Κεφάλα της Κέα, ανήκει στην NN II περίοδο. Η θέση αυτή φαίνεται να συνδέεται με τον Πρωτοκυκλαδικό Πολιτισμό λόγω των στοιχείων που παρουσιάζει. Συγκεκριμένα, το νεκροταφείο της Κεφάλα έχει παρουσιάσει ομοιότητες τόσο με τα ταφικά έθιμα, όσο και με τα νεκροταφεία της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού, καθώς ορισμένοι από τους τάφους που έχουν βρεθεί είναι κιβωτιόσχημοι (Caskey 1977, 45). Άλλες ανάλογες θέσεις που παρουσίασαν ίχνη Νεολιθικής κατοίκησης είναι η Φτελιά της Μυκόνου, η θέση Στρόφιλα της Άνδρου, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί και που αποκάλυψε η Τελεβάντιου Χ., καθώς επίσης και η Γκρόττα της Νάξου και συγκεκριμένα ο Κοκκινόβραχος της Γκρόττας, όπου η Χατζηναστασίου Ο. βρήκε λείψανα οικισμού της Ύστερης Νεολιθικής περιόδου (1984-1985). Επίσης, στο Ακρωτήριο της Θήρας ο Μαρινάτος Σπ. Και ο Ντούμας Χ. Έχουν έχουν αναφέρει ενδείξεις κατοικήσεως του οικισμού

Χάρτης 2 – Η Μεσολιθική θέση Μαρουλά της Κύθνου
(Perles 2001, 21).

ήδη από την ΠΚ περίοδο και πιθανότατα από την Νεολιθική Εποχή. Αυτό τεκμηριώνεται από την εύρεση νεολιθικών οστράκων (Σωτηρακοπούλου 1999, 40). Επομένως, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι ο πληθυσμός των Κυκλάδων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού δεν είχε μεταναστεύσει από γειτονικές περιοχές αλλά ήταν απόγονος του Νεολιθικού και ο πολιτισμός του είναι η ανάπτυξη του πολιτισμού των προγόνων του.

Η γεωγραφική θέση των Κυκλάδων ανάμεσα στην Ηπειρωτική Ελλάδα, την Μικρά Ασία και την Κρήτη έπαιξε σημαντικό ρόλο στην πολιτισμική τους ανάπτυξη, καθώς δέχτηκαν επιρροές από τα γύρω πολιτισμικά κέντρα. Αυτές τις επιρροές αφού τις αφομοίωσαν, τις τροποποίησαν δημιουργώντας τον δικό τους πολιτισμό. Αυτός ο πολιτισμός, ο ρόλος του οποίου αποδείχτηκε ιδιαίτερα σημαντικός καθ' όλη τη διάρκεια της Εποχής του Χαλκού αναγνωρίστηκε για πρώτη φορά από τον Τσούνια δίνοντάς του την ονομασία Κυκλαδικός Πολιτισμός (Doumas 1977, 11).

B) Η Πρώιμη Εποχή του Χαλκού στις Κυκλάδες

Η Πρώιμη Εποχή του Χαλκού στις Κυκλάδες ξεκινάει την 3^η χιλιετία π.Χ. και χρονολογικά ορίζεται από το 3200 π.Χ. περίπου και τελειώνει το 2000 π.Χ. Μας είναι γνωστή με τον όρο Πρωτοκυκλαδική περίοδος και χρησιμοποιήθηκε για να διαχωριστεί από την Πρωτομινωική και την Πρωτοελλαδική αντίστοιχα. Χωρίζεται σε τρεις υποπεριόδους και οι γνώσεις μας γι' αυτήν περιορίζονται κυρίως στο χώρο των νεκροταφείων, τα οποία και αποτελούν την μόνη πηγή πληροφοριών καθώς τα γραπτά μνημεία απουσιάζουν παντελώς.

Οι υποπεριόδοι στις οποίες χωρίζεται είναι οι εξής: **α) Πρωτοκυκλαδική φάση I** που χρονολογείται περίπου από το 3200 π.Χ.

έως το 2800 π.Χ. και είναι γνωστή, σύμφωνα με τον Renfrew και ως Πολιτισμός Γκρόττα-Πηλού (Renfrew 1972, 147). Σε αυτή τη φάση σύμφωνα με ανασκαφές που πραγματοποιήθηκαν στο νεκροταφείο Λάκκουδες της Νάξου πιστεύεται ότι τα ευρήματα κεραμικής που ήρθαν στο φως ήταν πρωιμότερα από αυτά που ήταν ήδη γνωστά με αποτέλεσμα ο όρος Πολιτισμός Γκρόττα-Πηλός να μπορεί να αντικατασταθεί από τον όρο Πηλός-Λάκκουδες (Doumas 1977, 13), **β) Πρωτοκυκλαδική φάση II** γνωστή και ως Πολιτισμός Κέρου-Σύρου και χρονολογείται από το 2800 π.Χ. έως το 2300 π.Χ. και **γ) Πρωτοκυκλαδική φάση III** ή Πολιτισμός Φυλακωπή I που χρονολογείται από το 2300 π.Χ. έως το 2000 π.Χ.

Για να καταλάβουμε όμως καλύτερα αυτόν τον πολιτισμό θα αναφερθούμε σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της κάθε φάσης του. Διεξοδικότερα, στην **Πρωτοκυκλαδική I** περίοδο οι οικισμοί εντοπίζονται κοντά στη θάλασσα και σε μέρη που πρόσφεραν προστασία από τις φυσικές καταστροφές. Η παντελής έλλειψη αρχιτεκτονικών καταλοίπων οδήγησε στο συμπέρασμα ότι οι Κυκλαδίτες πιθανώς διέμεναν σε καλύβες που ήταν φτιαγμένες από φθαρτά υλικά και δεν υπήρχαν βοηθητικοί χώροι (Doumas 1977, 13-14). Οι οικισμοί, επίσης, δεν διακρίνονταν για το μέγεθός τους και αυτό συνεπάγεται από το γεγονός ότι στα νεκροταφεία υπήρχαν συστάδες 10-15 τάφων που ανήκαν σε μία οικογένεια. Οι τάφοι ήταν κιβωτιόσχημοι με κάτοψη σε σχήμα τραπεζίου και ο νεκρός που εναποτίθεντο μέσα συνοδευόταν από διάφορα προσωπικά του αντικείμενα, όπως κοσμήματα, αγγεία και ειδώλια (Barber 1994, 78). Μετά την ταφή επάνω στον τάφο τοποθετούνταν μεγάλη πλάκα για να τον καλύψει. Πάνω από αυτήν την καλυπτήρια πλάκα ή μίας στον χώρο του νεκροταφείου υπήρχε μικρή εξέδρα που χρησίμευε ως σήμα του τάφου (Barber 1994, 85).

Στην περίοδο αυτή διακρίνουμε κάποιες φάσεις οι οποίες σχετίζονται κυρίως με την κεραμική της. Τα πρωιμότερα έργα κεραμικής χαρακτηρίζονται για τη χονδροειδή κατασκευή τους, την περιορισμένη ποικιλία σχημάτων και το ατελές ψήσιμό τους. Είναι αγγεία ευρύστομα,

κυρίως πυξίδες, τα οποία απαντώνται στη φάση Λάκκουδες της Νάξου. Επίσης, στην φάση αυτή απαντώνται κοσμήματα, από θαλάσσια κοχύλια. Η διακόσμηση της κεραμικής είναι ευθύγραμμη και μπορεί να διαπιστωθεί στη φάση Πηλός. Στη τελευταία φάση αυτής της περιόδου κάνουν την εμφάνισή τους μοναδικής τελειότητας σκεύη και σχηματικά ειδώλια.

Κατα την **Πρωτοκυκλαδική II** περίοδο η οργάνωση είναι κάπως διαφορετική. Ο τύπος του σπιτιού που χρησιμοποιείται είναι λιθόκτιστος με ευθύγραμμη και καμπυλόγραμμη κάτοψη αποτελούμενο από ένα έως δύο δωμάτια. Συνήθως, τα σπίτια αυτά ήταν απομονωμένα και χτισμένα κοντά στα νεκροταφεία. Απ' την άλλη μεριά οι οικισμοί παρουσιάζονται μεγαλύτεροι σε μέγεθος απ' ότι στην προηγούμενη περίοδο και οχυρωμένοι και η επιλογή της θέσης γινόταν κυρίως σε άγονη βουνοπλαγιά και σε κάποια απόσταση από την θάλασσα. Ο πληθυσμός της πρωτοκυκλαδικής II παρουσίαζε σημαντική αύξηση και επομένως ο κάθε τάφος αντιστοιχούσε σε μόνο μία οικογένεια (Dumas 1977, 14). Τα νεκροταφεία συνολικά αποτελούνταν από 20-30 τάφους, είχαν τραπεζιόσχημη κάτοψη και κλείνονταν με ξηρολιθιά. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα αποτελεί η Μαρκιανή της Αμοργού.

Παράλληλα σημειώνεται μία ανάπτυξη της κεραμικής και της κατεργασίας μαρμάρου. Νεοί τύποι αγγείων κάνουν την εμφάνισή τους, όπως το τηγανόσχημο σκεύος και το απιόσχημο αγγείο (εικ. 65, xxxvii) σε συνδυασμό με την εμπίεστη τεχνική και τα καμπυλόγραμμα εγχάρακτα σχέδια στη διακόσμηση που ανήκουν στη φάση Κάμπου (Renfrew 1972, 527-528 – Ζαφειροπούλου 1984, 31). Επίσης, κάνει την εμφάνισή του και το λεμβοειδές εμβαματοδοχείο ή σαλτσιέρα, που αν και πολλά δείγματα έχουν βρεθεί στην ηπειρωτική Ελλάδα, φαίνεται ότι ο κύριος τόπος παραγωγής ήταν οι Κυκλάδες (Lacy 1998, 278). Επίσης, σε αυτήν την φάση έχουμε κρατηρίσκους και κυλινδρικές πυξίδες. Δύο ακόμη φάσεις στην κεραμική είναι εκείνη της Σύρου και της Αμοργού. Η Σύρος παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία στα σχήματα των πήλινων και μαρμαρίνων αγγείων αλλά και στους τύπους των ειδωλίων,

που εξακολουθούν να είναι σχηματικά και να επικρατεί ο τύπος με διπλωμένα τα χέρια. Και εδώ το τηγανόσχημο σκεύος κάνει την εμφάνισή του, καθώς και οι κρατηρίσκοι. Επίσης, παρατηρείται η κατεργασία μαρμάρου και η ανάπτυξη της καλλιτεχνικής δραστηριότητας και συγκεκριμένα της βραχογραφίας με διάφορα μέσα. Τέτοιες βραχογραφίες απαντούν στη θέση Στρόφιλα της Άνδρου και μάλιστα σε πολύ μεγάλη έκταση. Τέλος, η φάση της Αμοργού περιλαμβάνει αγγεία όπως τον κρατηρίσκο και η διακόσμηση αποτελείται από εμπιέστα καμπυλόγραμμα σχέδια.

Τέλος, στην **Πρωτοκυκλαδική III** παρατηρείται μία διαμόρφωση αξιολογών οικιστικών κέντρων σε θέσεις οι οποίες επέτρεπαν την ανάπτυξη εμπορικών και ναυτιλιακών δραστηριοτήτων. Η πληθυσμιακή αύξηση είναι ιδιαίτερα αισθητή αυτήν την περίοδο αυτό επιβεβαιώνεται από τα αρχιτεκτονικά λείψανα και τα νεκροταφεία. Οι τάφοι, εδώ, προορίζονταν για πολλαπλές ταφές, ενώ ο κυρίαρχος τύπος ήταν ο λαξευτός θαλαμοειδής. Οι οικισμοί είναι οχυρωμένοι και η επιλογή της θέσης γινόταν πάνω σε απότομες πλαγιές και όχι τόσο κοντά στην θάλασσα. Η διάρκεια ζωής ενός οικισμού ήταν μικρή και συνήθως είχε βίαιο τέλος. Τέτοιοι οικισμοί θα πρέπει να προήλθαν από από την άφιξη νέων πληθυσμιακών στοιχείων από το ΒΑ Αιγαίο, όπως υποστηρίζει ο Ντούμας (Ντούμας 1993, 20). Παρ' όλα αυτά δεν έλλειψαν και οι άλλες εκδοχές. Όσον αφορά τα σπίτια αυτό που τα χαρακτήριζε ήταν το τετράγωνο σχήμα τους και θύμιζαν κατασκευές Ηπειρωτικής Ελλάδας. Γενικότερα, έχει διαπιστωθεί ότι το Πρωτοκυκλαδικό σπίτι με τις μικρές διαστάσεις του, την τετράπλευρη συνήθως κάτοψη του και την απλή διαρρύθμιση φαίνεται ότι προοριζόταν να στεγάσει μικρό αριθμό ατόμων μιας και οι χώροι του δεν ξεπερνούσαν τους δύο. Μάλιστα, ένας από τους σύγχρονους μελετητές, ο Amos Rapoport, γράφει: « Το σπίτι, το χωριό και η πόλη εκφράζουν το γεγονός ότι οι κοινωνίες συμμερίζονται ορισμένους αποδεκτούς όρους και αξίες της ζωής. » (Ντούμας 1994,116).

Ως προς το θέμα της κεραμικής τα σχήματα και η τεχνική που χρησιμοποιούνται δεν ανήκουν στην κυκλαδική παράδοση και

ονομάζεται κεραμική της ομάδας Καστριού. Η κεραμική είναι σκοτεινόχρωμη και ως προς τα σχήματα, η ομάδα αυτή περιλαμβάνει την κωνική πυξίδα, που αντικατέστησε την κυλινδρική, την ραμφόστομη πρόχου και ορισμένα παραστατικά ή ζωόμορφα σκεύη, καθώς επίσης και το βοόσχημο αγγείο από την Φυλακωπή. Η διακόσμηση είναι εγχάρακτη με ευθύγραμμο και καμπυλόγραμμο μοτίβα (Barber 1994, 98). Γενικότερα, στη φάση αυτή παρουσιάζεται το φαινόμενο των πολεμικών επιχειρήσεων που είχαν ως συνέπεια την αναπόφευκτη κάμψη της ανάπτυξης και της καλλιτεχνικής δημιουργίας.

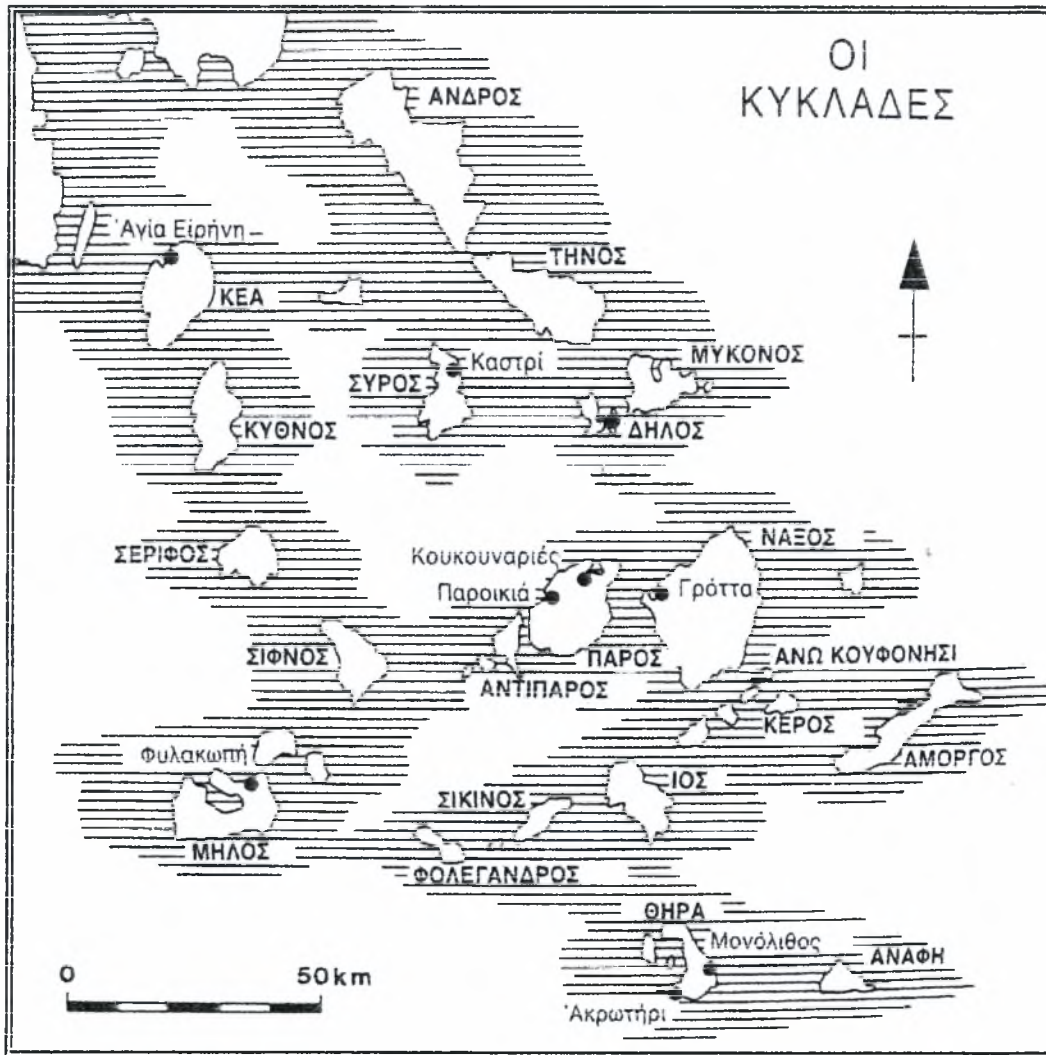
Από όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά μπορούν να διεξαχθούν πολλά συμπεράσματα για το τι είδους άνθρωποι ήταν οι Κυκλαδίτες και πως αντιμετώπιζαν την καθημερινότητά τους, καθώς και πως ήταν η κοινωνία τους.

Οι Κυκλαδίτες ήταν άνθρωποι που είχαν να αντιμετωπίσουν πολλές δυσκολίες μιας και η γεωγραφική έκταση των νησιών τους δεν τους παρείχε μεγάλες δυνατότητες. Η καθημερινή τους διαβίωση χαρακτηρίζεται από λιτότητα και με την επινοηκότητά τους αλλά και την συνεχή αναβάθμιση των γνώσεων τους να δημιουργήσουν τις πρώτες «αστικά» οργανωμένες κοινωνίες και να εκμεταλλευτούν στο έπακρον όλους τους φυσικούς πόρους που τους παρείχαν τα νησιά τους (Ντούμας 2000, 14). Με την συνεχή αυτή αναβάθμιση των γνώσεων τους άρχισαν να επεξεργάζονται και να μεταποιούν τα φυσικά αγαθά και να ασχολούνται με τη μεταλλουργία και συγκεκριμένα με την εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου των νησιών τους, όπως οψιανό από την Μήλο, ήδη από την Παλαιολιθική περίοδο, ο οποίος χρησιμοποιήθηκε πάρα πολύ για την κατασκευή εργαλείων και όπλων, σμύρη από την Νάξο, μόλυβδο, χαλκό και άργυρο από τη Σίφνο, ελαφρόπετρα από τη Θήρα, μάρμαρο από τα περισσότερα νησιά. Τα στενά όρια των νησιών τους δεν τους επέτρεπαν τη συνεχή επικοινωνία με τον έξω κόσμο με αποτέλεσμα να έχει αναπτυχθεί γενικότερα μία τάση συντηρισμού που επικράτησε κατά τη διάρκεια της φάσης Πηλός-Λάκκουδες (Ντούμας 1993, 17).

Αντίθετα, στην φάση Κέρου-Σύρου οι σχέσεις των Κυκλαδιτών με τον έξω κόσμο είναι ιδιαίτερα αισθητές. Η ενασχόλησή τους με τη μαρμαρογλυπτική, την αγγειοπλαστική, καθώς και με την ναυπηγική και τη ναυσιπλοΐα συντέλεσε στην ανάπτυξη και τη διατήρηση σε μεγάλο βαθμό της επικοινωνίας τους με γειτονικούς πολιτισμούς. Η οικονομία τους κατα κύριο βασίζοταν στην αγροτική καλλιέργεια, στο κυνήγι, στο ψάρεμα, αλλά και στο εμπόριο, το οποίο αποτέλεσε μία από τις σημαντικότερες δραστηριότητές τους. Αυτό φαίνεται από το εμπόριο των μεταλλοφόρων κοιτασμάτων που ήταν ένας σημαντικός παράγοντας για την ανάπτυξη της οικονομίας ιδιαίτερα κατά τη φάση Κέρου-Σύρου (Ντούμας 2000, 19).

Στη φάση αυτή εμφανίζεται η πειρατεία, ένα φαινόμενο που δημιούργησε έντονο πρόβλημα στους νησιώτες, καθώς η δράση της στον χώρο του Αιγαίου ήταν ανεξέλεγκτη και αποτελούσε απειλή για τους κατοίκους των νησιών. Οι οχυρώσεις τους εμφανίζονται στην περίοδο αυτή δεν προσφέρουν ιδιαίτερα ασφαλή προστασία, κάτι για το οποίο οι Μινωίτες είχαν μεριμνήσει. Αποτέλεσμα αυτού ήταν, προς το τέλος της φάσης αυτής, η οικονομία των νησιωτών να υποστεί μεγάλες και αισθητές αλλαγές (Doumas 1977, 14).

Στην τελευταία φάση της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού ορισμένοι μελετητές πιστεύουν ότι οι Κυκλαδίτες έχασαν το θαλάσσιο έλεγχο του Αιγαίου και έστρεψαν το ενδιαφέρον τους προς τη Δυτική Μεσόγειο. Αν και δεν υπάρχουν αρχαιολογικά στοιχεία που να το επιβεβαιώνουν αυτό ο Θουκυδίδης περιγράφει ότι για την αλλαγή αυτή που συνέβη στον αιγαιακό χώρο ευθυνόταν η ανάπτυξη του Κρητικού ναυτικού (Doumas 1977, 15).

Χάρτης 3 - Οι Κυκλάδες με τις κυριότερες θέσεις (Barber 1994, 2, εικ. 2).

Γ) Ιστορική Έρευνα στα νησιά των Κυκλάδων

Οι γνώσεις που διαθέτουμε σήμερα μας βοήθησαν στην καλύτερη κατανόηση του πολιτισμού των νησιών του Αιγαίου κατά τη διάρκεια της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού (Χάρτης 3). Αυτές οφείλονται στις ανασκαφές που διεξήχθησαν στους οικισμούς, αλλά και στα διάφορα νεκροταφεία. Από πολύ νωρίς τα νεκροταφεία αυτά έλκυσαν το ενδιαφέρον όχι μόνο των ταξιδιωτών αλλά και των ερευνητών, καθώς τα κτερίσματα που περιείχαν ήταν λεπτότεχνα μαρμάρινα αγγεία και ειδώλια διατηρημένα σε πολύ καλή κατάσταση.

Η πρωταρχική αναφορά σχετικά με τα νεκροταφεία των Κυκλάδων έγινε από τον Θουκυδίδη, ο οποίος στο πρώτο του βιβλίο δίνει μία σύντομη περιγραφή για τους Κυκλαδίτες και για τις πειρατικές τους δραστηριότητες πριν την άνθηση των Μινωιτών στην Κρήτη. Σε ένα άλλο σημείο του βιβλίου του περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο οι Αθηναίοι εξάγνησαν την Δήλο το 426π.Χ. από τους τάφους των νεκρών που είχαν πεθάνει στο νησί (Doumas 1977, 27).

Το διάστημα που ακολούθησε από το τέλος του 5^{ου} αι. π.Χ. έως και το δεύτερο μισό του 19^{ου} αι μ.Χ. δεν μαρτυρεί καμία ανασκαφή σε κάποιο νεκροταφείο των Κυκλάδων. Η επιστημονική έρευνα των καταλοίπων των νεκροταφείων ξεκίνησε αρκετά αργά, ενώ προηγείται μία περιγραφή των Κυκλαδικών αρχαιοτήτων από το γερμανό Ludwing Ross (στα τέλη του 1830), που ταξίδεψε στα νησιά κάνοντας μία καταγραφή των εντυπώσεών του μαζί με τις περιγραφές των αρχαιολογικών θέσεων. Τριάντα χρόνια αργότερα ακολούθησε ο γάλλος F. Fouque με την πρώτη σοβαρή επιτόπια έρευνα στη Θήρα και με κύρια απασχόλησή του την μελέτη της ηφαιστειολογίας της (Barber 1994, 36).

Ο Άγγλος J. Bent πρόσφερε και αυτός σημαντικές υπηρεσίες στην Κυκλαδική Αρχαιολογία ανασκάπτοντας ένα νεκροταφείο στην Αντίπαρο το 1884 και ανοίγοντας περίπου 40 τάφους, οι οποίοι περιείχαν ως κτερίσματα πήλινα αγγεία και ποικίλα αντικείμενα από μάρμαρο,

μέταλλο και οψιανό. Τα νεκροταφεία της Αμοργού εξερευνήθηκαν από τον γερμανό Dümmler το 1886. Από το σημείο αυτό και εξής οι τάφοι φαίνεται να είναι συλλημένοι ή λαθροανασκαμμένοι (Τσουντας 1898, 137).

Ο άνθρωπος, ωστόσο, που προσέφερε πάρα πολλά στην έρευνα και την καλύτερη κατανόηση του Κυκλαδικού Πολιτισμού ήταν ο Χ. Τσουντας. Ως μέλος της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, ερευνήσε στο τέλος του 19^{ου} αι. τη Σύρο και την Αντίπαρο, τη Σίφνο και την Αμοργό και με δύο άρθρα του στην Αρχαιολογική Εφημερίδα του 1898 και 1899 καθόρισε σαφώς τα χαρακτηριστικά του Πρωτοκυκλαδικού Πολιτισμού. Παρ' όλα αυτά σημαντικό μέρος της δουλειά του παραμένει ανολοκλήρωτο (Barber 1993, 37-38).

Η Αγγλική Αρχαιολογική Σχολή το 1889 πραγματοποίησε ανασκαφές στον οικισμό της εποχής του Χαλκού στη Φυλακωπής της Μήλου. Αρχικά σκόπευαν να μελετήσουν την κλασική πρωτεύουσα του οικισμού αλλά το αποτέλεσμα ήταν απογοητευτικό και έτσι άρχισαν αν ανασκάπτουν την Φυλακωπή, η οποία είχε αναγνωριστεί από τα επιφανειακά ευρήματα ως μία πολύ σημαντική θέση. Μάλιστα, οι ανασκαφές που έχουν διεξαχθεί στην Φυλακωπή διαθέτουν μία πολύ καλή τεκμηρίωση, καθώς ο Σκωτσέζος D. Mackenzie επέβλεπε καθημερινή εργασία ανελλιπώς κρατώντας, παράλληλα, λεπτομερείς σημειώσεις (Barber 1993, 38).

Ενώ, λοιπόν, είχε προηγηθεί μία αρκετά πολυχρονη επιστημονική έρευνα σε πολλά νησιά του Αιγαίου, το 1903 ο ανθρωπολόγος Κ. Στέφανος εκ μέρους της Αρχαιολογικής Εταιρείας πραγματοποίησε ανασκαφές στο νησί της Νάξου το χρονικό διάστημα 1903-1910 ανασκάπτοντας συνολικά 400 τάφους σε 8 νεκροταφεία της. Ωστόσο, οι έρευνες αυτές υπήρξαν κακής ποιότητας και απέφεραν ασαφή τεκμηρίωση.

Οι ανασκαφές που είχαν διεξαχθεί στη Μήλο δημοσιεύθηκαν το 1904 και η αγγλική ομάδα ερευνήσε και το νεκροταφείο του Πηλού, το οποίο ήταν ιδιαίτερα σημαντικό για τη σειρά ευρημάτων που ήρθε στο

φως και ανήκε στην πρώιμη εποχή του Χαλκού (Barber 1994, 39). Οι έρευνες στο νησί της Μήλου, αλλά και στα άλλα νησιά συνεχίστηκαν στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αι., αλλά ξεκίνησαν και συστηματικές ανασκαφές. Οι γερμανοί αρχαιολόγοι ύστερα από έρευνες έφεραν στο φως έναν προϊστορικό οικισμό που βρισκόταν κάτω από τα μεταγενέστερα λείψανα της Παροικιάς στην Πάρο.

Ανάμεσα στα 1910-1960 δεν πραγματοποιήθηκαν σημαντικές ανασκαφές εκτός από κάποιες έρευνες της Ε. Βαρούχα σε τάφους της περιοχής Κάμπος στην Πάρο. Επιπλέον, ο Ν. Κοντολέων, καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών, άρχισε τις έρευνές του το 1949 στον οικισμό της Γρόττας στην Νάξο, όπου βρήκε ένα πρωτοκυκλαδικό νεκροταφείο και θαλαμοειδείς τάφους της ύστερης εποχής του Χαλκού, καθώς επίσης και στο νεκροταφείο Απλωμάτων εκ μέρους της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας. Παράλληλα, στη Νάξο απο το 1964 θα πραγματοποιηθεί μία σειρά ερευνών στην Μουτσούνα από τον Έφορο Αρχαιοτήτων Ν. Ζαφειρόπουλο και κυρίως ανασκαφές του Χ. Ντούμα στον οικισμό της Πανόρμου. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η ανάλυση και δημοσίευση των ευρημάτων το 1977 του Χ. Ντούμα από τις ανασκαφές που διεξήγαγε ο ίδιος για την καλύτερη κατανόηση της πρωτοκυκλαδικής κοινωνίας και της εποχής γενικότερα (Barber 1994, 39-40).

Ο Ν. Ζαφειρόπουλος, από την άλλη μεριά, ερεύνησε το νεκροταφείο Ζουμπάρια στο Δεσποτικό και η Φ. Ζαφειροπούλου ανακάλυψε τα νεκροταφεία Σπαθί και Καλογριές στη Μήλο. Επίσης, δούλεψε στο νησί της Κέρου το 1964 και 1968 και πραγματοποίησε ανασκαφές και στο νησί Άνω Κουφονήσι το 1970.

Οι ανασκαφές στο νησί της Κέας ξεκίνησαν το 1960 και η επιτόπια έρευνα που είχε πραγματοποιηθεί ολοκληρώθηκε με την έκδοση των πρώτων τόμων της τελικής δημοσίευσης. Ο Νεολιθικός οικισμός της Κεφάλια στην Κέα και το νεκροταφείο της ανασκάφθησαν από τον καθηγητή J. Coleman (Barber 1993, 41).

Τέλος, ανασκαφές διεξήχθησαν στο Ακρωτήρι της Θήρα το 1967 από τον Σπ. Μαρινάτο μέχρι και τον θάνατό του το 1974. Από εκείνο το

σημείο και εξής ο Χ. Ντούμας διευθύνει την ανασκαφή. Επίσης, στη Σαντορίνη εντοπίστηκαν δύο αγροτικές εγκαταστάσεις εκ των οποίων η μία, αυτή του Φτέλλου (1972) αποκάλυψε λείψανα στεγασμένου στάβλου και μιας αγροκίας.

Την δεκαετία του 1970 η Αγγλική Αρχαιολογική Σχολή με τον καθηγητή C. Renfrew μας έδωσε περισσότερες πληροφορίες για τον οικισμό της Φυλακωπής και των διαδοχικών φάσεων κατοίκησης του.

Επίσης, η Β. Φιλιππάκη, έφορος στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο ερεύνησε την ακρόπολη του Αγ. Ανδρέα στη Σίφνο, την οποία βρήκε πρώτος ο Τσουνίας, ο καθηγητής Δ. Σκιλάρντι, μέλος της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας, στις Κουκουναριές στον κόλπο της Νάουσας στη βόρεια Πάρο διευθύνει τις ανασκαφές που είχαν ξεκινήσει το 1976. Το 1979 αποκαλύφθηκε στην Αγία Θέκλα κοντά στην Πάνορμο της Τήνου μία σημαντική θέση που ανασκάφθηκε από τον Γ. Δεσπίνη καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Επρόκειτο για ένα μικρό θολωτό τάφο παρόμοιο με τους χαρακτηριστικούς μυκηναϊκούς τάφους της Ηπειρωτικής Ελλάδας (Barber 1994, 42-43).

2. Τα Πρωτοκυκλαδικά νεκροταφεία και η τυπολογία των τάφων

α) Τα Νεκροταφεία- οι Τάφοι και τα Χαρακτηριστικά τους

Το νεκροταφείο είναι ένας χώρος, που συνιστά έναν χαρακτήρα χθόνιο, καθώς διαχωρίζει την κοινότητα των νεκρών από των ζώντων. Μέσα σ' αυτόν οι άνθρωποι εκφράζουν τη στάση τους απέναντι στον νεκρό με αποτέλεσμα να μπορούμε να κατανοήσουμε τα ταφικά συμπεραζόμενα της κάθε κοινωνίας που ανήκει σε διαφορετική εποχή και στη συγκεκριμένη περίπτωση αυτά της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού. Αυτό γιατί οι κοινωνίες αντιπροσωπεύονται και εκφράζονται διαφορετικά στα ταφικά έθιμα (Hodder 2002, 35-36).

Ο καθηγητής Χ. Νιούμας που συνέχισε το έργο του Χ. Τσουντα ανέσκαψε κάποια νεκροταφεία και με βάση τη χρήση σύγχρονων μεθόδων έδωσε λύσεις σε διάφορα προβλήματα που υπήρχαν και δημοσιεύσε, ταυτόχρονα, μία συγκεντρωτική μελέτη των ταφικών εθίμων της Πρωτοκυκλαδικής εποχής (Barber 1994, 78).

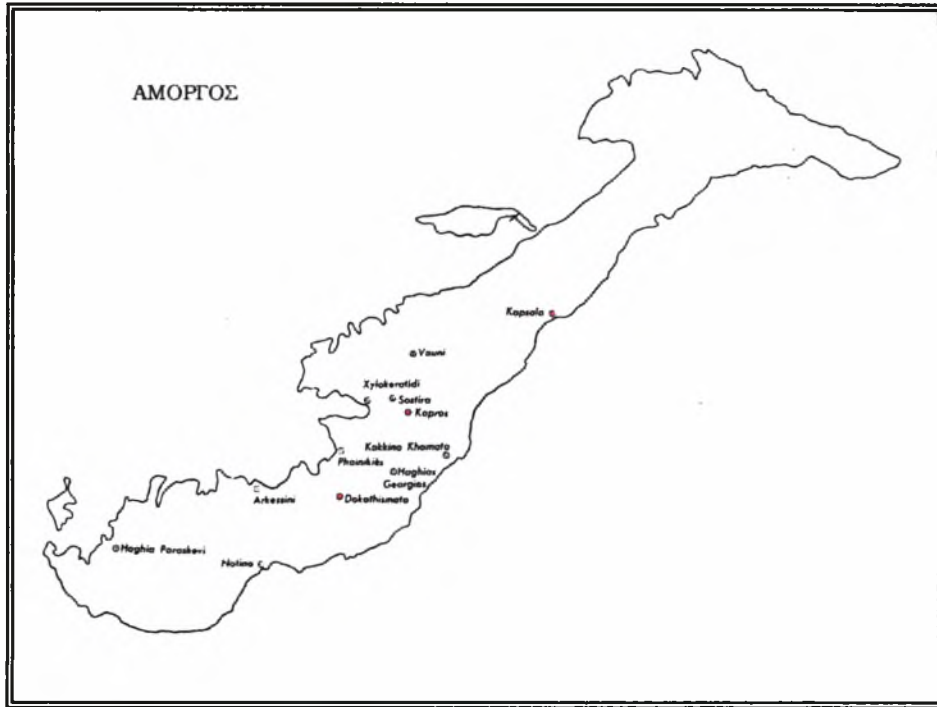
Τα νεκροταφεία των Κυκλάδων μας προσφέρουν ιδιαίτερα σημαντικά ευρήματα, αλλά και άφθονα (Renfrew 1972, 153) και παρουσιάζουν κάποια χαρακτηριστικά γνωρίσματα, τα οποία μας επιτρέπουν να διεξάγουμε ορισμένα συμπεράσματα που μας βοηθάνε στην καλύτερη κατανόηση της Πρωτοκυκλαδικής κοινωνίας και αυτό γιατί τα νεκροταφεία είναι χώροι που, όπως αναφέραμε και παραπάνω, εκφράζουν ένα κοινωνικό χαρακτήρα και μία συγκεκριμένη στάση απέναντι στον νεκρό. Γι' αυτόν, λοιπόν, τον λόγο αξίζει να θίξουμε το θέμα των νεκροταφείων μιας και κατά την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού αυτά είναι που μας προσφέρουν τις περισσότερες πληροφορίες.

Πρώτα απ' όλα πρέπει να επισημάνουμε το γεγονός ότι τα νεκροταφεία δεν είχαν σταθερό προσανατολισμό και φαίνεται ότι αυτός υπαγορευόταν από τη μορφολογία του εδάφους. Το πιο σύνηθες

γνώρισμά τους ήταν η επιλογή της θέσης τους κοντά στον οικισμό, τον οποίο εξυπηρετούσε (Doumas 1977, 29). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα νεκροταφεία Δωκαθίσματα και Κάπρος της Αμοργού (Χάρτης 4), τα οποία σύμφωνα με τον Χ. Τσουντα βρίσκονταν κοντά σε λείψανα οικισμού (Τσουντας 1898, 165-166). Αντίστοιχα παραδείγματα συναντούμε και στην Πάρο και συγκεκριμένα στα νεκροταφεία Άβυσσος και Πύργος (Χάρτης 5), όπου κοντά τους βρέθηκαν αρχιτεκτονικά λείψανα (Τσουντας 1898, 169, 175-76), στην Νάξο, στο νεκροταφείο των Απλωμάτων, το οποίο εξυπηρετούσε τις ανάγκες του οικισμού της Γκρότίας (Κοντολέων 1970, 146), στο νεκροταφείο Μουτσούνα, αλλά και στο νεκροταφείο Φυρρόγες, το οποίο βρέθηκε κοντά σε προϊστορικά λείψανα οχυρωματικού τείχους και οικισμού (Χάρτης 7) (Στέφανος 1904, 57) . Επίσης, η Χαλανδριανή της Σύρου είχε τοποθετηθεί κοντά σε οικισμό, όπως αναφέρει ο Χ. Τσουντας (Τσουντας 1899, 78). Όλα αυτά τα νεκροταφεία, λοιπόν, παρατηρούμε ότι βρέθηκαν κοντά σε αρχιτεκτονικά λείψανα είτε οικισμών είτε οικημάτων.

Η θέση τους μπορεί να ήταν είτε παραθαλάσσια είτε στην ενδοχώρα των νησιών και πάντα κοντά στους οικισμούς που εξυπηρετούσαν. Αντιπροσωπευτικά παραδείγματα παραθαλάσσιων νεκροταφείων συναντάμε στην Αμοργό, την Πάρο, την Αντίπαρο (Χάρτης 6), στο Κουφονήσι (Ζαφειροπούλου 1970, 428), το Δεσποτικό (Τσουντας 1898, 174 – Βαρούχα 1925, 98), καθώς και στην Νάξο και συγκεκριμένα, στο νεκροταφείο των Απλωμάτων (εικ. 2-3, ii) (Κοντολέων 1970, 146) . Τα νεκροταφεία Άβυσσος και Κάμπος της Πάρου διαβρώθηκαν από το θαλάσσιο νερό, ενώ η Χαλανδριανή της Σύρου, καθώς και οι Καλογριές της Μήλου (Χάρτης 8) αν και δεν ήταν παραθαλάσσιες βρίσκονταν σε κοντινή απόσταση από την θάλασσα. Ανάλογο παράδειγμα αποτελεί και η Νάξος, η οποία ανασκάφθηκε κατά το διάστημα 1903-1910 και μας έδωσε μια πιο καθαρή εικόνα της παραθαλάσσιας κατάστασης (Στέφανος 1903, 53).

Από την άλλη μεριά, νεκροταφεία στην ενδοχώρα συναντάμε στην Αϊτά, στις Μελάνες και στα Αφεντικά της Νάξου, πληροφορίες για τα

Χάρτης 4 – Τα νεκροταφεία της Αμοργού (Zervos 1957).

Χάρτης 5 – Τα νεκροταφεία της Πάρου (Zervos 1957).

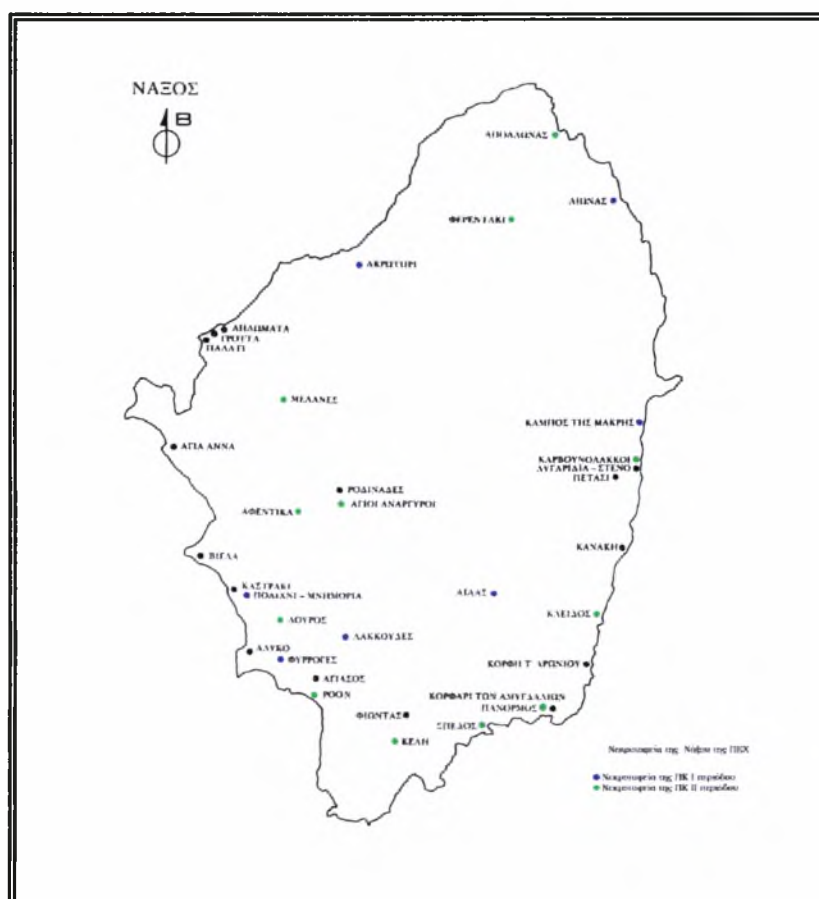
Χάρτης 6 – Τα νεκροταφεία της Αντιπάρου και του Δεσποτικού (Zervos 1957).

οποία μας δίνει ο Κ. Στέφανος (Χάρτης 7). Επιπρόσθετο παράδειγμα τέτοιου νεκροταφείου αποτελεί ο Πηλός της Μήλου (Χάρτης 8) (Edgar 1896, 36). Χαρακτηριστικό γνώρισμα, επίσης, των Κυκλαδικών νεκροταφείων είναι ότι βρίσκονταν σε πλαγιά και όχι σε επίπεδο έδαφος. Η τελευταία είναι μια σπάνια περίπτωση, που απαντάται στη Νάξο στο νεκροταφείο Φυρρόγες, στην Πάρο στο νεκροταφείο Μνημόρια (Στέφανος 1904, 57) και στη Χαλανδριανή της Σύρου, όπου οι τάφοι διατάχθηκαν πάνω σε επίπεδη επιφάνεια. Επίσης, στην Πάρο, η Βαρούχα αναφέρει ότι « η τομή του εδάφους, εις την οποίαν ευρίσκοντο οι τάφοι, αποτελεί το κράσπεδον μικρού υψώματος ελαφρώς κεκλιμένου προς τη θάλασσα (Βαρούχα 1926, 98).

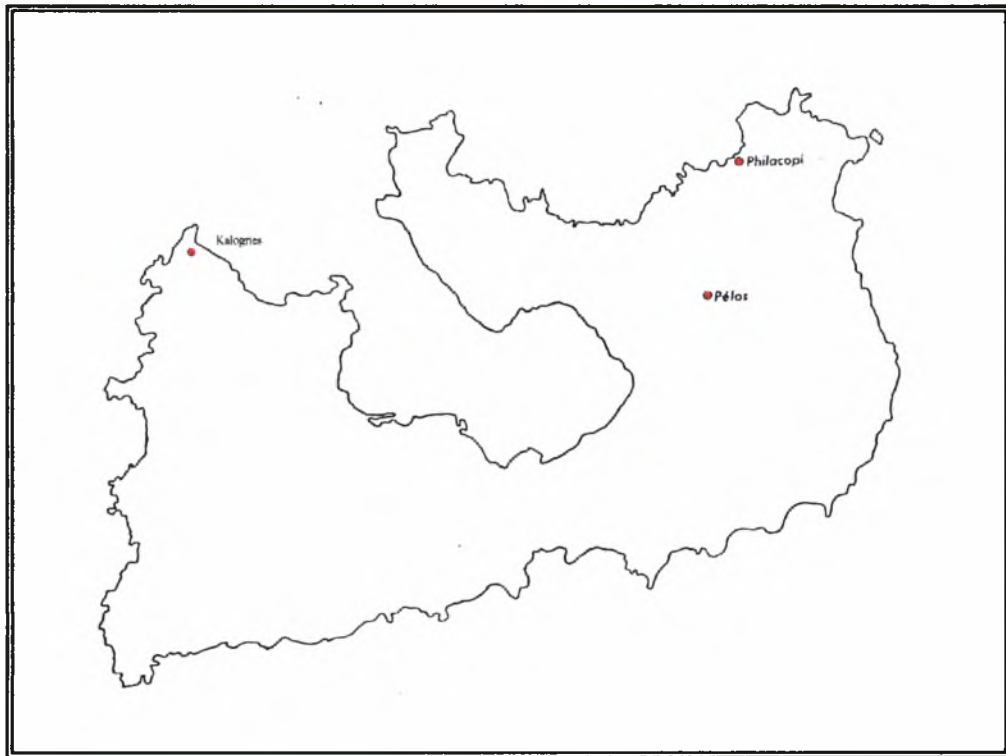
Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των νεκροταφείων έπαιξε και το είδος του υπεδάφους, το οποίο δε θα έπρεπε να είναι ούτε πολύ μαλακό, αλλά ούτε πολύ σκληρό, ώστε να γινόταν δυνατό το σκάψιμο ενός τάφου, αλλά και να ήταν αρκετά συμπαγές, ώστε να μην καταρρεύσουν οι πλευρές του. Σε ορισμένα νεκροταφεία παρατηρείται η ύπαρξη αναλημματικού τοίχου με σκοπό την αποφυγή και προστασία του από τις πλημμύρες και από τη διάβρωση του εδάφους, όπως στο νεκροταφείο των Αγ. Αναργύρων στη Νάξο (εικ. 1, i). Επίσης, στο νεκροταφείο των Απλωμάτων οι τάφοι ήταν λαξεμένοι στον συμπαγή φυσικό βράχο, όπως μας πληροφορεί ο Ν. Κοντολέων (εικ. 2-3, ii) (Κοντολέων 1970, 46) . Από την άλλη μεριά, στο νεκροταφείο των Λάκκουδων Α, καθώς επίσης και στο Ακρωτήρι έχει παρατηρηθεί ότι οι τάφοι είχαν σκαφτεί πάνω σε χαμηλό βραχώδες έξαρμα, το οποίο σχημάτιζε μία φυσική πρόσοψη στο ταφικό έδαφος (εικ. 5-6, iii) (Doumas 1977, 30) . Η χρήση των φυσικών εξαρμάτων, εκτός από την ανωτέρω λειτουργία είχε και μια δεύτερη, που ήταν ο χώρισμός του νεκροταφείου σε μικρές ενότητες.

Ο συνήθης αριθμός τάφων σε ένα νεκροταφείο της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού ποικίλει. Στην ΠΚ I περίοδο ο αριθμός κυμαινόταν στους 10 με 15 τάφους, όπως το νεκροταφείο Καλογριές της Μήλου που περιλάμβανε 12 τάφους, στην ΠΚ II περίοδο ανάμεσα στους 20 με 30 τάφους, ενώ στην ΠΚ III περίοδο οι ταφές ήταν πολλαπλές. Υπάρχουν,

Χάρτης 7 – Τα νεκροταφεία της Νάξου ανά χρονολογική φάση (Παπαθανασόπουλος 1961).

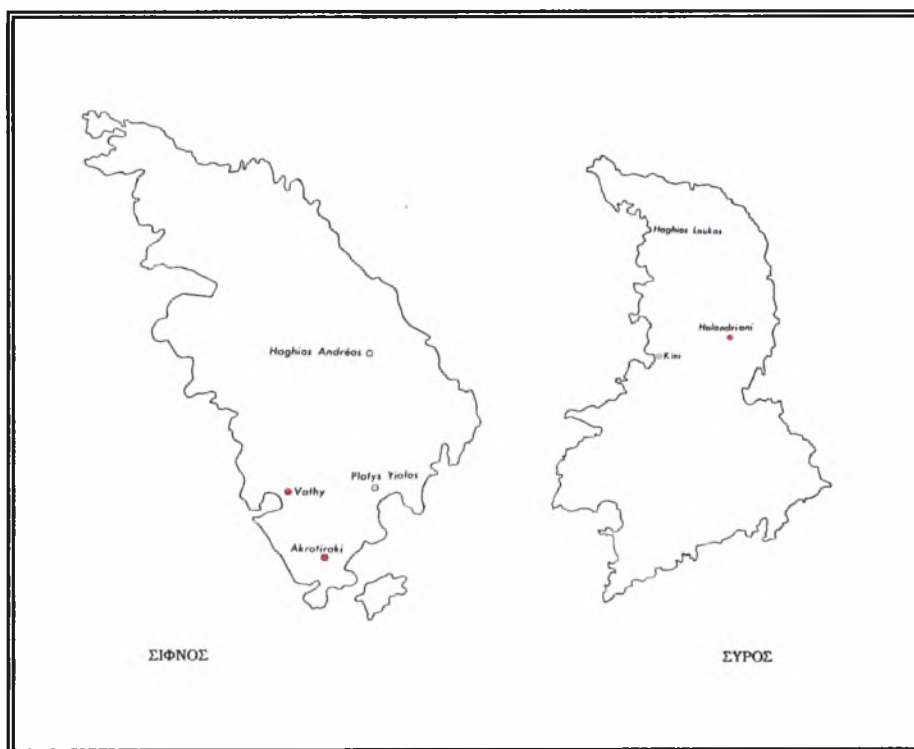

Χάρτης 8 – Τα νεκροταφεία της Μήλου (Zervos 1957).

όμως, νεκροταφεία που περιελάμβαναν πάνω από 50 τάφους, όπως αυτά της Νάξου και συγκεκριμένα οι Καρβουνόλακκοι με 82 τάφους (Στέφανος 1903, 52-53), οι Φυρρόγες με 100 τάφους (Στέφανος 1904, 58) και ο Κάμπος Μακρής με 90 τάφους (Χάρτης 7) (Στέφανος 1910, 270). Ανάλογα παραδείγματα ισχύουν και στο νεκροταφείο Άγιος Λουκάς της Σύρου που περιείχε 94 τάφους (Τσουντας 1899, 79), στον Πύργο της Πάρου με 58 τάφους (Τσουντας 1898, 149) και τέλος, στις Κρασσάδες της Αντιπάρου με 50 τάφους (Τσουντας 1898, 150). Εδώ, αξίζει να σημειώσουμε ότι εξαίρεση αποτελεί η Χαλανδριανή της Σύρου, η οποία είναι μία νεκρόπολη με περισσότερους από 600 τάφους εκ των οποίων οι 500 ανασκάφθηκαν από τον Χ. Τσουντα (Χάρτης 9).

Οι ταφές που περιελάμβανε ένα νεκροταφείο ήταν **α)** οι μεμονωμένες και **β)** οι ταφές κατα συστάδες. Συγκεκριμένα **α)** οι μεμονωμένες ταφές αποτελούνταν κυρίως από απομονωμένους από το σύνολο τάφους, οι οποίοι ήταν τοποθετημένοι σε απομακρυσμένες ή βραχώδεις περιοχές. Η θεωρία του Χ. Τσουντα γι' αυτήν την περίπτωση είναι ότι ανήκαν σε μέλη μεταναστευτικής κοινότητας, η οποία περιπλανούνταν από τη μία περιοχή στην άλλη για την εύρεση βοσκής για τα κοπάδια της. Τέτοιες μεμονωμένες ταφές συναντάμε στην Αμοργό στο νεκροταφείο Κόκκινα Χώματα και στη Πάρο, καθώς και στο Δεσποτικό (Τσουντας 1898, 138-141). Από την άλλη μεριά, **β)** οι ταφές κατα συστάδες αποτελούνταν από τάφους ενσωματωμένους σε μικρά ατομικά σύνολα. Συχνά οι ομάδες των τάφων οριοθετούνταν σε ξεχωριστές περιοχές μέσα στο νεκροταφείο με τη χρήση φυσικών εξαρμάτων βράχων. Ο Χ. Τσουντας αναφέρει ότι « οι τάφοι κατα συστάδες, ανάλογα με το μέγεθός τους, μπορεί να ανήκαν σε εκτεταμένες οικογένειες ή σε μικρές ομάδες οικογενειών » (Τσουντας 1898, 177-78). Παραδείγματα τέτοιων νεκροταφείων αποτελούν του Δεσποτικού, όπου βρέθηκαν δύο συστάδες εκ διπλών τάφων και των Απλωμάτων στη Νάξο.

Ένα άλλο σημείο που αναφέρεται στη διάταξη των τάφων μέσα στο νεκροταφείο είναι οι διαστάσεις τους και η μεταξύ τους εγγύτητα. Πρόκειται για ένα θέμα που εξαρτάται αποκλειστικά από το διαθέσιμο

Χάρτης 9 – Τα νεκροταφεία της Σίφνου και του Σύρου (Zervos 1957).

χώρο και από την πυκνότητα του πληθυσμού σε κάποιον τόπο. Αξίζει να σημειώσουμε στο σημείο αυτό την άποψη του Χ. Ντούμα, ο οποίος υποστηρίζει πως «η οργάνωση των τάφων μιας χρήσεως σε συστάδες πιθανώς να αντανάκλα την οργάνωση της πρωτοκυκλαδικής κοινωνίας σε μικρές ομάδες. Τέτοιες μπορεί να είναι οι οικογένειες, τα γένη, οι επαγγελματικές συντεχνίες, κ.λ.π.» (Ντούμας 1988, 80). Παραδείγματα νεκροταφείων που φαίνεται ότι οι τάφοι βρίσκονταν σε κοντινή απόσταση μεταξύ τους είναι το Ακρωτηράκι στη Σίφνο (Χάρτης 9), όπου μία οικογένεια είχε θάψει τους νεκρούς της σε κοντινή απόσταση από κάποιους (Τσουντας 1899, 73-74), επίσης, στο νεκροταφείο Αφεντικά στη Νάξο βρέθηκαν τάφοι κοντά ο ένας στον άλλον (Στέφανος 1910, 270). Ωστόσο, στο νεκροταφείο των Αγ. Αναργύρων που γίνεται χρήση πολυώροφων τάφων για τη φιλοξενία μόνο μιας οικογένειας συνάταμε δύο τύπους τάφων: από τη μία, έχουμε ταφές εναποθετιμένες σε επιμελημένης κατασκευής τάφους, ευρείων διατάσεων και συνιστάμενους από πλούσια κτερίσματα και από την άλλη, ταφές σε φτωχά κατασκευασμένους τάφους, μικρών διαστάσεων και με λίγα ή καθόλου αποτιθέμενα κτερίσματα. Επομένως, παρατηρούμε ότι υπήρχαν κοινωνικές διαφοροποιήσεις στο νεκροταφείο αυτό και αυτό μπορεί πολύ εύκολα να τεκμηριωθεί από την ύπαρξη και το είδος των κτερισμάτων (Dumas 1977, 34).

Τέλος, παρατηρούμε ότι ορισμένα νεκροταφεία της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού παρουσιάζαν μεγάλη ποικιλία πλούτου, ενώ άλλα όχι τόσο μεγάλη και σπουδαία. Συγκεκριμένα στην ΠΚ I περίοδο οι τάφοι ήταν κιβωτιόσχημοι και προσέφεραν πολλά και πλούσια ευρήματα (Renfrew 1972, 157), στην ΠΚ II έχει διαπιστωθεί μία αύξηση του μεγέθους, όπως είδαμε, των νεκροταφείων, η χρήση των οποίων συνεχίζεται, καθώς παρατηρείται και μία μικρή διαφοροποίηση στα ταφικά έθιμα. Η Χαλανδριανή της Σύρου μας έχει δώσει μεγάλο αριθμό πλούσιων ευρημάτων (Renfrew 1972, 178). Τα νεκροταφεία της ΠΚ III περιόδου ήταν από τα πιο εκτεταμένα με θαλαμοειδείς τάφους, οι οποίοι είναι οι μόνοι του πολιτισμού αυτού που δεν είναι καλά χρονολογημένοι

(Renfrew 1972, 189). Οι θαλαμοειδείς τάφοι μας είναι γνωστοί από το νεκροταφείο Άσπρο Χωριό κοντά στον οικισμό Φυλακωπή. Πάντως, πλούσια νεκροταφεία έχουν βρεθεί στη Νάξο, που είναι ένα από τα μεγαλύτερα νησιά των Κυκλάδων και σύμφωνα με τις ανασκαφές που πραγματοποίησε εκεί ο Κ. Στέφανος παρατήρησε ότι ορισμένα νεκροταφεία ανήκουν στην κατηγορία που διαθέτουν τάφους με πλούσια κτερίσματα. Ένα από αυτά τα νεκροταφεία είναι των Αγ. Αναργύρων, στο οποίο, όπως αναφέραμε παραπάνω, είχε χρησιμοποιηθεί αναλημματικός τοίχος (εικ 1, ι). Ακόμα, συναντάμε πολυώροφους τάφους που φιλοξενούσαν μόνο μια οικογένεια (ΑΔ τόμος Β' (Χρονικά) 16, 23). Οι τάφοι αυτοί είναι δύο ειδών: **α)** Ταφές εναποθετιμένες σε επιμελημένης κατασκευής τάφους, ευρείων διαστάσεων και συνιστάμενους από πλούσια κτερίσματα και **β)** Ταφές σε φτωχά κατασκευασμένους τάφους, μικρών διαστάσεων και με λίγα ή καθόλου αποτιθέμενα κτερίσματα. Επομένως, παρατηρούμε ότι υπήρχαν κοινωνικές διαφοροποιήσεις στο νεκροταφείο και αυτό μπορεί πολύ εύκολα να τεκμηριωθεί από την ύπαρξη και το είδος των κτερισμάτων (Doulmas 1977, 34).

Στα μορφολογικά χαρακτηριστικά του τάφου ανήκει και η διάταξη του γενικά στον χώρο. Έτσι, για τις ταφές προτιμούνταν ειδικά καθιερωμένος χώρος, συνήθως σε πλαγιά, ώστε να αποφεύγεται ο κίνδυνος πλημμύρας ή διάβρωσης του εδάφους, αλλά και να μη αποκλείεται η κοινότητα από την καλλιέργεια του εύφορου τμήματος γης (Ντούμας 1988, 79). Ειδικότερα, ο προσανατολισμός των τάφων, σύμφωνα με τις παρατηρήσεις του Χ. Τσουντα, ακολουθούσε μια συγκεκριμένη κατεύθυνση: η επιμηκύτερη πλευρά του τάφου, δηλαδή η πλευρά απέναντι από την είσοδο, ήταν τοποθετημένη προς την πλαγιά και συνεπώς η είσοδος ήταν στραμμένη στον ανοιχτό χώρο (Τσουντας 1898, 148-149). Ωστόσο, πολλοί τάφοι ήταν προσανατολισμένοι προς τον αναλημματικό τοίχο, όπως συμβαίνει στο νεκροταφείο των Αγίων Αναργύρων, ενώ στη θέση Φυρρόγες ο προσανατολισμός του κάθε τάφου διέφερε (Στέφανος 1904, 58). Επίσης, στο νεκροταφείο Λάκκουδες της Νάξου οι περισσότεροι τάφοι κοιτούν νοτιο, ενώ άλλοι ανατολικά και

άλλοι δυτικά (εικ. 6, iv). Πάντως, ο προσανατολισμός των νεκροταφείων δεν είχε ένα σταθερό σημείο αλλά αυτός εξαρτούνταν από την διαμόρφωση του εδάφους.

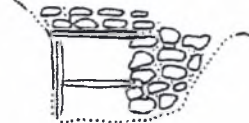
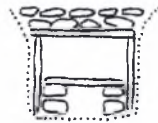
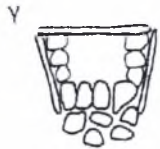
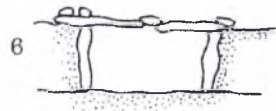
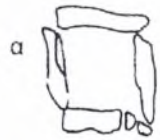
Μέσα στο χώρο των νεκροταφείων, ύστερα από εκτενείς ανασκαφές βρέθηκαν εξέδρες, τις οποίες συναντάμε στη Νάξο και συγκεκριμένα στις Λάκκουδες (εικ. 7-8, v), στους Αγ. Ανάργυρους, αλλά και στο νεκροταφείο Ζουμπάρια στο Δεσποτικό. Οι εξέδρες είναι δύο ειδών. Συγκεκριμένα, είναι μεγάλες κατασκευές μέσα στον χώρο ή στην άκρη του νεκροταφείου ή μικροί κύκλοι πάνω από τους τάφους. Και τα δύο είδη έπαιξαν σημαντικό ρόλο στον ταφικό χώρο.(Barber 1994, 85).

Εν κατακλείδι, βλέπουμε οτι υπάρχουν κάποιοι παράγοντες που επηρεάζουν τη σύσταση ενός νεκροταφείου και αυτοί επιγραμματικά είναι οι εξής: **α)** Η Θέση του και η φύση του εδάφους, **β)** Η προστασία του νεκροταφείου, αλλά και των τάφων απο την καταστροφή φυσικών φαινομένων, **γ)** Η δομή της κοινωνίας, **δ)** Η ύπαρξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων. Βάσει όλων αυτών των παραγόντων μπορούμε να κατανοήσουμε γιατί οι Κυκλαδίτες έδειχναν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα νεκροταφεία τους, αλλά και για τους τάφους των νεκρών τους.

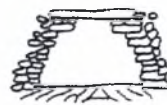
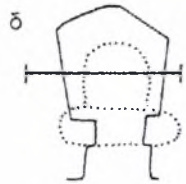
β) Κατασκευή των Κυκλαδικών τάφων

Σε όλη τη διάρκεια της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού υπήρχαν τάφοι σε οργανωμένα νεκροταφεία που βρίσκονταν κοντά στους οικισμούς. Η ταφική αρχιτεκτονική ήταν αυτή που καθορίζει την κατατάξη τους σε επιμέρους κατηγορίες. Οι κατηγορίες τάφων που απαντούν στα κυκλαδικά νησιά είναι οι εξής: **α)** οι κιβωτιόσχημοι (εικ. Α- (α-γ)), **β)** οι κιβωτιόσχημοι με στέγη κτισμένη κατα το εκφορικό σύστημα (εικ. Α- (δ)) και **γ)** οι λαξευτοί θαλαμοειδείς (εικ. Α- (ε-ζ)). Μάλιστα, αν θέλαμε να

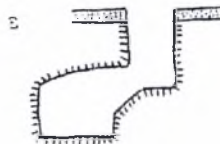
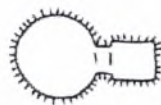
ΤΥΠΟΙ ΠΡΩΤΟΚΥΚΛΑΔΙΚΩΝ ΤΑΦΩΝ

α - γ κιβωτιόσχημοι

δ κιβωτιόσχημος με στέγη κτισμένη κατά τό έκφορικό σύστημα

ε - ζ θαλαμοειδείς

Εικ. Α - Οι τύποι των Πρωτοκυκλαδικών τάφων
(Barber 1993, 77).

κατατάξουμε τους τάφους σε περιόδους, θα λέγαμε ότι στην ΠΚ I περίοδο γινόταν η χρήση κιβωτιόσχημων τάφων διαφόρων ειδών. Στην ΠΚ II, τη λεγόμενη ώριμη περίοδο, χρησιμοποιούνταν μία μορφή κιβωτιόσχημου τάφου με στέγη εκφορικά κτισμένη που διέθετε μία είσοδο κυρίως για επίδειξη, ενώ στην ΠΚ III περίοδο, αν και συνεχίζεται να χρησιμοποιείται ο κιβωτιόσχημος τάφος, κάνει την εμφάνισή του ένας νέος τύπος τάφου, ο θαλαμοειδής. Επιπλέον, σε αυτήν την περίοδο εμφανίζονται και εγχυτρισμοί παιδιών μέσα στους οικισμούς (εικ. 9, vi) (Barber 1994, 78).

Αρχικά, πρέπει να σημειώσουμε ότι οι κιβωτιόσχημοι τάφοι χωρίζονταν σε απλούς και διπλούς και θα αναφερθούμε σε αυτούς παρακάτω. Το βασικό χαρακτηριστικό των κιβωτιόσχημων τάφων ήταν η κατασκευή τους, που συνίσταται από ένα υπόγειο τετράγωνο όρυγμα, σκαμμένο είτε σε μαλακό βράχο είτε σε σκληρό συμπαγές έδαφος. Ο τάφος ήταν επενδεδυμένος με μεγάλες ακατέργαστες πλάκες από σχιστόλιθο ή τιτανόλιθο και στις τέσσερις πλευρές του (Barber 1994, 79). Σε σπάνιες περιπτώσεις, η μία πλευρά και η απέναντί της ήταν λιθόκτιστες. Οι τάφοι αυτοί, σύμφωνα με τον Χ. Τσουντά ήταν απλοί ή διπλοί και παρουσίαζαν ορθογώνιο, τετράπλευρο σχήμα με μία προτίμηση στη διαμόρφωση του τραπεζίου σχήματος (εικ. 10-13, vii-ix). Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, ο τελευταίος αυτός τύπος τάφου μπορεί να πλησιάζει την τριγωνική μορφή (Τσουντάς 1898, 141-2). Δεν πρέπει άλλωστε, να ξεχνάμε πως η συνεσταλμένη στάση του σώματος του νεκρού ήταν εκείνη που καθορίζει το τελικό σχήμα που θα λάμβανε ο κιβωτιόσχημος τάφος (εικ. 14, ix).

Μετά τον ενταφιασμό του νεκρού, ο τάφος έφερε ως κάλυμμα δύο ή τρεις μεγάλες πλάκες, αλλά πιο συχνή ήταν η χρήση μιας μεγάλης βαριάς πλάκας, η εσωτερική επιφάνεια της οποίας έφερε συχνά εγχάρακτα μοτίβα. Τέτοια καλύμματα έχουν βρεθεί στο νεκροταφείο Δεσποτικό, στον τάφο 131 (Τσουντάς 1898, 168), αλλά και στους Αγ. Ανάργυρους και συγκεκριμένα στους τάφους 6 και 20 με την διαφορά ότι δεν είχαν κανένα μοτίβο στην επιφάνειά τους (εικ. 15-16, x). Η διαδικασία του ενταφιασμού ολοκληρώνεται με την εναπόθεση

στρώματος γης πάχους 0.30μ. πάνω από όλη την κατασκευή. Ορισμένες φορές αυτό το στρώμα γης περιελάμβανε μικρές πλάκες δημιουργώντας ένα πλακόστρωτο τετράπλευρου σχήματος. Χαρακτηριστικό είναι το νεκροταφείο του Πύργου στην Πάρο και συγκεκριμένα στον τάφο 105, όπου πάνω στην καλυπτήρια πλάκα υπήρχαν μικρότερες πλάκες (Τσουντας 1898, 160). Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειώσουμε ότι έχουν βρεθεί τάφοι, που δεν διέθεταν καλυπτήρια πλάκα, όμως, το βέβαιο είναι ότι υπήρχε και είχε αφαιρεθεί. Ο κενός χώρος μεταξύ των τάφων επληρούτο με μικρές πέτρες και χαλίκια, ώστε να διαμορφωθεί μια λιθόστρωτη επιφάνεια σε ολόκληρη την έκταση του νεκροταφείου. Η ανασκαφή του νεκροταφείου των Αγ. Αναργύρων έχει να επιδείξει τις μορφές αυτές με απόλυτη ακρίβεια, καθώς επίσης και οι Λάγκουδες και η Αμοργός. Ανάλογη κατάσταση, ωστόσο, συμβαίνει και στο νεκροταφείο των Αφεντικών, που, όπως περιγράφει ο Στέφανος, κάθε τάφος ήταν καλυμμένος συνήθως με μία πλάκα και σπανιότερα με δύο. Όταν ήταν με δύο πλάκες, η μία πλάκα ήταν πάνω στην άλλη και πάνω στην πλάκα που είχε τον ρόλο καλύμματος παρουσιαζόταν είτε ένας μικρός τοίχος είτε μία σειρά από πέτρες με ποικίλη διάταξη. Ο ρόλος που υποστηρίζει ότι είχαν ήταν ως σήματα για τον τάφο που ήταν κρυμμένος στη γη, αλλά και για την διατήρηση του καλύμματος στην αρχική του θέση (Στέφανος 1910, 270-271). Στο Άνω Κουφονήσι μάλιστα αποκαλύφθηκε σε πρωτοκυκλαδικό τάφο ένας αργός επιμήκης λίθος που χρησίμευε ως σήμα. Ωστόσο, αυτό το φαινόμενο ερμηνεύτηκε διαφορετικά από αρκετούς αρχαιολόγους με αποτέλεσμα ο καθένας να διατυπώσει την δική του άποψη. Συγκεκριμένα, ο Χ. Τσουντας πίστευε ότι αντιπροσώπευαν αναθηματικές πλάκες (Τσουντας 1898, 150), ενώ ο Ζερβός θεώρησε ότι λειτουργούσε ως επιπρόσθετο βάρος επάνω στο κάλυμμα για να σφραγιστεί ο τάφος καλύτερα. Στο νεκροταφείο των Αγ. Αναργύρων οι τάφοι στην επιφάνειά τους είχαν δεχθεί λευκά χαλίκια και αυτό αποκαλύπτει ότι ο σκοπός της πράξης αυτής ήταν να καταστήσουν ορατούς τους τάφους (Doumas 1977, 38).

Παράλληλα με όλα αυτά τα χαρακτηριστικά, πρέπει να σημειώσουμε ότι το μέγεθος των τάφων ήταν ένας παράγοντας που παρά τις ελάχιστες διαφορές ανά νεκροταφείο, παραμένε σταθερός. Έτσι, το μήκος των κιβωτιόσχημων τάφων κυμαινόταν, συνήθως, γύρω στα 0,80μ. και όχι περισσότερο από 1,20μ. φιλοξενώντας άτομα νεαρής ηλικίας. Γνωστοί τάφοι που ξεπερνούσαν το 1,20μ. είναι ο τάφος 63 από το νεκροταφείο Παναγία στην Πάρο φτάνοντας σε μήκος το 1,37μ. και ο τάφος 1 από το νεκροταφείο Κάμπος της Πάρου με μήκος 1,30μ. (Βαρούχα 1925, 99). Από την άλλη μεριά, στο νεκροταφείο του Πύργου της Πάρου από τους 58 τάφους, οι 13 έχουν μήκος μεγαλύτερο των 0,80μ. Στην Νάξο, ο Κ. Στέφανος δίνει πληροφορίες για τα νεκροταφεία Καρβουνόλακκοι, Κέλη, Σπεδός και Αϊλά, αναφέροντας συγκεκριμένα ότι το μήκος των τάφων τους κυμαίνεται μεταξύ των 0,85μ. και του 1,20μ. (Στέφανος 1903, 54).

Το πλάτος των τάφων, παρουσιάζε, επίσης, μία ποικιλία, αλλά συνήθως υπολογιζόταν μεταξύ των 0,30μ. έως 0,80μ. Ωστόσο, υπήρχαν τάφοι που ήταν στενοί και πλατύτεροι και παρατηρούνται ιδιαίτερα στην Πάρο, σε έναν τάφο που διέθετε πλάτος 1,18μ., ενώ ένας άλλος στην Αμοργό ήταν 1,50μ. (Τσουντας 1898, 143). Εν τούτοις, σε τάφους που το πλάτος τους είναι μικρότερο των 0,30μ. πιθανόν να είχαν ταφεί άτομα μικρής ηλικίας. Υπάρχει, όμως, το ενδεχόμενο να έχτιζαν τη μεγαλύτερη πλευρά, ώστε να γίνει ο τάφος μικρότερος. Το νεκροταφείο των Αγ. Αναργύρων περιλαμβάνει τάφους που δεν υπερβαίνουν σε πλάτος τα 0,50μ., αλλά το μήκος τους είναι μεγαλύτερο του 1μ.

Τέλος, το βάθος των πρώιμων κυκλαδικών τάφων, επίσης, ποικίλε, κυμαινόταν όμως, ανάμεσα στα 0,30μ. έως 0,80μ. Ο Κ. Στέφανος αναφέρει ότι το βάθος μπορεί να κυμαίνεται και μεταξύ των 0,30-0,60μ. (Στέφανος 1903, 54), ενώ ο Χ. Τσουντας μεταξύ των 0,13-0,75μ. Λίγοι είναι οι τάφοι που έφτασαν το βάθος των 0,80μ. και αυτοί είναι από την Νάξο στο νεκροταφείο των Αγ. Αναργύρων όπου συναντάμε διώροφους τάφους, καθώς και στην Αντίπαρο. Εξαιρέση αποτελούν οι τάφοι του Άνω Κουφονησιού, οι οποίοι είχαν βάθος 1-1,20μ. (Ζαφειροπούλου 1970, 428). Γενικότερα, έχει διαπιστωθεί ότι οι κυκλαδικοί τάφοι έχουν

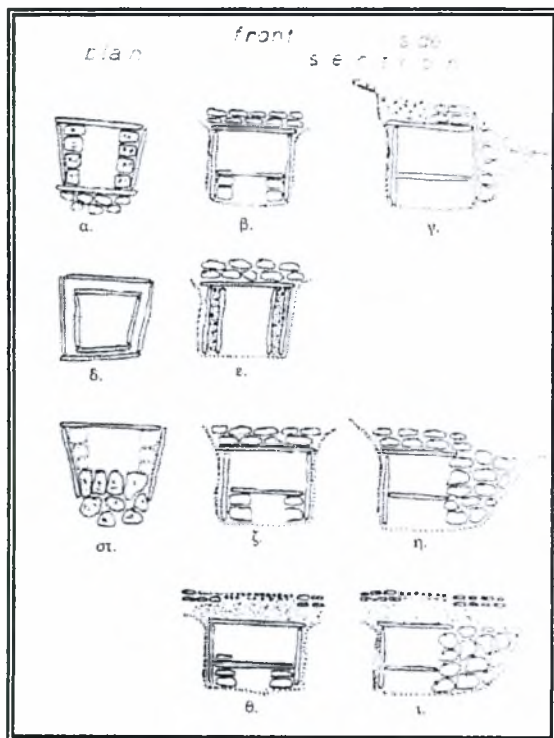
περιορισμένο βάθος και γι' αυτό χαρακτηρίζονται για την ρηχότητά τους. Εξαιτίας αυτής της ρηχότητας το χώμα μπορεί και παρασύρεται από τα νερά πιθανής βροχής με αποτέλεσμα να αποκαλύπτεται η καλυπτήρια πλάκα των τάφων.

Συνοπτικά καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως το μέγεθος των τάφων καθορίζεται από τέσσερις παράγοντες : Α) Τη θέση του νεκρού μέσα στον τάφο, καθώς ο χώρος που χρειάζεται η συνεσταλμένη στάση είναι μικρότερος από τον χώρο που χρειάζεται μιά ύπτια. Β) Την ηλικία του ενταφιαζόμενου σώματος, δηλαδή ένα παιδί χρειάζεται πολύ μικρότερο τάφο από έναν ενήλικα. Γ) Τον αριθμό των ταφών. Συγκεκριμένα, αν πρόκειται για οικογενειακή ταφή ή για πολλαπλή ταφή ήταν απαραίτητος ο διώροφος τάφος, ο οποίος είχε και μεγαλύτερο βάθος από έναν απλό. Δ) Την κοινωνική θέση του νεκρού. Η περίπτωση αυτή απαντάται στο νεκροταφείο των Αγ. Αναργύρων στη Νάξο.

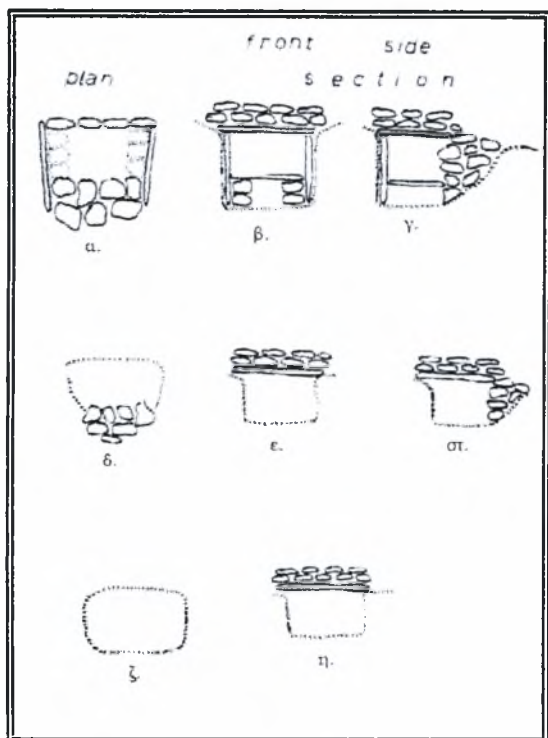
Όσον αφορά τους διώροφους τάφους, γνωρίζουμε ότι η αρχική τους μορφή ήταν ένας απλός κιβωτιόσχημος με τη διαφορά ότι είχαν προσθέσει έναν όροφο επιπλέον. Αυτό, άρχισε να χρησιμοποιείται κυρίως στην ύστερη ΠΚ Ι και συνεχίστηκε στην ΠΚ ΙΙ. Επειδή, όμως, η εφαρμογή του συστήματος αυτού συνεχώς αυξανόταν έφτασε στο σημείο της παρακμής (Barber 1994, 79). Ο τρόπος δημιουργίας του δεύτερου ορόφου ήταν αρκετά απλός. Συγκεκριμένα, καθάριζαν τον αρχικό θάλαμο τόσο ώστε να ήταν δυνατό το χτίσιμο των εσωτερικών στηριγμάτων για μια νέα πλάκα. Ύστερα, στον κάτω όροφο έδιναν ρόλο οστεοφυλάκειο για τις αρχικές ταφές, αλλά και για εκείνες που γίνονταν στον δεύτερο θάλαμο. Η χρήση τρίτου ορόφου ήταν σπάνια, όμως εάν υπήρχε, ο πρώτος θάλαμος έχανε τη χρήση του, ο δεύτερος γινόταν οστεοφυλάκειο και ο τρίτος χρησιμοποιούνταν ως ταφικός θάλαμος. Διώροφοι τάφοι έχουν ανακαλυφθεί στο Δεσποτικό, αλλά και στην Αντίπαρο. Γενικότερα, οι πολυώροφοι τάφοι ήταν σκαμμένοι σε μεγάλο βάθος και αυτό δηλώνει ότι η χρήση τους ήταν προκαθορισμένη, έστω και αν αρχικά ανώτερο τμήμα δεν υπήρχε και προοριζόνταν για την ταφή κάποιας οικογένειας (Barber 1994, 83).

Παρ' όλο που μιλάμε για τον ίδιο τύπο τάφου, τον κιβωτιόσχημο, είναι απαραίτητο να σημειώσουμε ότι κατά τη διάρκεια της κάθε περιόδου, η μορφή αυτή παρουσιάζει, όπως αναφέραμε στην αρχή, κάποιες παραλλαγές. Έτσι, την ΠΚ I περίοδο, κάθε πλευρά επενδυόταν με μια μεγάλη πλάκα, ενώ στην ΠΚ II περίοδο, η μία πλευρά συνήθως κτιζόταν με ξηρολιθιά ώστε να γινόταν ευκολότερα και δεύτερη ταφή. Στην ύστερη ΠΚ I και II περίοδο συναντάμε και δάπεδα τάφων από βότσαλα πακτωμένα σε πηλό, καθώς επίσης και προσκέφαλα νεκρών από στενόμακρες πλάκες (Barber 1994, 82). Σε αυτά θα αναφερθούμε στη συνέχεια.

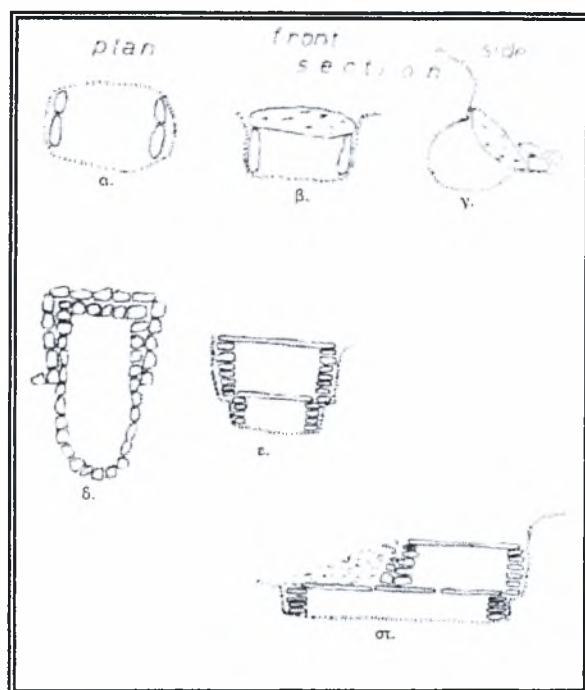
Ο κιβωτιόσχημος τάφος χωριζόταν σε επιμέρους κατηγορίες. Όπως παρατηρούμε, στους πίνακες με τα δεδομένα (1-70) και με βάση τις αναφορές του Νιούμα, οι τύποι που εμφανίζονταν είναι ο κιβωτιόσχημος τύπος **A**, ο τύπος **B1** και **B2**, ο τύπος **C1** και **C2**, ο τύπος **D** και ο τύπος **E** (Doumas 1977, 41-47). Ο πιο συνήθης τύπος που είχε χρησιμοποιηθεί ήταν ο **A** (εικ. Β), ο οποίος χαρακτηριζόταν από την επένδυση όλων των πλευρών του τάφου από πλάκες. Ο Στέφανος υποστηρίζει ότι υπάρχουν ποικίλες τεχνικές για την στήριξη αυτών των πλακών που διαφοροποιούνται από περιοχή σε περιοχή. Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι στη δυτική Νάξο η συναρμογή των κάθετων πλακών διέφερε στα εφαπτόμενα άκρα τους και συγκρατούνταν αμοιβαία (Στέφανος 1904, 58), ενώ στη νότια Νάξο, η πλάκα που βρισκόταν στο πίσω μέρος του τάφου ήταν τοποθετημένη κατακόρυφα. Η είσοδος του τάφου φραζόταν με μία πλάκα, ύστερα από τον ενταφιασμό του νεκρού (Doumas 1977, 42). Στο νεκροταφείο Ζουμπάρια στο Δεσποτικό, αλλά και στο Ακρωτήρι της Νάξου το άνω μέρος της εισόδου είχε πάρει σκόπιμα τριγωνικό σχήμα. Το δάπεδο των τάφων, συνήθως, δεν ήταν στρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες, ενώ εξαίρεση αποτελούν ορισμένοι τάφοι, όπως, οι τάφοι 13, 17 και 21 στο νεκροταφείο Ακρωτήρι (πιν. 8-9) (εικ. 17, xi), ο τάφος 8 και 11 του νεκροταφείου Πλαστήρα (πιν. 13) (εικ. 18, xi), ο τάφος 21 στους Αγ. Αναργύρους της Νάξου (πιν.19) (εικ.19, xii), καθώς και στις Ροδινάδες (πιν.23). Επίσης, η Αμοργός παρουσιάζει

Εικ. Β - Τάφοι τύπου Α (α-ε) και Β1 (ε-ι)
(Doumas 1977, 44, εικ. 29).

Εικ. Γ - Τάφοι τύπου Β2 (α-γ) και
C1 (δ-στ) και C2 (ζ-η)
(Doumas 1977, 45, εικ. 30).

Εικ. Δ - Τάφοι τύπου D (α-γ)
και E (δ-στ)
(Doumas 1977, 46, εικ. 31).

περιπτώσεις με σχιστολιθικές πλάκες στα Καψάλα, στον Σταυρό, αλλά και η Πάρος στο νεκροταφείο Γλυφά (πιν. 26-27-30). Επίσης, το Λειβάδι Δεσποτικού (πιν.44) κ.α., καθώς και οι τάφοι του νεκροταφείου Πηλός (πιν.70). Τέλος, οι διώροφοι τάφοι είναι σπάνιοι και τα μοναδικά παραδείγματα τα βρίσκουμε στην Νάξο, στον τάφο 21 των Αγ. Αναργύρων (πιν.19) και στον τάφο 13 του Ακρωτηρίου (πιν.8). Για το κλείσιμο της εισόδου των διώροφων τάφων χρησιμοποιούσαν μία ακατέργαστη πέτρα και όχι με πλάκα.

Από την άλλη μεριά, ο τύπος **B1** (εικ. Β) είχε επενδεδυμένες μόνο τις τρεις πλευρές του, ενώ η τέταρτη πλευρά είχε τον ρόλο της εισόδου του τάφου, η οποία φραζόταν με ακανόνιστους λίθους δημιουργώντας έναν λεπτό τοίχο, που κατασκευαζόταν μετά τον ενταφιασμό του νεκρού και σε ορισμένες περιπτώσεις είχε πλακώσει τον νεκρό ή τα κτερίσματα. Παραδείγματα τέτοιων περιπτώσεων αποτελούν οι τάφοι 6 και 7 των Αγ. Αναργύρων στη Νάξο (πιν. 16), αλλά και οι τάφοι του νεκροταφείου της Αβύσσου στην Πάρο (πιν, 39) και των Κρασσάδων στην Αντίπαρο (πιν.41), καθώς επίσης, στην Σύρο (πιν. 52-64) και στο νεκροταφείο Κάμπος Μάκρης, επίσης στη Νάξο (Στέφανος 1906, 87 – Τσουνίας 1898, 149). Το δάπεδο ήταν στρωμένο με πλάκες και κυρίως το πίσω μέρος του τάφου διέθετε μία ή περισσότερες πάνω στις οποίες τοποθετούνταν ο νεκρός. Ωστόσο, υπήρχαν περιπτώσεις, όπου η κάλυψή του γινόταν με βότσαλα αναμεμειγμένα με πηλό, όπως, ο τάφος 4 στο νεκροταφείο Κάμπος της Πάρου (πιν.65). Η ιδιομορφία που παρουσιάζει αυτός ο τάφος είναι ότι το δάπεδό του κατασκευάστηκε με συνδυασμό και των δύο τεχνικών (Βαρούχα 1925, 99-100). Το προσκέφαλο του νεκρού αποτελούσε μία επιμήκης πλάκα, ενώ οι φτωχά κατασκευασμένοι τάφοι διέθεταν ένα κομμάτι πηλού με χώμα. Ο τύπος αυτός αναφέρεται κυρίως, στους πολυώροφους τάφους και η κατασκευή του είχε προσδιοριστεί από την αρχή με σκοπό να στεγάσει οικογένειες.

Ο τύπος **B2** (εικ. Γ) δεν διαφοροποιούνταν πολύ από τον τύπο Β1. Η μόνη διαφορά που δύναται να επισημανθεί είναι ότι το πίσω μέρος του τάφου είχε ακανόνιστους λίθους και όχι κατακόρυφες πλάκες. Τάφους

τέτοιου τύπου συναντάμε στην Νάξο στον τάφο III των Λάκκουδων (πιν. 20), αλλά και στους Καρβουνόλακκους, στο Κελί, στην Αϊλά (Στέφανος 1903, 54).

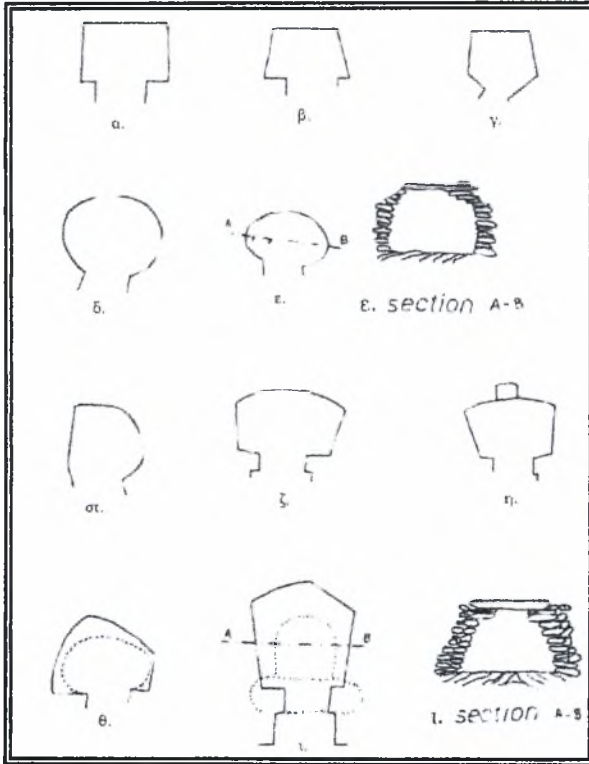
Ο κιβωτιόσχημος τύπου **C1** (εικ. Γ) τάφος είναι λάκκος σχήματος ορθογωνίου σκαμμένος σε επικλινές έδαφος. Το πίσω μέρος του τάφου, καθώς και τα πλευρικά τμήματα δεν ήταν επενδεδυμένα με πλάκες, αλλά είχαν σχηματιστεί φυσικά. Η είσοδος ήταν στραμμένη προς την κατωφέρεια και σφραγιζόταν με ακανόνιστους λίθους, ενώ το δάπεδο δεν ήταν στρωμένο με σχιστολιθικές πλάκες. Αυτόν τον τύπο τον συναντάμε στις Λάκκουδες της Νάξο, στον τάφο 8 (πιν. 2).

Στον τύπο **C2** (εικ. Γ) και οι τέσσερις πλευρές του ήταν βυθισμένες στο επίπεδο έδαφος, δημιουργώντας ένα ορθογώνιο λάκκο εντελώς κλεισμένο και χωρίς δάπεδο στρωμένο με σχιστολιθικές πλάκες. Δεν έχει χρησιμοποιηθεί πολύ συχνά στις Κυκλάδες, αλλά τον συναντάμε στον τάφο 18 στο Ακρωτήρι της Νάξου (πιν. 9) και στους τάφους 2 και 4 στις Ροδινάδες Νάξου (πιν. 23) (Doumas 1977, 46).

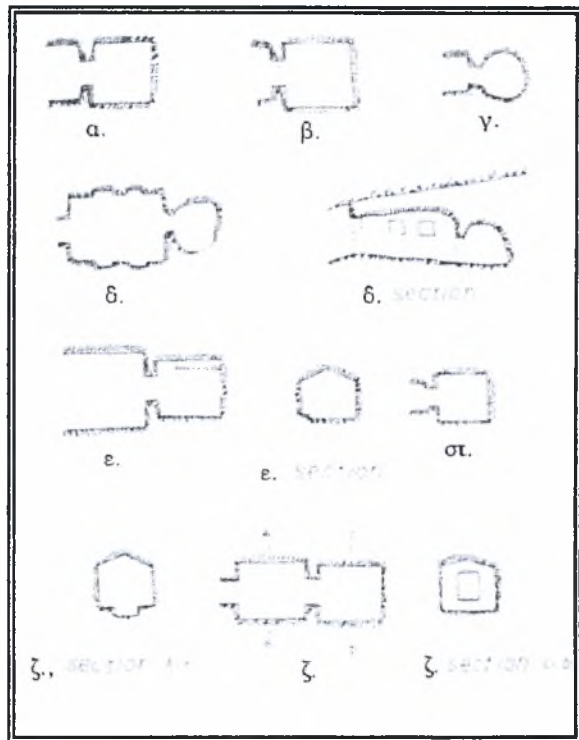
Ο τύπος **D** (εικ. Δ) ήταν λάκκος ακανόνιστου σχήματος, αλλά μπορούσε να προσεγγίσει ένα ελλειψοειδές σχήμα. Ήταν σκαμμένος βαθιά στο έδαφος και κάτω από βράχο, ώστε να μπορεί να προστατευτεί. Οι πλευρές του δεν ήταν επενδεδυμένες, ενώ μία μεγάλη ακανόνιστη πέτρα αποτελούσε το κάλυμμα του, το οποίο τοποθετούνταν συνήθως λοξά. Το έδαφος, ούτε σε αυτήν την περίπτωση δεν είναι στρωμένο με σχιστολιθικές πλάκες. Στις Λάκκουδες της Νάξου παρατηρείται αυτός ο τύπος και συγκεκριμένα στον τάφο II (πιν. 20), ενώ παρόμοιο παράδειγμα αναφέρει και ο Edgar στην Φυλακωπή της Μήλου (Doumas 1977, 46). Εξαιρεση αποτελεί ο τάφος 14 στα Δωκαθίσματα της Αμοργού (πιν. 28) που αναφέρει ο Χ. Τσουντας (Τσουντας 1898, 154).

Τέλος, ο κιβωτιόσχημος τάφος τύπου **E** (εικ. Δ) είχε πλευρές επενδεδυμένες με ακανόνιστους λίθους δημιουργώντας έναν τοίχο, όμως, η χρήση του δεν ήταν ευρέως διαδεδομένη με αποτέλεσμα να μην συναντάται σχεδόν καθόλου στα νεκροταφεία των Κυκλάδων της εποχής του χαλκού. Αυτός ο τύπος μαρτυρείται στον τάφο 1 στο Άβδελι της

Εικ. Ε - Κιβωτιόσχημοι τάφοι της Σύρου κατά το εκφορικόσύστημα (Doumas 1977,48, εικ. 32).

Εικ. ΣΤ - Λαξευτοί θαλαμοειδείς της Φυλακωπής της Μήλου (Doumas 1977,48, εικ. 32).

Νάξου (πιν. 21) (εικ. 20, xii) που αποτελούνταν από διώροφους τάφους, καθώς επίσης, στα Δωκαθίσματα της Αμοργού και στο Ακρωτηράκι της Σίφνου (πιν. 50). Ως κάλυμμα χρησιμοποιούνταν μεγάλες πλάκες.

Η δεύτερη κατηγορία κιβωτιόσχημου τάφου που απαντάται στα νεκροταφεία των Κυκλάδων διαθέτει στέγη εκφορικά χτισμένη (εικ. Ε). Πρόκειται για ένα υπόγειο σκάμμα σε μαλακό βράχο με επένδυση από πέτρες έως ένα ορισμένο ύψος και στέγη εκφορική, δηλαδή η κάθε σειρά λίθων ήταν τοποθετημένη λίγο πιο μέσα από την προηγούμενη, ώστε το άνοιγμα να γινόταν πιο στενό και να ήταν δυνατό να το κλείσει μία πλάκα. Οι τάφοι που ήταν κατασκευασμένοι κατ' αυτόν τον τρόπο δεν είχαν δάπεδο. Η είσοδος του τάφου ήταν εικονική μιας και δεν εξυπηρετούσε άλλον σκοπό παρά μόνο την επίδειξη. Οι διαστάσεις της ήταν 0,50μ. x 0,60μ. και διέθετε πλάκες για παραστάδες, καθώς επίσης ένα ανώφλι και ένα κατώφλι πέτρινο. Μπροστά από την είσοδο υπήρχε ένας δρόμος μήκους λιγότερο των 0,50μ. (Barber 1994, 82). Το σχήμα των τάφων ποικίλει και άλλοτε είναι τετράπλευροι, άλλοτε πολυγωνικοί και άλλοτε κυκλικοί. Γενικότερα, η διάμετρός τους δεν ξεπερνούσε το 1,50μ., ενώ το βάθος τους ποίκιλε ανάμεσα στα 0,60μ - 0,80μ. (Τσουντας 1899, 81). Το νησί που χαρακτηρίζεται από την παρουσία αυτού του τύπου είναι η Σύρος, αν και σε ορισμένους από τους τάφους της δεν διαπιστώθηκε είσοδος και το σχήμα τους ήταν κυκλικό. Κάθε τάφος αποτελούνταν από έναν νεκρό, καθώς οι πολλαπλές ταφές απουσιάζουν. Το προσκέφαλο του νεκρού αποτελούσε ένα στενό σκαλοπάτι. Αυτόν τον τύπο τάφου τον συναντάμε στην Χαλανδριανλη της Σύρου (πιν. 24) και στο νεκροταφείο Σύρος (πιν. 52) (εικ. 21, xiii).

Η τελευταία κατηγορία τάφων ήταν οι λαξευτοί θαλαμοειδείς (εικ. Ε). Εμφανίστηκαν κατά την ΠΚ III περίοδο παράλληλα με τον κιβωτιόσχημο, ο οποίος συνέχιζε να χρησιμοποιείται. Η πρώτη του εμφάνιση έγινε στο νεκροταφείο της Φυλακωπής της Μήλου και μαρτυρίες για αυτόν μας δίνει ο C. Edgar, ο οποίος αναφέρει σχετικά με την περιγραφή των τάφων ότι ήταν υπόγειοι ορθογώνιοι θάλαμοι σκαμμένοι σε στέρεο βράχο με την είσοδό τους σε σχήμα ορθογωνίου

που μπορούσε να προσεγγιστεί μέσω ενός δρόμου. Το σχήμα των θαλαμοειδών δεν ήταν απαραίτητως ορθογώνιο, αλλά ήταν επίσης κυκλικό και καμπυλώδες (Doumas 1977, 49). Εκτός του κυρίως θαλάμου, ανοίγονταν και πλευρικοί θάλαμοι δίπλα του με βοηθητικό ρόλο, ενώ τμήματα των τάφων δείχνουν ότι υπήρχαν στέγες με κλίση. Οι θαλαμοειδείς της Μήλου είναι αρκετά μεγάλων διαστάσεων κυκλικού, συνήθως, σχήματος, αλλά και περίπου ορθογωνίου με μικρό διάδρομο και σε ορισμένες περιπτώσεις με αμφικλινή στέγη. Παρ' όλα αυτά, βρέθηκαν όλοι τους συλημένοι. Αυτού του είδους τάφοι βρέθηκαν και στο νεκροταφείο των Απλωμάτων της Νάξου (πιν. 66-69), οι οποίοι ήταν, κυρίως κατεστραμμένοι. Από τη άλλη μεριά, στο Ακρωτήριο της Θήρας βρέθηκαν θαλαμοειδείς κατασκευές λαξευμένες στο φυσικό βράχο, οι οποίες θεωρήθηκαν τάφοι παρόμοιοι με τους θαλαμοειδείς της Φυλακωπής. Στην περιοχή βορειοανατολικά του συγκροτήματος Δ βρέθηκε τέτοιος υπόγειος λαξευτός θάλαμος με την οροφή του να έχει καταρρεύσει και στο εσωτερικό του βρέθηκαν πρωτοκυκλαδικά σκεύη με αποτέλεσμα να πιστεύεται ότι είχε ταφική χρήση (Εργον 1985, 64).

Η καταγωγή των πρωτοκυκλαδικών τάφων δεν πρέπει να αναζητηθεί έξω από τον αιγαιακό χώρο, καθώς στην υστερονεολιθική Κεφάλα βρέθηκαν κιβωτιόσχημοι τάφοι λιθόκτιστοι και επενδεδυμένοι με πλάκες. Από την άλλη μεριά, οι θαλαμοειδείς δεν είναι βέβαιο από που προήλθαν. Υπάρχει, ωστόσο, μία υπόνοια ότι αποτελούν μια καθαρά τοπική εξέλιξη (Barber 1994, 86).

3. Προσέγγιση Σκελετικού υλικού

Πολλά είναι τα νεκροταφεία που παρουσιάζονται στα νησιά των Κυκλάδων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού, όμως, στην πλειοψηφία τους έχουν συληθεί από λαθροανασκαφείς, ενώ είναι μικρό το ποσοστό που έχει βρεθεί άθικτο από τους αρχαιολόγους. Είναι γνωστό ότι η στάση του νεκρού μέσα στον τάφο, καθώς και η θέση των κτερισμάτων έδωσαν παρέχουν αρκετές πληροφορίες σχετικά με τις ταφικές πρακτικές και τη φροντίδα των Κυκλαδιτών απέναντι στον νεκρό, προσδιορίζοντας, με αυτόν τον τρόπο, την στάση και την αντίληψή τους σχετικά με το θέμα του θάνατου. Ωστόσο, παρατηρείται η απουσία μελέτης του σκελετικών καταλοίπων και αυτό δεν διευκολύνει την αύξηση των γνώσεών μας γύρω από αυτό το θέμα. Η ανθρωπολογική μελέτη θα μπορούσε να μας προσφέρει πολλές ακόμα πληροφορίες, σχετικά το φύλο του νεκρού, το πιθανό επάγγελμά του, την καταγωγή του την παλαιοδημογραφία, αλλά και τις πιθανές μεταναστεύσεις του.

Με βάση τους πίνακες δεδομένων των τάφων των διαφόρων νεκροταφείων μπορούμε να συμπεράνουμε τα γενικά τους χαρακτηριστικά. Οι κατηγορίες που αναφέρονται είναι οι εξής: ο αριθμός τάφου, ο τύπος τάφου, ο αριθμός ορόφων, αν είχε πάτωμα ή όχι, ο αριθμός νεκρών σε έναν τάφο, το ποσοστό διατήρησης του σκελετού, τα κτερίσματα, αν είχε προσκέφαλο ή όχι και τέλος, η κατάσταση, στην οποία βρέθηκε ο τάφος. Σε προηγούμενα κεφάλαια έχουμε, ήδη, αναπτύξει κάποιες κατηγορίες όπως τον τύπο των τάφων και την κατασκευή τους, τους ορόφους τους, καθώς επίσης, τα κτερίσματα και το προσκέφαλο. Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναφερθούμε κυρίως στον αριθμό των νεκρών, στο ποσοστό διατήρησής τους και στην κατάσταση που βρέθηκαν από τους ανασκαφείς. Γενικότερα, η κατάσταση που αντιμετώπισαν οι ανασκαφείς είναι η παντελής απουσία κτερισμάτων ή τουλάχιστον ενός ποσοστού, αλλά και ελάχιστη ή μηδαμινή διατήρηση σκελετικών λειψάνων με αποτέλεσμα οι ερευνητές να μην μπορούν να

διακρίνουν με βεβαιότητα το φύλο των νεκρών και το ποσοστό των ανδρών και των γυναικών σε ένα νεκροταφείο, καθώς επίσης και αν είχαν ταφεί μαζί ή χωριστά. Η μόνη πληροφορία που έχουμε για μελέτη σκελετών είναι από την καθηγήτρια S. Erhardt, η οποία εξέτασε τα κρανία των σκελετών των τάφων 5 και 1 στο νεκροταφείο Ζουμπάρια του Δεσποτικού και συμπέρανε ότι ο τάφος 5 φιλοξενούσε μια γυναικεία ταφή σε αντίθεση με τον τάφο 10 που περιείχε μία ανδρική. Μάλιστα, μία διεξοδικότερη μελέτη έδειξε ότι η γυναικεία ταφή συνοδευόταν από μία κυλινδρική πυξίδα, ενώ η ανδρική με ένα μικρό αγγείο με αποτέλεσμα να υποστηριχθεί η άποψη ότι ανάλογα το κτέρισμα που τοποθετείται σε έναν τάφο μπορεί να δηλωθεί το φύλο του νεκρού. Επίσης, στον τάφο 114 στην Αντίπαρο που ανέσκαψε ο Τσουντας με σχετική μελέτη του Angelí παρατηρήθηκε ότι το κρανίο και αυτού του τάφου ανήκε σε άνδρα (Doumas 1977, 55).

Ας δούμε, όμως, αναλυτικότερα τις κατηγορίες που αναφέραμε παραπάνω σε κάθε νησί χωριστά, ώστε να καταλάβουμε ποιο από αυτά μας παρέχει τις περισσότερες πληροφορίες. Στο νησί της Νάξου έχουν αποκαλυφθεί πολλά νεκροταφεία, ορισμένα από τα οποία περιλάμβαναν τάφους που μας τοποθέτησαν σε ένα πλαίσιο κοινωνικής διαφοροποίησης με βάση την ποιότητα κατασκευής τους και τα κτερίσματά τους. Ωστόσο, η Νάξος, όπως και όλα τα νησιά των Κυκλάδων έχει δεχθεί παρεμβάσεις από λαθρονασκαφείς. Συγκεκριμένα, το νεκροταφείο Λάκκουδες έχει φέρει στο φως 25 τάφους, εκ των οποίων 19 βρέθηκαν συλημένοι, ενώ μόνο 6 ήταν ακέραιοι (εικ. 5, iv). Δεν έδωσαν κανένα σκελετικό κατάλοιπο με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατός ο προσδιορισμός του αριθμού των νεκρών σε ένα τάφο. Εξαιρέση αποτελούν οι τάφοι 1, 10, 11, 18, 19 και 25 (πιν. 79), από τους οποίους μόνο ο τάφος 19 παρουσίασε καλή διατήρηση του σκελετού, καθώς στους υπόλοιπους η διατήρηση ήταν πενιχρή (εικ. 14, ix). Επίσης, στους τάφους 10, 18 και 20 είχε γίνει μία μόνο ταφή, αλλά παρόλο που βρέθηκαν ασύλητοι δεν διέσωσαν κανένα λείψανο.

Νάξος

Νεκροταφείο Λάγκουδες	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
1	1
10	1
11	1
18	1
19	1
25	1

Νεκροταφείο Ακρωτήρι	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
2	1
3	1
4	2
5	1
6	1
7	1
8	1
9	1
11	1
12	1
13	1
15	1
16	2?
17	1
18	1
19	1
20	1
21	1
22	1
23	1
24	1

Νεκροταφείο Αγ. Ανάργυροι	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
5	1
6	1
7	1
8	2
9	2
10	2
11	1
12	2
13	2
14	1
15	2
16	1
17	1
18	1
19	2
20	4?
21	12
22	3

Νεκροταφείο Πλαστήρας	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
1	3

Νεκροταφείο Λάγκουδες Α	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
II	3
III	3
IV	1

Νεκροταφείο Ροδινάδες	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
2	1
3	1
4	1

Νεκροταφείο Απλώματα	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
IV	2

Από την άλλη μεριά, το νεκροταφείο Ακρωτήρι της Νάξου διαθέτει 24 τάφους με 21 ασύλητους και 3 μόνο συλημένους (εικ. 3, iii). Ωστόσο, αν και η πλειοψηφία των τάφων έχει παραμείνει ασύλητη, δεν μας δίνει πολλά σκελετικά κατάλοιπα, εκτός από ελάχιστα στον τάφο 4, ο οποίος φιλοξενεί 2 ταφές με τους σκελετούς τοποθετημένους ο ένας πάνω στον άλλον και με την διατήρησή τους να είναι πενικρή (εικ. 27, xvii). Διπλή ταφή διαθέτει και ο τάφος 16 χωρίς όμως να υποστηρίζεται με βεβαιότητα, καθώς δεν σώζονται καθόλου λείψανα (εικ. 28, xvii). Γενικότερα, κάθε τάφος δεν φιλοξενεί πάνω από μία ταφή (πιν. 79).

Ένα άλλο νεκροταφείο της Νάξου είναι το νεκροταφείο Πλαστήρα με 13 τάφους (εικ. 29, xviii). Και εδώ, συμβαίνει η περίπτωση του να υπάρχουν ασύλητοι τάφοι χωρίς να διατηρούν σκελετικά λείψανα και έτσι ο αριθμός των ταφών είναι απροσδιόριστος. Οι τάφοι 1, 8, 9, 11 είναι ασύλητοι, με τον τάφο 1 να είναι μεν κιβωτιόσχημος, αλλά να μην διαθέτει κυκλαδικό χαρακτήρα (πιν. 12). Περιείχε 3 ταφές με σωζόμενα τα τρία κρανία, ενώ οι υπόλοιποι εννέα ήταν συλημένοι (εικ. 30, xviii). Επίσης, οι τάφοι 2, 3, 4 και 5 εξαιτίας του μεγέθους τους πιθανότατα να χρησιμοποιήθηκαν για παιδική ταφή.

Επίσης, το νεκροταφείο των Αγ. Αναργύρων, ένα από τα πιο πλούσια νεκροταφεία της Νάξου, περιλαμβάνει 24 τάφους εκ των οποίων οι 7 είναι συλημένοι και συγκεκριμένα, οι τάφοι 1, 2, 3, 4, ενώ 13 έχουν παραμείνει ασύλητοι, δηλαδή οι τάφοι 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 (εικ. 1, i). Ο τύπος των τάφων του νεκροταφείου αυτού, όπως γνωρίζουμε ήταν κιβωτιόσχημος Β1, που σημαίνει ότι ήταν διώροφοι και άρα φιλοξενούσαν πάνω από μία ταφή. Αυτό τεκμηριώνεται από τους τάφους 8, 9, 10, 12, 13, 15, 19 και 22 οι οποίοι αν και τα σκελετικά τους λείψανα δεν διατηρήθηκαν σε πολύ καλή κατάσταση έδειξαν ότι επρόκειτο για διπλές ταφές (πιν. 79). Αξίζει να σημειώσουμε την παρουσία δύο τάφων, του 20 που ήταν διώροφος με τετραπλή ταφή πιθανότατα (εικ. 31-32, xix) και του τάφου 21 που ήταν τριώροφος με δώδεκα ταφές και με τα οστά αναμειγμένα με άλλα χωρίς, όμως, να βρίσκονται σε καλή κατάσταση (εικ. 19, xii).

Ένα, επίσης, σημαντικό νεκροταφείο, όπως και των Αγ. Αναργύρων είναι αυτό των Απλωμάτων (εικ. 2-3, ii). Βρέθηκαν 10 πρωτοκυκλαδικοί τάφοι εκ των οποίων οι 8 ήταν πλούσια κτερισμένοι και με τρεις σκελετούς εντελώς ακτέριστους. Οι τάφοι III, VI, VII, VIII και IX βρέθηκαν εντελώς κατεστραμμένοι. Γενικότερα, οι μόνες μας γνώσεις σχετικά με τον αριθμό των νεκρών είναι από τους τάφους IV και VI, οι οποίοι χαρακτηρίζονται από τις διπλές τους ταφές (πιν. 80), ενώ από τους υπόλοιπους δεν είναι δυνατός ο προσδιορισμός. Τέλος, διατήρηση των σκελετικών λειψάνων δεν ήταν καλή.

Τέλος, ας αναφερθούμε στα νεκροταφεία Λάκκουδες Α , Ροδινάδες και Άβδελι. Το πρώτο, το Λάκκουδες Α βρέθηκε κοντά στο νεκροταφείο Λάκκουδες και οι 4 τάφοι που περιλαμβάνει θα πρέπει να ανήκαν σε ένα μεγαλύτερο νεκροταφείο που καταστράφηκε μερικώς από τους γεωργούς και μερικώς από του λαθρονασκαφείς (Doumas 1977, 120). Ο τάφοι I, που ήταν και ο μοναδικός που βρέθηκε συλημένος, καθώς και II ήταν διώροφοι και οι νεκροί τουλάχιστον στον τάφο II γνωρίζουμε ότι ήταν τρεις, καθώς σώζονται τα κρανία τους. Αντίθετα η διατήρηση των σκελετών και των δύο τάφων ήταν πενιχρή (πιν. 79) (εικ. 33-34, xx). Επίσης, ο τάφος III (εικ. 35, xxi), όπως και ο IV, ήταν απλός με την μόνη διαφορά ότι είχαν ταφεί σε αυτόν τρεις νεκροί και δύο κρανία βρέθηκαν σε διάφορα επίπεδα, ενώ ο τάφος IV είχε έναν μόνο νεκρό και εικάζεται ότι επρόκειτο για παιδική ταφή, καθώς βρέθηκε τελείως ακτέριστος (εικ. 36, xxi).

Από την άλλη μεριά, στο νεκροταφείο Άβδελι της Νάξου (εικ. 37, xxii) ανακαλύφθηκαν μόνο 3 τάφοι αρκετά κατεστραμμένοι και συλημένοι με αποτέλεσμα να είναι δυνατός ο προσδιορισμός του αριθμού των νεκρών σε κάθε τάφο, παρόλο που όλοι τους ήταν διώροφοι, ενώ έχουμε ελάχιστη διατήρηση των οστών. Στον τάφο 1 αναγνωρίστηκαν δύο κρανία (πιν. 21-22), όμως τα μακρά οστά φαίνεται προέρχονταν από περισσότερες των δύο ταφών (εικ. 20, xii).

Το τελευταίο νεκροταφείο της Νάξου, στο οποίο αναφερόμαστε είναι οι Ροδινάδες (εικ. 37, xxii). Βρίσκεται βόρεια από τους Αγ. Αναργύρους

Σύρος

Νεκροταφείο Σύρου	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
157	1
166	1
172	1
174	1
186	1
205	1
307	1
322	1
338	1
345	1
351	1
355	1
356	1
447	1
472	1

Αμοργός

Νεκροταφείο Καψάλα	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
5	1
10	2

Νεκροταφείο Σταυρός	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
12	1

Πάρος

Νεκροταφείο Γλυφά	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
22	1
23	1

Νεκροταφείο Μνημόρια	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
55	1

Νεκροταφείο Γαλανά Κρημνά	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
42	1
43	5
55	1

Νεκροταφείο Παναγία	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
56	1
57	2
58	1
59	1
63	1
68	1
69	1
73	1
77	1

Νεκροταφείο Κάμπος	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
1	2
2	1
3	1
4	1
5	1

Νεκροταφείο Άβυσσος	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
106	1
107	1

και βρέθηκαν εντός του 4 τάφοι με τον τάφο 1 να είναι ο μοναδικός συλημένος και να μην σώζει καθόλου σκελετικά λείψανα (εικ. 38, xxii. Επρόκειτο για απλούς τάφους και οι νεκροί τους δεν ξεπερνούσαν τον έναν (πιν. 23 και 79). Επομένως, παρατηρούμε ότι στη Νάξο σπάνια οι τάφοι ξεπερνούσαν τον ένα νεκρό εκτός ελαχίστων περιπτώσεων και μάλιστα για να γίνει αυτό θα έπρεπε να ήταν διώροφοι, ενώ από ανθρωπολογικής άποψης τα σκελετικά λείψανα είχαν διατηρηθεί σε πολύ άσχημη κατάσταση με μικρές εξαιρέσεις ή απουσίαζαν εντελώς από κάποιον τάφο.

Το νησί της Σύρου (Χάρτης 8) παρουσιάζει ένα φαινόμενο σπάνιο, καθώς το νεκροταφείο της, η Χαλανδριανή, είναι το μεγαλύτερο σε αιθμό τάφων και χαρακτηρίζεται ως νεκρόπολη. Έχουν έρθει στο φως πάνω από 600 τάφους και κανένας δεν έχει βρεθεί συλημένος (πιν. 52-64). Οι τάφοι του νεκροταφείου αυτού, ορισμένοι από τους οποίους έχουν ερευνηθεί από τον Χ. Τσουντα, διαφέρουν από αυτούς της Νάξου, καθώς είναι χτισμένοι κατά το εκφορικό σύστημα και χωρίζονται σε δύο τομείς. Οι περισσότεροι από αυτούς δεν έχουν δεχθεί πάνω από μία ταφή και συγκεκριμένα στους τάφους 157, 166, 172, 174, 186, 205 κ.τ.λ. (πιν. 81), ενώ απροδιόριστοι έχουν παραμείνει σε αρκετούς, όπως στον τάφους 179, 192, 242, 262, 264, 268, 271, 292, 347, 361 κ.τ.λ. Με βάση τα σκελετικά κατάλοιπα που έχουν διασωθεί αυτό που διαπιστώνεται είναι ότι η στάση του νεκρού ήταν συνεσταλμένη και ήταν τοποθετημένος προς την αριστερή πλευρά. Αυτό είναι ένα ακόμα χαρακτηριστικό που διαφοροποιεί την Νάξο από την Χαλανδριανή της Σύρου (εικ. 24, xv).

Κοντά στην Χαλανδριανή βρέθηκαν 8 τάφοι κατά το εκφορικό σύστημα, εκ των οποίων μόνο ο 1 παρέμεινε ασύλητος. Ωστόσο, κανένας τους δεν μας δίνει πληροφορίες για τον νεκρό, καθώς κανένας τους δεν διασώζει κάποιο σκελετικό λείψανο (πιν. 24-25).

Ένα άλλο νησί, η Αμοργός, μπορεί να μην έχει αναδείξει νεκροταφείο τόσο μεγάλο, όπως η Χαλανδριανή, όμως τα νεκροταφεία της είναι εξίσου σημαντικά. Αυτά στα οποία θα αναφερθούμε εδώ είναι τα εξής : ο Σταυρός, τα Δωκαθίσματα, το Κάπρος (Χάρτης 4). Ας τα δούμε όμως από

την αρχή. Στο νεκροταφείο Σταυρός ήρθε στο φως μόνο 1 κιβωτιόσχημος τάφος τύπου Α και ασύλητος, ο τάφος 12, στον οποίο είχε ταφεί μόνο ένας νεκρός και το μόνο που διασώθηκε ήταν λίγα οστά (πιν. 80), ενώ στο νεκροταφείο Δωκαθίσματα απαντούν δύο κιβωτιόσχημοι τάφοι, ο ένας τύπου Ε και ο άλλος τύπου D. Συγκεκριμένα ο τάφος 13 βρέθηκε συλημένος σε αντίθεση με τον 14 που παρέμεινε ασύλητος. Στις ταφές, ωστόσο, δεν βρέθηκαν καθόλου σκελετικά κατάλοιπα, οπότε δε γνωρίζουμε εάν είχε ταφεί πάνω από ένας νεκρός (πιν. 28). Επίσης, αξίζει να αναφέρουμε το νεκροταφείο Κάπρος, στο οποίο ο τάφος 17 βρέθηκε συλημένος και ταυτόχρονα κατεστραμμένος και ο τάφος 18 ασύλητος. Ωστόσο, πληροφορίες για τον νεκρό δεν ήταν δυνατό να αποκομιστούν (πιν. 29). Βλέπουμε λοιπόν, πως το νησί της Αμοργού δεν παρέχει και πολλές πληροφορίες, όπως και τα άλλα νεκροταφεία, καθώς δεν παρατηρείται σχεδόν καθόλου διατήρηση των οστών.

Ας εξετάσουμε και άλλα νησιά των Κυκλάδων για να δούμε εάν και σε αυτά συναντάμε την ίδια κατάσταση στον χώρο των νεκροταφείων τους. Η Πάρος χαρακτηρίζεται από την παρουσία εννέα νεκροταφείων εκ των οποίων ο Πύργος θεωρείται το πιο εκτεταμένο διαθέτοντας 58 ασύλητους τάφους (Χάρτης 5). Παρ' όλα αυτά αν και τα κτερίσματά τους δηλώνονται η έλλειψη σκελετικών λειψάνων δε μας βοηθά στη διαπίστωση του αριθμού των νεκρών κάθε τάφου. Πάντως, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι πρόκειται για κιβωτιόσχημους τάφους τύπου Α και με αριθμό ορόφων έναν 9 (πιν. 35-38). Από την άλλη μεριά, το νεκροταφείο Παναγίας περιλαμβάνει 23 τάφους και μας δίνει στοιχεία σχετικά με το περιεχόμενό τους, παρόλο που, όπως και τον νεκροταφείο Πύργος, βρέθηκε ασύλητο. Συγκεκριμένα, παρατηρούμε ότι ενώ οι περισσότεροι τάφοι του είναι κιβωτιόσχημοι τύπου Α διαθέτει δύο τάφους, τους 56 και 57, οι οποίοι ανήκουν στην κατηγορία Β1 (πιν. 32). Μάλιστα, στον τάφο 56 βρέθηκε ο ενταφιασμός ενός μόνο νεκρού που διατήρησε ορισμένα λείψανα κρανίου και οστών που πιθανότατα να ήταν των χειρών, ενώ τα στοιχεία που μας παρέχει ο τάφος 57 είναι ότι δέχθηκε δύο ενταφιασμούς, καθώς η διατήρηση των δύο κρανίων τους δε μπορεί να

αμφισβητηθεί. Οι τάφοι 59 και 63 γνωρίζουμε ότι δεν είχαν πάνω από μία ταφή, ωστόσο δεν σώζονται κάποια οστά (πιν. 33). Επίσης, οι τάφοι 58, 68, 69, 73 και 77 βρέθηκαν εξίσου ασύλητοι και διαπιστώνεται, όπως και στους τάφους 59 και 63, ότι δεν δέχθηκαν πάνω από έναν ενταφιασμό και μάλιστα σχετικά με το θέμα της διατήρησης, οι τάφοι 58 και 69 διασώζουν λείψανα κρανίου σε αντίθεση με τους τάφους 68, 73 και 77 που διασώζουν λείψανα οστών (πιν. 33-34).

Άλλο γνωστό νεκροταφείο της Πάρου είναι το Μνημόρια που μαζί με ένα άλλο, το Δριός, βρέθηκαν συλημένα και κατεστραμμένα. Ένας μόνο τάφος μας είναι γνωστός, ο τάφος 55, στον οποίο είχε ενταφιαστεί ένας μόνο νεκρός χωρίς, όμως, να διασώζει κάποιο λείψανο (πιν. 80 και 31). Επιπλέον, στο νεκροταφείο Γλυφά απαντούν τέσσερις τάφοι από τους οποίους οι τάφοι 22 και 23 δεν είναι ασύλητοι και μας πληροφορούν ότι πρόκειται για μονές ταφές (πιν. 80), ενώ οι 21 και 24 συλημένοι και δεν προσδιορίζουν τον αριθμό των νεκρών. Σε κανέναν δεν σώζονται σκελετικά λείψανα (πιν. 30).

Το νεκροταφείο Γαλανά Κρημνά αποκάλυψε 28 τάφους, αλλά εδώ μας είναι γνωστά μόνο οι 3 και συγκεκριμένα, οι τάφοι 42, 43 και 55 (πιν. 80). Πρόκειται για κιβωτιόσχημους τάφους τύπου Α και έχουν παραμείνει ασύλητοι με αποτέλεσμα να μας δίνουν αρκετά στοιχεία και για τα κτερίσματα, αλλά και για τον νεκρό. Οι τάφοι 42 και 55 δεν περιείχαν πάνω από έναν νεκρό, ενώ διατηρήθηκαν συγκεκριμένα στον 42 λείψανα κρανίου και οστά δαχτύλων και στον τάφο 55 μόνο λίγα οστά στο πίσω μέρος του τάφου. Ο τάφος 43 διαφοροποιείται από τους άλλους δύο, καθώς σε αυτόν είχαν ταφεί πέντε νεκροί. Αυτό τεκμηριώνεται από τη διατήρηση και των πέντε κρανίων. Επίσης, διασώζονται και ο θωρακικός κλωβός (πιν. 31).

Νεκροταφεία εντοπίστηκαν στα δυτικά του νησιού, όπως της Αβύσσου (πιν. 80) και Καμάρι (πιν. 40). Και τα δύο αυτά νεκροταφεία παρέμειναν ασύλητα. Το μόνο στοιχείο που τα διαφοροποιεί μεταξύ τους είναι ότι το δεύτερο βρέθηκε κατεστραμμένο και μάλιστα ο τάφος 111 στο Καμάρι που δεν δίνει καθόλου πληροφορίες για τον νεκρό. Αντίθετα στο

νεκροταφείο Άβυσσος οι τάφοι 106 και 107 μας πληροφορούν για ένα μόνο ενταφιασμό, διατηρώντας ο 106 ένα μόνο κρανίο και ο 107 κάποια λείψανα οστών.

Τέλος, το νεκροταφείο Κάμπος που βρίσκεται ΝΔ του νησιού ανασκάφθηκε από την Βαρούχα και αποκάλυψε πέντε τάφους ασύλητους εκ των οποίων μόνο ο τάφος 1 περιείχε δύο ταφές (πιν. 80). Οι υπόλοιποι τάφοι 2, 3, 4 και 5 περιείχαν ο καθένας τους από έναν νεκρό διατηρώντας μόνο κάποια θραύσματα οστών, μιας και όλα ήταν κατεστραμμένα (πιν. 81)).

Η νήσος της Αντιπάρου έφερε στο φως ένα νεκροταφείο τις Κρασσάδες με εννέα τάφους και βρέθηκε σύμφωνα με τον Χ. Τσουντα δίπλα σε μεταλλείο (Τσουντας 1898, 140) (Χάρτης 6). Ασύλητοι βρέθηκαν οι τάφοι 113, 114, 115, 116, 117, 119, 120 (πιν. 41-43), ενώ μόνο ο τάφος 112 συλήθηκε με αποτέλεσμα να μην δίνονται πληροφορίες καθόλου για τον νεκρό. Οι τάφοι 113, 116 και 120 αν και ασύλητοι δε μας παρείχαν στοιχεία για τον νεκρό. Από την άλλη μεριά, στον τάφο 114 εντοπίστηκαν δύο κρανία, ενώ οι υπόλοιποι τάφοι χαρακτηρίζονται από την ταφή ενός μόνο νεκρού (πιν. 81). Χαρακτηριστικά αναφέρουμε τους τάφους 117 και 118, στους οποίους σώζονται από ένα κρανίο και ορισμένα οστά (πιν. 42), ενώ στον τάφο 119 το κρανίο ήταν εντελώς φθαρμένο (πιν. 43).

Ας δούμε τώρα ένα άλλο νεκροταφείο, το Λειβάδι, που βρίσκεται στο Δεσποτικό (πιν. 81) (Χάρτης 6). Εδώ βλέπουμε ότι οι τάφοι είναι χωρισμένοι σε οικογενειακές συστάδες και συγκεκριμένα, οι τάφοι 123, 124, 125, 126 και 130 αποτελούν μία συστάδα, ενώ οι τάφοι 127, 128 και 129 ανήκουν σε άλλη συστάδα. Μία τρίτη και τελευταία συστάδα αποτελούν οι τάφοι 131, 132 και 133 (πιν. 44-46). Διεξοδικότερα, η πρώτη συστάδα, που αποτελείται από πέντε τάφους βρέθηκε άθικτη και ανήκει στην κατηγορία Β1. Επομένως, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι πρόκειται για διπλούς τάφους. Συγκεκριμένα, ο τάφος 123 αν και δε μας δίνει πληροφορίες για τον αριθμό των νεκρών παρατηρούμε ότι σώζει κάποια οστά. Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι στον τάφο αυτό είχε ταφεί ένας νεκρός των ρωμαϊκών χρόνων και αυτό τεκμηριώνεται από τρία πήλινα

Δεσποτικό

Νεκροταφείο Λειβάδι	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
124	3
128	2
131	7
133	8
133	8

Νεκροταφείο Ζουμπάρια	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
135	1
136	1
137	1
138	1

Σίφνος

Νεκροταφείο Ακρωτηράκι	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
142	4
143	4

Νεκροταφείο Βαθύ	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
148	1
149	1

Αντίπαρος

Νεκροταφείο Κρασσάδες	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
114	1
115	1
117	1

Μήλος

Νεκροταφείο Πηλού	
ΑΡ. ΤΑΦΟΥ	ΑΡ. ΤΑΦΩΝ
3	1
4	1
5	6
6	1
7	5
8	1

αγγεία και ένα λύχνο της συγκεκριμένης εποχής που βρέθηκαν εντός του (Τσουντας 1898, 162). Ο τάφος 124, επίσης, ήταν διπλός και περιείχε ενταφιασμό τριών νεκρών, από τους οποίους σώζονται μόνο τα κρανία (πιν. 81). Οι τάφοι 125, 126 και 130 σώζουν απλά ορισμένα οστά. Η δεύτερη συστάδα που αποτελείται από τους τάφους 127, 128, 129 είναι κιβωτιόσχημοι τύπου Α, εκτός του τάφου 128 που είναι Β1. Και από τους τρεις τάφους μόνο ο 128 μας πληροφορεί για την ταφή δύο νεκρών. Η τρίτη και τελευταία συστάδα με τους τάφους 131, 132 και 133, χαρακτηρίζεται κυρίως από τους τάφους 132 και 133, που ήταν διώροφοι και ο πρώτος περιείχε επτά νεκρούς και συγκεκριμένα πέντε ανωτέρω και δύο κατωτέρω και ο δεύτερος οκτώ τάφους, πέντε ανωτέρω και τρεις κατωτέρω (πιν. 81). Αυτό το νεκροταφείο αποτελεί μία εξαίρεση, καθώς δεν έχουμε συναντήσει σε κανένα άλλο τέτοιες συστάδες.

Ένα άλλο νεκροταφείο του Δεσποτικού είναι το Ζουμπάρια που περιλαμβάνει τέσσερις τάφους κιβωτιόσχημους τύπου Α και με την παρουσία σε κάθε τάφο μίας ταφής. Όλοι τους ήταν ασύλητοι και η διατήρηση που παρατηρήθηκε από τους ερευνητές ήταν μερικών λειψάνων κρανίων (πιν. 81 και 47-48).

Από το νεκροταφείο της Σίφνου μας απασχολούν δύο νεκροταφεία, το Ακρωτηράκι και το Βαθύ (Χάρτης 8). Το πρώτο έφερε στο φως πέντε τάφους και το δεύτερο δύο τάφους. Συγκεκριμένα, στο πρώτο οι τέσσερις τάφοι από τους πέντε είχαν παραμείνει άθικτοι, με εξαίρεση τον τάφο 143 που βρέθηκε συλημένος και περιείχε τέσσερις ταφές με σωζόμενα τρία λείψανα κρανίων (πιν. 81). Οι υπόλοιποι δεν παρείχαν κανένα στοιχείο (πιν. 49-50). Στο δεύτερο νεκροταφείο, το Βαθύ, γνωστοποιούνται δύο τάφοι ασύλητοι με έναν νεκρό και την διατήρηση ελαχίστων οστών (πιν. 51).

Το τελευταίο νησί είναι η Μήλος με το νεκροταφείο Πηλός, που ανασκάφθηκε από τον Edgar γνωστοποιώντας έξι ασύλητους κιβωτιόσχημους τάφους. Οι τάφοι 3, 4,6, 8 αποτελούσαν από έναν νεκρό σε αντίθεση με τους τάφους 5 και 7 που ήταν διώροφοι και φιλοξενούσαν έξι και πέντε αντίστοιχα νεκρούς (πιν. 81 και 70).

Γενικότερα, παρατηρούμε ότι η εικόνα που επικρατεί στους χώρους των νεκροταφείων των νησιών δεν είναι τόσο καλή, ώστε να μπορέσει να μας προσφέρει περισσότερες πληροφορίες και γνώσεις σχετικά με την κοινωνική δομή των οικισμών των κυκλαδικών και την ανάπτυξή τους, μιας και η συνεχής εκμετάλλευση των νεκροταφείων από τους λαθροανασκαφείς φαίνεται να έχει πλήξει τα περισσότερα νησιά. Από τα μοναδικά στοιχεία που μας παρέχουν παρατηρούμε ότι οι νεκροί σε έναν τάφο μπορούσαν να φτάσουν και τους δώδεκα, αλλά και να μην ξεπερνούν τον έναν. Άλλοι παρουσιάστηκαν πλούσια κτερισμένοι και άλλοι όχι εφαρμόζοντας οι κυκλαδίτες ακόμα και στο νεκροταφείο την κοινωνική διαφοροποίηση. Τέλος, τα ελάχιστα λείψανα οστών και κρανίων που έχουν διασωθεί δεν είναι αρκετά για να μας βοηθήσουν να διεξάγουμε συμπεράσματα για την παλαιοδημογραφία τους ή για κάποια άλλη κατηγορία που αναφέραμε παραπάνω.

4. Ταφικά Έθιμα - Κτερίσματα

Ερμηνευτική προσέγγιση

Πέρα από τις ανασκαφές που διεξήχθησαν στα διάφορα νεκροταφεία των Κυκλάδων και την κατάταξη των τάφων σε διάφορα είδη, έχουμε την δυνατότητα μέσω των ταφικών κτερισμάτων και των οστών που μέχρι σήμερα έχουν βρεθεί να κατανοήσουμε καλύτερα και να προσεγγίσουμε ως ένα βαθμό την κοινωνία και τις πεποιθήσεις των ίδιων των κατοίκων της ΠΚ περιόδου. Με τη συνεχή μελέτη των ταφικών εθίμων μπορεί κανείς να προσεγγίσει έναν πολιτισμό, για τον οποίο σήμερα μεν γνωρίζουμε λίγα, αλλά συνεχίζουμε να προσπαθούμε να τον γνωρίσουμε καλύτερα.

Μέσα από τις πολύχρονες ανασκαφές οι ερευνητές έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ο τρόπος ταφής που προτιμούσαν οι Κυκλαδίτες ήταν ο ενταφιασμός και όχι η καύση (εικ.39, xxiii). Η συνηθισμένη πρακτική που ακολουθούσαν ήταν η τοποθέτηση του νεκρού σε συνεσταλμένη στάση στο δάπεδο του τάφου, το οποίο αποτελούνταν από μία ή περισσότερες πλάκες, ενώ μια άλλη πλάκα αποτελούσε το προσκέφαλο του νεκρού (Τσουντας 1898, 148) ¹. Ο νεκρός ξαπλωνόταν κατα προτίμηση στο δεξί πλευρό του και με την ράχη του προς τη μακρά πλευρά του τάφου και αυτό γιατί οι τάφοι ήταν σπάνια αρκετά μεγάλοι, ώστε να χωρέσει ένας νεκρός σε ύπτια στάση (Barber 1994, 82). Τα χέρια του ήταν, συνήθως, λυγισμένα μπροστά το στήθος και κάλυπταν το πρόσωπο, ενώ τα γόνατα ακουμπούσαν στο στομάχι. Παρ' όλα αυτά, η θέση των χεριών παρουσιάζει διάφορες παραλλαγές. Σε μία από αυτές, το δεξί χέρι ήταν λυγισμένο στηρίζοντας το κεφάλι, ενώ σε εξαιρετικές περιπτώσεις, το αριστερό χέρι κρατάει κάποιο ταφικό κτέρισμα, όπως έχει διαπιστωθεί στον τάφο 25 των Λακκούδων (Doumas 1977, 54). Ανάλογο παράδειγμα έχει διαπιστωθεί και στον τάφο 45 του

---

¹ Αυτού του είδους το προσκέφαλο εμφανίζεται κυρίως κατά την Κέρο-Σύρο φάση.

νεκροταφείου Ακρωτηράκι στην Σίφνο από τον Χ. Τσουντα, όπου τα δάχτυλα του αριστερού χεριού του νεκρού βρέθηκαν μέσα σε μια κυλινδρική πυξίδα (Τσουντας 1899, 74).

Στο νησί της Σύρου έχει παρατηρηθεί ότι ο νεκρός δεν ξαπλώνοταν τόσο συχνά στην δεξιά πλευρά, όπως συνέβαινε στα άλλα νησιά, όσο επί της αριστερής και με τα σκέλη τόσο συνεσταλμένα, ώστε να σχημάτιζαν με την σπονδυλική στήλη ορθή γωνία ή μικρότερη της ορθής γωνίας (εικ. 24, xv). Στην Παναγιά της Πάρου συναντάμε παρόμοια πρακτική και ο νεκρός είχε πλακίδιο αντί προσκεφάλου (Τσουντας 1899,83-84).

Πληροφορίες σχετικά με το αν ακολουθούσαν κάποιο συγκεκριμένο τρόπο ένδυσης ή αν δεν φορούσαν κάποιο ένδυμα δε γνωρίζουμε. Όμως, η στάση του νεκρού μέσα στον τάφο οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο νεκρός γινόταν αντικείμενο φροντίδας αμέσως μετά τον θάνατό του, ώστε να επιτευχθεί ακριβώς αυτή η συνεσταλμένη στάση. Μάλιστα πολλές φορές χρησιμοποιούσαν ταινίες και σκοινιά για να συγκρατήσουν στη θέση αυτή το σώμα, ενώ αρκετές φορές, σύμφωνα με τον Χ. Τσουντα, τοποθετούσαν μέσα στον τάφο πέτρες πάνω στα πόδια του νεκρού (Τσουντας 1898, 147-148).

Αυτή ακριβώς η προσπάθεια, να επιτευχθεί με οποιονδήποτε τρόπο αυτού του είδους η στάση, είχε γίνει κατά καιρούς αντικείμενο προβληματικής. Πολλοί υποστηρίζουν ότι πρόκειται για στάση ύπνου, άλλοι ότι αναπαριστά την εμβρυική στάση κατά την κυοφορία, ενώ άλλοι ότι υπαγορεύει το φόβο προς τον νεκρό. Με την τοποθέτησή του σε πολύ στενό χώρο εξασφαλιζόταν η αιώνια ακινησία του και επομένως η αδυναμία του να επιστρέψει και να βλάψει τους επιζώντες (Ντούμας 1993, 16).

Αν και δεν υπάρχουν αρχαιολογικά δεδομένα είναι πιθανόν, οι παιδικές ταφές να γίνονταν σε μικρούς χωριστούς τάφους (Doumas 1977, 55). Ωστόσο, οι τάφοι 14 και 17 στους Αγ. Ανάργυρους και οι τάφοι 22 και 24 στο Ακρωτήρι της Νάξου είναι ασυνήθιστα μικροί τάφοι, πράγμα που δείχνει ότι δε θα μπορούσαν αν ανήκουν σε ενήλικα. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, αποδίδονται σε παιδικές ταφές. Ωστόσο,

υπάρχει πιθανότητα τα παιδιά να θάβονταν μέσα σε μικρά αγγεία (εικ. 9, vi), αλλά δεν υπάρχουν τεκμήρια (Τσουντας 1898, 54). Κλείνοντας αυτή τη μικρή παρένθεση για τους παιδικούς τάφους, θα ήταν χρήσιμο να αναφέρουμε ότι δεν υπάρχουν κτερισμάτα και αυτό φανερώνει ότι αφ' ενός δεν αναγνωριζόταν ατομική ιδιοκτησία και αφ' ετέρου το γόητρο που μπορούσαν να έχουν ορισμένα μέλη της κοινότητας ήταν επίκτητο και όχι κληρονομικό (Ντιούμας 1988, 81).

Ας επιστρέψουμε εκ νέου στις ενήλικες ταφές. Οι ερευνητές ακόμη και σήμερα δεν μπορούν να διακρίνουν με βεβαιότητα το φύλο του νεκρών με αποτέλεσμα να μην μπορούν να μιλήσουν για το ποσοστό των ανδρών και των γυναικών σε ένα νεκροταφείο. Πάντως, έχουν οδηγηθεί σε ορισμένες γενικές διαπιστώσεις, ανεξάρτητα από την στάση των νεκρών, τις οποίες αναφέρουμε παρακάτω.

Συγκεκριμένα, έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι στις περισσότερες ταφές ο τάφος είναι χαμηλής κατασκευαστικής ποιότητας και τα κτερίσματα που υπάρχουν είναι αρκετά φτωχά (Στέφανος 1905, 217). Παράλληλα, είναι απαραίτητο να αναφερθεί κανείς και στο θέμα του χώρου. Πολύ συχνά με το πέρασμα του χρόνου και τον συνεχώς αυξανόμενο πληθυσμό, οι ντόπιοι αντιμετώπισαν πρόβλημα ως προς την χωρητικότητα των νεκροταφείων τους (Doumas 1977, 56). Για να αντιμετωπίσουν, λοιπόν, αυτό το έντονο πρόβλημα, σε ένα πρώτο στάδιο κατέφυγαν σε μία καινούργια πρακτική. Έτσι, ακολούθησαν το ΠΚ II έθιμο της μετακίνησης των οστών που υπήρχαν ήδη μέσα, για να δημιουργηθεί χώρος για το νέο ενταφιασμό. Από αυτές τις ταφές μπορούμε να διακρίνουμε και πόσο μεγάλη έμφαση έδιναν οι Κυκλαδίτες στο κρανίο. Για να δημιουργηθεί χώρος για τη νέα ταφή μετέφεραν τα οστά στη μία πλευρά του τάφου, το κρανίο, όμως το άφηναν στην αρχική του θέση. Αυτή η διαδικασία μπορεί να διαπιστωθεί και στις ανασκαφές που διενεργήθηκαν τόσο στους Αγ. Ανάργυρους όσο και στις Λάκκουδες της Νάξου (Doumas 1977, 56). Σε μερικούς τάφους το πρόβλημα αντιμετωπίστηκε, κι αυτό έγινε, καθώς κάλυπταν τον νεκρό με στρώμα χώματος ή με μεγάλη λίθινη πλάκα. Αυτή η πρακτική

ακολουθήθηκε στον τάφο 9 των Αγ. Αναργύρων (εικ. 40, xviii), αλλά και στο νεκροταφείο των Αφεντικών. Σχετικά με το θέμα του κρανίου, μας είναι γνωστό ότι σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως στην Μήλο, το νεκροταφείο Πηλός περιείχε τάφους, στους οποίους το κρανίο είχε τοποθετηθεί στη δυτική πλευρά του τάφου, ενώ ο υπόλοιπος σκελετός είχε τυχαία τακτοποιηθεί (Edgar 1896-7, 40). Επίσης, στο ίδιο νεκροταφείο ο τάφος 5 αποκάλυψε 3 κρανία διατεταγμένα στη σειρά στη βορειο-δυτική πλευρά του τάφου, ενώ βρέθηκαν και ίχνη από άλλα τρία κρανία στην αντίθετη πλευρά του τάφου (Edgar 1896, 40). Στην Πάρο και συγκεκριμένα στο νεκροταφείο Γαλάνα Κρημνά ο Τάφος 43, όπως μας πληροφορεί ο Τσουντας, περιείχε 3 κρανία στην αριστερή πλευρά του τάφου, το ένα εκ των οποίων ήταν τοποθετημένο πάνω από ένα άλλο και υπολείμματα ενός τέταρτου κρανίου στη δεξιά πλευρά του πίσω μέρους του τάφου. Η ίδια περίπτωση παρατηρήθηκε και στους τάφους 57 και 128 του ίδιου νεκροταφείου (Τσουντας 1898, 156-157, 163).

Σε ένα δεύτερο στάδιο κατάφεραν με τους πολυώροφους τάφους να περιορίσουν την πίεση του χώρου που ως τότε επικρατούσε. Οι τάφοι αυτοί δεν κατασκευάστηκαν από την αρχή με πολλούς ορόφους, αλλά το βάθος τους δείχνει ότι προοριζόνταν να γίνουν πολυώροφοι. Σε αυτούς τους τάφους, ο σκελετός του νεκρού μετακινούνταν, όμως και εδώ το κρανίο έμενε στην αρχική του θέση, όπως στον τάφο 131 στο Λειβάδι του Δεσποτικού. Το κατώτερο τμήμα καλυπτόταν με πλάκα που χρησιμοποιούνταν ως οστεοφυλάκειο, όχι μόνο για τις αρχικές, αλλά και για όλες εκείνες που γίνονταν στο νέο θάλαμο κατά τη διάρκεια της χρήσης του.

Οι περισσότεροι από αυτό το είδος των τάφων, ήταν κατά κύριο λόγο διώροφοι, ενώ σε εξαιρετικές περιπτώσεις τριώροφοι. Χαρακτηριστικό παράδειγμα διώροφου τάφου είναι ο 144 στο Λειβάδι του Δεσποτικού, ενώ τριώροφος, ο τάφος 21 των Αγ. Αναργύρων (εικ. 19, xii) (Doumas 1977, 57). Ωστόσο, υπήρχαν περιπτώσεις, όπου το κρανίο μετακινούνταν και τοποθετούνταν μαζί με τον σκελετό. Για παράδειγμα, στο νεκροταφείο των Αγ. Αναργύρων της Νάξου στον τριώροφο τάφο 21 είχαν

βρεθεί 9 κρανία μαζί με άλλα οστά. Επιπλέον, ο τάφοι 131 και 134 στο Λειβάδι Δεσποτικού βρέθηκαν κρανία μαζί με οστά (Τσουντας 1898, 164).

Οι Κυκλαδικοί τάφοι, όπως έχουμε διαπιστώσει από όσα αναφέραμε μέχρι τώρα διαφέρουν πολύ μεταξύ τους, όχι μόνο από άποψη αρχιτεκτονικής, αλλά και από άποψη κτερισμάτων. Η ποσότητα αλλά και ο πλούτος τους διαφοροποιείται σε μεγάλο βαθμό με αποτέλεσμα να υπάρχει ένας διαχωρισμός ανάμεσα στους τάφους σε πλούσιους και φτωχούς. Ωστόσο, υπάρχουν και περιπτώσεις, όπου ορισμένοι τάφοι είχαν μείνει εντελώς ακτέριστοι (Barber 1994, 84).

Το πιο κοινό είδος κτερισμάτων είναι τα αγγεία, τα οποία σε πρώιμα νεκροταφεία ήταν σχεδόν το μοναδικό είδος κτερισμάτων. Επίσης, μπορεί κανείς να διακρίνει ειδώλια, μαρμάρινα αγγεία (εικ. 41, xxiv) βελόνες, σφονδύλια, τηγανόσχημα σκέυη, θαλάσσια όστρακα διάτρητα (εικ. 42, xxiv), ασημένιες ψήφους. Μοναδική είναι η περίπτωση μιας χρυσής διάτρητης ψήφου που βρέθηκε στον τάφο 27 στις Φυρρόγες της Νάξου (πιν. 76) (Στέφανος 1904, 60 – Παπαθανασόπουλος 1961, 138). Αντικείμενα από χαλκό, όπως αιχμές δοράτων (εικ. 43-44, xxv) , όπλα, χάλκινα εγχειρίδια συναντώνται σπάνια ως ταφικά κτερίσματα και εμφανίζονται μόνο σε πολύ προχωρημένα στάδια. Τα αντικείμενα που συνόδευαν τον νεκρό αποτελούσαν ατομική του ιδιοκτησία. Απουσιάζουν εντελώς τα κοινόχρηστα σκεύη ή εργαλεία, όπως χύτρες, αποθηκευτικά πιθάρια, μυλόπετρες κ.τ.λ.

Ας δούμε, όμως, χωριστά, σε κάθε περίοδο, ποιά είδη κτερισμάτων Στην ΠΚ Ι και ειδικότερα, στην φάση Πηλός-Λάκκουδες η κεραμική που συντάται μέσα στους τάφους είναι οι σφαιρικές και κυλινδρικές πυξίδες (εικ. 45, xxvi), όπως βρέθηκε στο πρωτοκυκλαδικό νεκροταφείο Καλογριές της Μήλου (εικ. 69, xxxix) (Παπαδοπούλου 1965, 509), οι κρατηρίσκοι ή «καντήλες» με ψηλό φαρδύ κωνικό λαιμό που στενέυει προς τα πάνω (εικ. 46, xxvi), με λαβές στο σώμα και με πόδι κωνικό, κυρίως στον ταφο 124 στο νεκροταφείο Γλυφά της Πάρου (εικ. 46, xxvii). Γενικότερα, όμως, σπανίζουν τα μαρμάρινα αγγεία, καθώς και τα

ειδώλια. Οι περιπτώσεις τάφων, που έφεραν στο φως ειδώλια είναι ο τάφος 100 και ο 103 του νεκροταφείου Πύργος της Πάρου (πιν. 37-38), καθώς και ο τάφος 111 στο Λειβάδι του Δεσποτικού (πιν. 44) και ο τάφος 9 στο Ακρωτήρι της Νάξου (εικ. 48, xxvii). Αυτά τα ειδώλια ήταν σχηματικά. Επίσης, η Αντίπαρος και οι Λάκκουδες της Νάξου χαρακτηρίζονται για την μεγάλη ποσότητα μαρμάρινων ειδωλίων και όχι για τα αγγεία, όπως, το νεκροταφείο Πηλός της Μήλου (πιν. 70) (Renfrew 1972, 526-527). Η διακόσμηση των αγγείων αποτελούνταν, κυρίως, από εγχάρακτα ευθύγραμμα μοτίβα. Σπανιώτατα, είναι επίσης και τα μετάλλινα αντικείμενα και οι λεπίδες οψιανού. Τέλος, κάνει την εμφάνισή του και το λεμβοειδές εμβαματοδοχείο ή σαλτσιέρα (εικ. 49, xxviii), που αν και πολλά δείγματα έχουν βρεθεί στην ηπειρωτική Ελλάδα, φαίνεται ότι ο κύριος τόπος παραγωγής ήταν οι Κυκλάδες (Lacy 1998, 278).

Η φάση Κάμπου της ΠΚ Ι, χρονικά, θεωρείται μεταβατική μεταξύ της Κέρου-Σύρου και εδώ κάνει την εμφάνισή του και το τηγανόσχημο σκεύος που, όπως γνωρίζουμε, έφερε διακόσμηση από αφηρημένα και μερικές φορές εικονιστικά σχέδια, όπως, εγχάρακτη σπείρα ή και εικόνα πλοίου (εικ. 50, xxviii). Είναι ένα αγγείο που θεωρείται σπονδικό και προοριζόταν για νεκρικούς σκοπούς (Lacy 1998, 282). Το νεκροταφείο του Κάμπου στην Πάρο και συγκεκριμένα ο τάφος 3 έδωσε τηγανόσχημο αγγείο, ενώ ο τάφος 5 του ίδιου νεκροταφείου έδωσε μία μαρμάρινη κύλικα με βάση που είναι ένα ακόμα αγγείο της φάσης αυτής (Renfrew 1972, 526). Επίσης, στο νησί Άνω Κουφονήσι ο τάφος 63 έδωσε δείγμα τηγανόσχημου σκεύους (εικ. 51, xxix) (Ζαφειροπούλου 1984, 31)

Στη ΠΚ ΙΙ περίοδο ή πολιτισμός της Κέρου-Σύρου, στα νεκροταφεία δεν έχουμε μόνο πήλινα αγγεία, αλλά και μαρμάρινα. Συγκεκριμένα, συναντάμε αρκετά από τα παλιότερα σχήματα, όπως είναι οι φιάλες (εικ. 52, xxix και 53, xxx), η πρόχους (εικ. 54, xxx), το τηγανόσχημο σκεύος (55, xxxi), το οποίο απαντά πολύ συχνά στο νεκροταφείο της Σύρου (εικ. 56, xxxi και 57, xxxii), η σφαιρική πυξίδα (εικ. 57, xxii και 58, xxxiii), το πινάκιο και η διακόσμησή τους βασίζεται σε εγχάρακτα

καμπυλόγραμμα μοτίβα (Barber 1994, 92-93). Ωστόσο, τα μαρμάρινα ειδώλια δεν σταματούν να εμφανίζονται με τη διαφορά ότι είναι φυσιοκρατικά και όχι σχηματικά, όπως στην ΠΚ Ι περίοδο (εικ. 59, xxxiii). Μερικά νεκροταφεία που παρέχουν τέτοια κεραμική και ειδώλια είναι αυτά της Σύρου (εικ.60, xxxiv), της Σίφνου, της Κέρου, η οποία μάλιστα αποκάλυψε άφθονα μαρμάρινα ειδώλια (εικ. 61, xxiv) και θραύσματα αγγείων με εγχάρακτη διακόσμηση (Ντούμας, 1964, 409). Επίσης, στο Δασκαλειό της Κέρου περιουσινελέγ

Προηγουμένως, είπαμε ότι στα νεκροταφεία των Κυκλαδων της πρώιμης εποχής του Χαλκού συναντάμε ταφές άλλοτε πλούσιες και άλλοτε φτωχές. Όμως, κατά ένα μεγάλο ποσοστό οι ταφές είναι φτωχές, ενώ οι πλούσιες είναι πολύ περιορισμένες σε αριθμό. Πλούσιοι τάφοι θα μπορούσαν να θεωρηθούν ο τάφος 14 στα Δωκαθίσματα της Αμοργού, που περιείχε ένα χάλκινο εγχειρίδιο (εικ. 44, xxv) και μία ασημένια φιάλη (εικ. 61, xxxiv), ο τάφος 103 στον Πύργο της Πάρου με 14 σχηματικά ειδώλια, ένα περιδέριαιο από λίθινες χάντρες και θαλάσσια κοχύλια, επίσης, ο τάφος 129 στο Λειβάδι του Δεσποτικού και ο τάφος 137 στο νεκροταφείο Ζουμπάρια του Δεσποτικού (Doumas 1977, 59). Από το νησί της Νάξου πολλοί λίγοι είναι οι τάφοι που διακρίνονται για τα πλούσια κτερίσματά τους, όπως ο τάφος 10 και 13 στον Σπεδό, ο τάφος 26 στον Λούρο Αθαλάσου (εικ. 62, xxxv) (πιν. 72 και 75), αλλά και ο τάφος 40 στα Αφεντικά, τον οποίο ο Κ. Στέφανος τον περιγράφει ως «εκ των επισημοτέρων του νεκροταφείου», καθώς βρέθηκε ένα ειδώλιο μουσικού με τριγωνικό μουσικό όργανο. Ο τάφος αυτός παραμένει μέχρι και σήμερα μοναδικός κατά το ότι οι πλευρές του περιβάλλονταν «υπό διπλής σειράς πλακών» (Στέφανος 1910, 272). Σχετικά πλούσια ευρήματα είχαμε και στους τάφους 5, 9, 21 στους Αγ. Αναργύρους. Μάλιστα, ο τάφος 21 βρέθηκαν περίπου 112 ταφές νεκρών μαζί με 14 αντικείμενα εκ των οποίων τα οκτώ ήταν από οψιανό. Άφθονος οψιανός απαντάται στον τάφο 1 και μερικές στον τάφο 11 του νεκροταφείου Καλογριές της Μήλου, στον τάφο 11 του νεκροταφείου Σπεδός της Νάξου (εικ. 62, xxxvi) και στον τάφο 56 του νεκροταφείου Παναγίας (εικ. 63,

xxxvi). Επίσης, το νεκροταφείο Ακρωτήρι με τους τάφους 5, 9, 21, καθώς και το νεκροταφείο των Απλωμάτων έδωσαν σχετικά πλούσια αντικείμενα και συγκεκριμένα, ο τάφος IV περιείχε 2 μαρμάρινα ειδώλια, μία καθημένη γυναικεία μορφή και μία ανδρική, επίσης, καθημένη (πιν. (πιν. 78) (Κοντολέων 1970, 150-151).

Ο αριθμός, όπως και η ποιότητα των ταφικών κτερισμάτων εξαρτάται από τον πλούτο του ιδιοκτήτη του τάφου. Απόδειξη γι' αυτό το συμπέρασμα αποτελεί, για παράδειγμα, το νεκροταφείο των Αγ. Αναργύρων. Παράλληλα, ορισμένα από τα κτερίσματα (μαρμάρινα ειδώλια, μαρμάρινοι κρατηρίσκοι (εικ. 64, xxxvii) πέρα από την ιδιότητά τους ως αντικείμενα ατομικής ιδιοκτησίας του νεκρού, μπορεί να ήταν και σύμβολα γοήτρου για τον κάτοχό τους μέσα στην κοινότητα ή στοιχεία που συμβολίζουν την κοινωνική ταυτότητα του νεκρού (Ντούμας, 1988, 80-81).

Το γεγονός ότι τα κτερίσματα χρησιμοποιούνταν από τους ιδιοκτήτες τους στην καθημερινή ζωή, φαίνεται και από τα ίδια τα αντικείμενα. Ο Κ. Στέφανος αναφέρει ότι πολλά μαρμάρινα αντικείμενα πολύ συχνά τοποθετούνταν στους τάφους αφού πρώτα είχαν επισκευαστεί (Στέφανος 1905, 218). Παραδείγματα γι' αυτήν την πρακτική έχουμε στον τάφο Ι στο Άβδελι της Νάξου, όπου βρέθηκε μόνο το κεφάλι ενός μαρμάρινου ειδωλίου, στον τάφο 5 Αγ. Αναργύρων, όπως και στον τάφο 5 στα Αφεντικά και στον τάφο 4 στο Ακρωτήρι. Ανάλογο παράδειγμα, παρατήρησε ο Χ. Τσουνίας στην Σύρο, όπου βρέθηκε ένα φυσιοκρατικό ειδώλιο με επιδιορθωμένο το σπασμένο λαιμό (Ντούμας 1977, 62).

Τέλος, αναφορικά με τον τρόπο με τον οποίο όλα αυτά τα κτερίσματα ήταν τοποθετημένα μέσα στον τάφο σε σχέση με το νεκρό φαίνεται ότι συνήθως τα αντικείμενα αυτά τοποθετούνταν στο πρόσωπο του νεκρού. Γενικότερα, όταν περισσότερα από ένα αντικείμενα συνόδευαν τον νεκρό, αυτά, είτε τοποθετούνταν όλα μπροστά στο πρόσωπο του νεκρού, ώστε να τα βλέπει, είτε ένα τοποθετούνταν σε αυτή τη θέση και τα υπόλοιπα γύρω από το νεκρό σώμα ή στις γωνίες του τάφου (Παπαθανασόπουλος 1981, 115 – Στέφανος 1903, 151). Παρόμοια τοποθέτηση των κτερισμάτων

παρατηρήθηκε και στη Σύρο. Παρόλα αυτά, σχετικά με τον τρόπο τοποθετήσεως των ίδιων των ταφικών κτερισμάτων μέσα στον τάφο, φαίνεται ότι υπήρχε κάποιος γενικός κανόνας. Ο Κ. Στέφανος παρατήρησε ότι άλλα ήταν όρθια, ενώ άλλα τοποθετημένα πλάγια ή και ανάποδα (Στέφανος 1910, 217). Σε άλλες περιπτώσεις μικρά αγγεία τοποθετούνταν μέσα σε άλλα μεγαλύτερα (Στέφανος 1903, 55).

Βλέπουμε, λοιπόν, πόσο σημαντικές πληροφορίες μπορεί να αποκομίσει από τη μελέτη όχι μόνο του ίδιου του νεκρού, αλλά και των αντικειμένων που έχουν βρεθεί σε αυτούς του τάφους. Προτού, όμως, ολοκληρώσουμε αυτή τη μελέτη των ταφικών εθίμων κατά την Πρωτοκυκλαδική περίοδο, ας αναφερθούμε και λίγο διεξοδικότερα στις πεποιθήσεις των Κυκλαδιτών σχετικά με τον θάνατο, ώστε να αποκομίσουμε μια πιο σφαιρική εικόνα της κοινωνίας τους.

Ήδη αναφέραμε προηγουμένως, ότι δεν υπάρχουν άμεσα ενδείξεις για την άσκηση κάποιων συγκεκριμένων ταφικών τελετών κατά την Πρωτοκυκλαδική περίοδο. Βέβαια, πολύ συχνά έχουν βρεθεί στα νεκροταφεία κτιστές εξέδρες οι οποίες συγκεκριμένα ανήκουν σε δύο τύπους : α) είναι μικροί κύκλοι πάνω από τους τάφους ή β) μεγαλύτερες κατασκευές μέσα στον χώρο του νεκροταφείου (Barber 1994, 84-85). Εξέδρες του πρώτου τύπου, είχαν βρεθεί και στις Λάκκουδες (εικ. 7-8, ν), το Ακρωτήρι και τους Αγ. Ανάργυρους και οι οποίες ίσως υπάρχουν εκεί, μόνο για τη δήλωση της ύπαρξης στο ίδιο σημείο, κάποιου τάφου. Παρόλα αυτά, κανείς δεν μπορεί να αποκλείσει το γεγονός, ότι ίσως εκεί γίνονταν και κάποιες ταφικές τελετές. Για το θέμα των τελετών, ίσως έχει σημασία και το γεγονός ότι μερικές φορές βρίσκονται πάνω στις καλυπτήριες πλάκες των τάφων αγγεία, τα οποία θα πρέπει να τοποθετήθηκαν εκεί μετά τη χρήση τους σε κάποιο είδος σπονδών (εικ. 66, xxxviii) (Barber 1994, 85). Πολύ σημαντική ήταν η ανακάλυψη στο νεκροταφείο των Αγ. Αναργύρων ενός αποθέτη με καπελλόσχημα αγγεία κοντά σε μια εξέδρα, προσιτή με σκαλοπάτια. Αυτού του είδους τα αγγεία, παρόλο που είναι πολύ στενά συνδεδεμένα με το νεκροταφείο, κανένα δε βρέθηκε μέσα σε τάφο. Από την άλλη μεριά, πολύ λίγα τέτοια

αγγεία αναφέρθηκαν σε οικισμούς, όπως στον οικισμό Καστράκι της Νάξου και στον οικισμό Πύργος της Πάρου (Doumas 1977, 63, 103). Οδηγείται, λοιπόν, κανείς στο συμπέρασμα, ότι τα αγγεία αυτού του είδους χρησιμοποιούνταν σε κάποιες ταφικές τελετές. Ίσως, ήταν σκεύη για χοές ή άλλες προσφορές (Barber 1994, 85).

Οι τελετές αυτές, που ίσως γίνονταν, σε συνδυασμό με τη στάση του νεκρού, τα κτερίσματα και τα οστεοφυλάκεια που χρησιμοποιούσαν οι Κυκλαδίτες, δείχνουν ότι και αυτοί, ήδη από την Παλαιολιθική Εποχή, πίστευαν στη μεταθανάτια ζωή, είχαν δηλαδή κάποιο είδος θρησκευτικών αντιλήψεων. Για τους χώρους λατρείας γνωρίζουμε ελάχιστα πράγματα. Εάν εξαιρέσουμε τη υποθετική ερμηνεία ενός ομοιώματος κτιρίου από τη Μήλο με κυκλικούς χώρους γύρω από μία αυλή και ενός συμπλέγματος πέντε χώρων στο Καστρί της Σύρου ως ιερών, η Νάξος παρέχει τις μόνες σοβαρές αποδείξεις για την ύπαρξη κάποιων ιδιαίτερων χώρων λατρείας, όπως λείψανα μιας ακουμπισμένης σε κοίλο βράχο μικρής ελλειψοειδούς πετροκαλύβας επάνω στον παραθαλάσσιο λόφο της Κορφής τ' Αρωνίου (Λαμπρινουδάκης, 1975, 99). Εκεί βρέθηκαν δέκα πλάκες με επίκρουστες παραστάσεις των κύριων ασχολιών των ανθρώπων, δηλαδή το ψάρεμα, την κτηνοτροφία, το κυνήγι, αλλά και το χορό. Αυτές τις πλάκες τις ανέθεταν στη θεότητα. Ένα άλλο ιερό θα πρέπει να υπήρχε στην Κέρο, για την οποία αναφέραμε σχετικά και νωρίτερα την θεωρία που διατυπώνει ο Ντούμας. Σχετικά με τους τόπους λατρείας θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα ειδώλια που βρίσκονται στους τάφους και ερμηνεύονται ως εικόνες ανώτερης δύναμης συμπεραίνεται ότι πρέπει να φυλάσσονταν για ένα διάστημα σε μικρούς χώρους ή γωνίες αφιερωμένες στο θείο μέσα στα σπίτια.

Τα ειδώλια αυτά θα πρέπει να ήταν και πρώιμες παραστάσεις των υπερφυσικών δυνάμεων στις οποίες πίστευαν οι Κυκλαδίτες. Βέβαια, οι απόψεις σχετικά με το θέμα αυτό είναι αντικρουόμενες. Άλλοι αρνήθηκαν εντελώς αυτή την πιθανότητα, ενώ άλλοι υποστήριξαν ότι τα ειδώλια ήταν κούκλες που δίνονται στον τάφο στα παιδιά ή υποκατάστατα μητέρων ή ερωτικών συντόφων, ώστε να εξυπηρετούν τις

ερωτικές ανάγκες των νεκρών στον κάτω κόσμο ή υπηρετών ή και ανθρωπίνων θυμάτων για τους ενήλικες νεκρούς. Άλλοι πάλι, τα θεωρούσαν αποτροπαϊκά ή μαζικά βοηθήματα του νεκρού σε κρίσιμες φάσεις της ζωής του και άλλοι τα ερμήνευαν ως δαίμονες της φύσης και της ζωής, ως ψυχοπομπούς ή ως εικόνες μιας θεότητας της μητέρας φύσης (Λαμπρινουδάκης, 1975, 101, Treuil et. al. 1996, 195). Πάντως, αυτό που έχουμε να παρατηρήσουμε ανεξάρτητα από οποιανδήποτε θεωρία, είναι ότι τα περισσότερα από αυτά τα ειδώλια παριστάνουν γυναίκες, ενώ ελάχιστες είναι οι ανδρικές μορφές. Οι πρωτοκυκλαδικές γυναικείες μορφές έχουν τα χέρια τους είναι διπλωμένα ή σταυρωμένα στο στήθος, τονίζεται ιδιαίτερα το ηβικό τους τρίγωνο, οι φουσκωμένοι γοφοί τους, η κατάσταση εγκυμοσύνης, οι ρυτίδες που μένουν μετά τη γέννηση στην κοιλιά. Με αυτόν τον τρόπο εκφράζεται, γενικότερα, η ιδέα της αναγέννησης. Αυτήν την ιδέα τη συναντάμε ήδη στα Νεολιθικά χρόνια. Από την άλλη μεριά, οι ανδρικές μορφές είναι άλλοτε όρθιες και ντυμένες με ρούχα πολεμιστή ή κυνηγού και άλλοτε καθιστές παίζοντας διπλό αυλό ή άρπα ή κρατώντας στα χέρια τους κάποιο κύπελλο, δηλώνοντας με αυτόν τον τρόπο την απασχόληση του νεκρού (εικ. 67-68, xxxviii) (Treuil 1996, 194). Πάντως, όλες τους συχνά παίρνουν τη σχηματική μορφή του βιολιού ή αποδίδονται με φυσιοκρατικά χαρακτηριστικά.

Αν και δεν γνωρίζουμε τις δοξασίες των Κυκλαδιτών της Πρωτοκυκλαδικής περιόδου περί θανάτου, η μετακίνηση και ανακομιδή των λειψάνων θα είχε, βέβαια, κάποιο νοήμα γι' αυτούς. Πάνω σε αυτή τη λογική στηρίχθηκε και ο Χ. Ντούμας για να διατυπώσει τη θεωρία του σχετικά με αυτό το ζήτημα. Υποστήριξε, λοιπόν, ότι είναι ενδεχόμενο η ιδέα των Ελλήνων περί Νήσου ή Νήσου των Μακάρων να είναι δημιούργημα των Κυκλαδιτών. Η Νήσος των Μακάρων έχει πολλά από τα χαρακτηριστικά των Κυκλάδων σύμφωνα με τα γραφόμενα πολλών αρχαίων συγγραφέων. Ο Όμηρος (Όδυσ. δ' 565-567) αναφέρει: « ου ωφετός ουτ' άρ χειμών πολύς ουτε ποτ' όμβρος, αλλ' αιεί Ζεφύρετο λιγύ πνειόντος αήτας Ωκεανός ανίησιν αναψυχείν ανθρώπους...». Ο Ησίοδος

(Έργα και Ημέραι, 168) όμως και αυτός αναφέρει, όπως και ο Όμηρος (Οδυσ. δ' 563), ότι η νήσος των Μακάρων βρίσκεται «εις πέρατα γαίης» και για να φτάσει κανείς εκεί, στον Κάτω Κόσμο έπρεπε να περάσει από την πύλη του Άδη. Η πύλη του Άδη σύμφωνα με τους αρχαίους βρίσκονταν στα βάραθρα και τις σπηλιές, τα οποία θεωρούσαν εισόδους στον Κάτω Κόσμο. Οι Κυκλαδίτες θα μπορούσαν να έχουν μια τέτοια είσοδο στο νησί της Κέρου, όπου ήρθε στο φως σπήλαιο, η οροφή του οποίου είχε καταρρεύσει. Μπροστά, όμως σε αυτό το σπήλαιο βρέθηκαν χιλιάδες κομμάτια από σπασμένα αγγεία και ειδώλια, αλλά και λείψανα νεκρών, χωρίς όμως, να έχουν επισημανθεί λείψανα οικισμού ή νεκροταφείου. Όλα αυτά, δεν παύουν να είναι μια θεωρία, η οποία μέλλει να αποδειχθεί. Πάντως, δεν πρέπει να αναφέρουμε ότι ένα συγκρότημα από μικρά νησάκια στα ανατολικά της Νάξου, ακόμα και σήμερα λέγονται Μάκαρες (Ντούμας 1993, 95).

Από όλα αυτά, καθώς και από την ύπαρξη κτιστών εξεδρών, οι οποίες βρέθηκαν σε μερικά νεκροταφεία οδηγείται κανείς στο συμπέρασμα ότι οι Κυκλαδίτες πιθανόν είχαν σχέση με ταφικές τελετές, ενώ θα πρέπει να πίστευαν ότι υπάρχει ζωή και μετά τον θάνατο.

Βλέπουμε λοιπόν, ότι ο Πρωτοκυκλαδικός πολιτισμός είναι ένας πολιτισμός που έχει πολλά ακόμη να μας αποκαλύψει. Στοιχεία, που θα παραμένουν κρυμμένα μέχρι τις επόμενες ανασκαφικές έρευνες που θα τα φέρουν στο φως.

5. Επίλογος

Η 3^η χιλιετία δεν χαρακτηρίζεται από την παρουσία μόνο του Ελλαδικού και του Μινωικού πολιτισμού, αλλά και από την παρουσία του Κυκλαδικού, ο οποίος διαθέτει έναν ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα, μοναδικό και αναγνωρίσιμο, τόσο από άποψη αρχιτεκτονικής, όσο και από την άποψη της τέχνης. Ο εποικισμός των Κυκλάδων γίνεται ήδη από την Νεολιθική εποχή και συνεχίζεται και στην εποχή του Χαλκού. Στην Πρώιμη Εποχή του Χαλκού παρατηρείται μια δραστηριοποίηση των κατοίκων στον χώρο της θάλασσας, καθώς τα εδάφη των νησιών δεν ήταν ιδιαίτερα εύφορα, χαράσσοντας, έτσι, τις θαλάσσιες αρτηρίες του εμπορίου και αναπτύσσοντας την ναυπηγική και τη ναυσιπλοΐα. Με αυτόν τον τρόπο άρχισαν να πραγματοποιούν μακρινά ταξίδια εξάγοντας προϊόντα που παρήγαγαν και κυρίως οψιανό από τη Μήλο, ένα πολύτιμο ηφαιστειακό γυαλί που χρησιμοποιούνταν για την κατασκευή λίθινων εργαλείων, αλλά και εισάγοντας μέταλλα από άλλες περιοχές. Βλέπουμε λοιπόν, ότι η κατεργασία μετάλλων είναι ένας άλλος τομέας που τις απασχόλησε ιδιαίτερα τους Κυκλαδίτες και αυτό φαίνεται από την κατασκευή εργαλείων από χαλκό, αλλά και κοσμημάτων από χρυσό, άργυρο και μόλυβδο.

Η πρώιμη εποχή του χαλκού χωρίζεται σε τρεις περιόδους και συγκεκριμένα, στην Πρωτοκυκλαδική περίοδο I ή Γρόττα - Πηλός φάση, που αργότερα ονομάστηκε Πηλός - Λάκκουδες κατά τον Ντούμα, στην Πρωτοκυκλαδική II περίοδο ή Κέρος - Σύρος φάση και στην Πρωτοκυκλαδική III περίοδο ή Φυλακωπή I ². Η καθεμία διακρίνεται για τα δικά της χαρακτηριστικά, αλλά παρουσιάζουν στοιχεία που άλλοτε παρατηρούνται και συνεχίζουν να ισχύουν και στις άλλες περιόδους και άλλοτε στοιχεία που διήρκησαν μόνο κάποια συγκεκριμένη χρονική στιγμή και έπειτα εξαφανίστηκαν. Με βάση τη μελέτη αυτών των

---

² Οι δεύτερη ονομασία που χρησιμοποιείται και στις τρεις περιόδους είναι με βάση την θεωρία του Renfrew.

στοιχείων οι μελετητές μπόρεσαν να γνωρίσουν αυτόν τον πολιτισμό που ονομάζεται κυκλαδικός, αλλά και να κατανοήσουν καλύτερα και να αναπτύξουν τις γνώσεις τους όσο περισσότερο γινόταν. Έτσι, λοιπόν, παρατηρούνται νησιά που έχουν εξελιχθεί σε σημαντικά εμπορικά και πολιτιστικά κέντρα μιας και η εμφάνιση της οχύρωσης είναι αναμφισβήτητη και τα τείχη που κατασκευάζονται είναι παντού διπλά, όπως για παράδειγμα στην Χαλανδριανή της Σύρου ή στην Φυλακωπή της Μήλου. Επομένως, με βάση όσα αναφέραμε, θα μπορούσαμε να πούμε ότι δίκαια μιλάμε για τις πρώτες «αστικά» οργανωμένες πόλεις.

Οι περισσότερες γνώσεις που διαθέτουν οι μελετητές για τον πολιτισμό αυτό προέρχονται κυρίως από τον χώρο των νεκροταφείων, έναν χώρο που αποτελεί μέρος του πλαισίου της κοινωνίας και που σε αυτόν οι άνθρωποι εκφράζουν μία κοινωνική συμπεριφορά, που χαρακτηρίζεται συνήθως χθόνια. Τα νεκροταφεία μας πληροφορούν κυρίως για τα κριτήρια επιλογής της θέσης τους από τον κυκλαδίτη και παρουσιάζουν κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που συντελούν στην διαμόρφωσή τους. Επίσης, δεν ήταν ιδιαίτερα εκτεταμένα, καθώς δεν περιελάμβαναν μεγάλο αριθμό τάφων, ενώ εξαίρεση αποτελούσαν ορισμένα από αυτά που περιείχαν μέχρι και 170 τάφους, όπως το νεκροταφείο των Αφεντικών στη Νάξο. Πάντως, το μεγαλύτερο νεκροταφείο της εποχής αυτής, που γνωρίζουμε, είναι της Χαλανδριανής με αριθμό τάφων πάνω από 600 και χαρακτηρίζεται ως νεκρόπολη. Άλλο παράδειγμα τέτοιου νεκροταφείου στις Κυκλάδες δεν έχει διαπιστωθεί και είναι το μοναδικό.

Από την άλλη μεριά, ο τάφος είναι αυτός που μας δίνει στοιχεία για τον νεκρό και την κοινωνική του θέση μέσα σε έναν οικισμό. Επίσης, ο τρόπος κατασκευής ενός τάφου, ο τύπος του, η ταφή, η στάση του νεκρού, αλλά και τα κτερίσματα του είναι στοιχεία που δηλώνουν και διαμορφώνουν μία εικόνα γύρω από την στάση και την αντίληψη του ανθρώπου σχετικά με τον θάνατο. Ο κυρίαρχος τύπος τάφου στις Κυκλάδες είναι ο κιβωτιόσχημος είτε απλός είτε διώροφος και παρουσιάζει μερικές διαφορές ανά περιοχή. Πρόκειται στην ουσία για έναν λάκκο σκαμμένο στο έδαφος χωρίς, όμως, να είναι βαθύς και οι

διαστάσεις του είναι σχεδόν ίδιες παντού. Η κατασκευή του μπορεί να είναι άλλοτε φτωχή και άλλοτε επιμελημένη και ανάλογα με τον αριθμό των κτερισμάτων μπορεί να διαπιστωθεί εάν η θέση του νεκρού μέσα σε έναν οικισμό ήταν σημαντική ή όχι. Πάντως, πρέπει να τονίσουμε ότι στις παιδικές ταφές τα κτερίσματα ήταν σπάνια και δεν ίσχυε το θέμα της ιδιοκτησίας. Τα πιο συνήθη κτερίσματα ήταν τα αγγεία, καθώς και τα ειδώλια, τα οποία παρουσίαζαν ποικιλία ως προς τον τύπο τους. Ωστόσο, η ερμηνεία τους ποίκιλε, καθώς αποτελούσαν εικόνες ανώτερης δύναμης και συμβόλιζαν είτε την γονιμότητα, είτε λειτουργούσαν αποτροπαϊκά ή δήλωναν μία απασχόληση του νεκρού. Ο ενταφιαμός ήταν η πιο συνηθισμένη πρακτική που ακολουθούσε ο κυκλαδίτης, καθώς δεν υπάρχουν καθόλου στοιχεία καύσης. Η στάση του ήταν συνεσταλμένη και ξαπλώνόταν, συνήθως στο δεξί πλευρό, ενώ εξαίρεση αποτελεί το νησί της Σύρου, όπου ο νεκρός ξαπλώνόταν στην αριστερή του πλευρά.

Γενικότερα, βλέπουμε ότι οι κυκλαδίτες φρόντιζαν τη σωρό αμέσως μετά τον θάνατό του προσώπου. Ίσως, οι κυκλαδίτες να πίστευαν στην ύπαρξη ζωής μετά τον θάνατο. Έχουν γίνει πολλές αναφορές για ένα νησί, τη Νήσο των Μακάρων, όπου εκεί βρισκόταν η πύλη του Άδη που οδηγούσε στον Κάτω Κόσμο. Πάντως, όλα αυτά αποτελούν μία υπόθεση που δεν δύναται να αποδειχθεί. Εν κατακλείδι, βρεθήκαμε μπροστά σε ανθρώπους, που αν και θεωρήθηκαν απόγονοι των νεολιθικών ανθρώπων, δημιούργησαν έναν πολιτισμό που κατάφερε να επιβληθεί στον αιγαιακό χώρο, αλλά και να αφήσει πίσω του το δικό του στίγμα, τον δικό του χαρακτήρα και την μοναδικότητά του.

Οι Κυκλαδικοί Τάφοι

της Πρώτης Εποχής του Χαλκού

· Τα Δεδομένα ·

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

		ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ		Νεκροταφείο Λάγκουδες Νάξου					
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΟΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
1	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	1	Εν μέρει σαζόμενα οστέλιπκα κατάλοιπα	2 Κυλινδρικές πυξίδες, 1 Μικρή λείψα ομμανού	Όχι	Ασύλητος	
2	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Αιτροσοδιόριστη	Δεν σάζονται οστέλιπκα κατάλοιπα	Ακτίριστος	Όχι	Συλημένος	
3	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Αιτροσοδιόριστη	Δεν σάζονται οστέλιπκα κατάλοιπα	Ακτίριστος	Όχι	Συλημένος	
4	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Αιτροσοδιόριστη	Δεν σάζονται οστέλιπκα κατάλοιπα	Ακτίριστος	Όχι	Συλημένος	
5	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Αιτροσοδιόριστη	Δεν σάζονται οστέλιπκα κατάλοιπα	Ακτίριστος	Όχι	Συλημένος	
6	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Αιτροσοδιόριστη	Δεν σάζονται οστέλιπκα κατάλοιπα	Ακτίριστος	Όχι	Συλημένος	

Πίνακας τάφων της Πρωίμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.39 και 77-78

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΛΙΠΕΔΟ	ΤΑΦΟΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
7	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Αιτροδοίοριστη	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Ακτέριστος	Όχι	Συλημένος
8	Κιβωτιόσχημος (C1)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Αιτροδοίοριστη	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Ακτέριστος	Όχι	Συλημένος
9	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Αιτροδοίοριστη	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Ακτέριστος	Όχι	Συλημένος
10	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Ακτέριστος	Όχι	Ασύλητος
11	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	1	Πενιχρή διατήρηση των οσkeletalικών κατάλοιπων	1 Δυτήλη πυξίδα, 1 Μικρή πυξίδα, Στρονδυλωτό κοχύλι, 3 Κελύφη Κοχλίων	Όχι	Ασύλητος
12	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Αιτροδοίοριστη	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Ακτέριστος	Όχι	Συλημένος
13	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Αιτροδοίοριστη	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Ακτέριστος	Όχι	Συλημένος

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.39 και 78-79

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
14	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οπιστολιθικές πλάκες	Αιτροοδιόριστη	Δεν σώζονται οστέετα κατάλοιπα	Άγνωστο	Όχι	Συλημένος
15	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Στρωμένο με οπιστολιθικές πλάκες	Αιτροοδιόριστη	Δεν σώζονται οστέετα κατάλοιπα	Άγνωστο	Όχι	Συλημένος
16	Πολυώροφος Κιβωτιόσχημος (B1)	2	Στρωμένο με οπιστολιθικές πλάκες	Αιτροοδιόριστη	Δεν σώζονται οστέετα κατάλοιπα	Άγνωστο	Όχι	Συλημένος
17	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οπιστολιθικές πλάκες	Αιτροοδιόριστη	Δεν σώζονται οστέετα κατάλοιπα	Άγνωστο	Όχι	Συλημένος
18	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οπιστολιθικές πλάκες	1	Καλή διατήρηση του οστέετου	1 Πυξίδα, 8 λήθνες πήφοι	Όχι	Αούλητος
19	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οπιστολιθικές πλάκες	1	Καλή διατήρηση του οστέετου	1 Μικρή καντήλα	Όχι	Αούλητος
20	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οπιστολιθικές πλάκες	Αιτροοδιόριστη	Δεν σώζονται οστέετα κατάλοιπα	1 Λεπίδα οφριανού, 14 Μικρές λήθνες πήφοι	Όχι	Συλημένος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.39 και 79-80

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
21	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οπισθοληθικές πλάκες	Αιγροοδιόριστη	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	1 Κυλινοδρική πυξίδα, 1 Κέλυφος ενός κοχυλίου	Όχι	Συλημένος
22	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οπισθοληθικές πλάκες	Αιγροοδιόριστη	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Ακτέρισιος	Όχι	Συλημένος
23	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οπισθοληθικές πλάκες	Αιγροοδιόριστη	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Ακτέρισιος	Όχι	Συλημένος
24	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οπισθοληθικές πλάκες	Αιγροοδιόριστη	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Ακτέρισιος	Όχι	Συλημένος
25	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οπισθοληθικές πλάκες	1	Πενικρή διατήρηση των οσkeletalικών καταλοίπων	1 Μικρή καντήλα, 1 Μικρό λεπτό φύλλο χαλκού, 1 Μικρή λεπίδα οφριανού, 1 οστέινη παλέτα	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.39 και 80-81

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

		ΠΡΑΙΜΗ							
		ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ							
		<i>Νεκροταφείο</i>							
		<i>Ακρωτήριο Νάξου</i>							
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
1	Άγνωστος	1	Δεν έχει οπισθολιθικές πλάκες	Άγροοδιόριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	Ακτέριστος	Άγνωστο	Συλημένος	
2	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οπισθολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	1 αγγείο	Όχι	Ασύλητος	
3	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οπισθολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	1 Καντήλα, 1 Μικρό οχηματικό ειδώλιο, 21 Μικρά επιπέδα κοχύλια	Όχι	Ασύλητος	
4	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οπισθολιθικές πλάκες	2	Πενιχρή διατήρηση 2 ταφών (μία πάνω από την άλλη)	2 Κυλινδρικές πυξίδες	Όχι	Ασύλητος	

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.40 και 85-86

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΙΠΛΩΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
5	Άγνωστος	1	Στηρωμένο με οξιοτολθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται οστέινα κατάλοιπα	Μικρές κυλινδρικές πυξίδες, 1 Μικρή κάντηλα, 1 Μικρό ορθογώνιο πινάκιο, 1 Μικρό βιοδοσχημο ειδώλιο, 1 Γυναικείο ανθρωπομορφο ειδώλιο, 20 Λίθινες διάτρητες ψηφοί, 1 Χάλκινη ψηφος	Άγνωστο	Ασύλητος
6	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οξιοτολθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται οστέινα κατάλοιπα	Θραυσμάτα κυλινδρικής πυξίδας, Θραυσμάτα από φιάλη, 14 Χάντρες από διάφορα θαλάσσια κοχύλια	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.40 και 86-87

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
7	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	1 Μικρός κρατηριοσχημο κανικό πόδι, 1 Μικρό σφονδύλι από κτηρινωτό Αίθο	Όχι	Ασύλητος
8	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	1 Μικρή καντήλα, 15 Αίθνες ψήφοι	Όχι	Ασύλητος
9	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	2 Μικροί κρατηριοσχημοί με κανικό πόδι, 1 γυναικείο βιοδόσχημο ειδώλιο, 1 Σχηματικό ειδώλιο από γκρίζοασπρο μάρμαρο, 9 ψήφοι από κοχύλια, 1 Κρημαστό κόσμημα	Όχι	Ασύλητος
10	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Αιπροσδιοριστή	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	Άγνωστο	Όχι	Συλημένος

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.40 και 87-89

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
11	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται οστέλιπικά κατάλοιπα	1 Μεγάλη σφαιρική πυξίδα, 1 Μικρή κυλινδρική πυξίδα, 1 Μικρή φιάλη, 1 Λεπίδα οφρανού, 6 Κετύφη από κοχύλια	Όχι	Αούλητος
12	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται οστέλιπικά κατάλοιπα	1 Μικρή κυλινδρική πυξίδα	Όχι	Αούλητος
13	Κιβωτιόσχημος (A)	2	Στραφημένο με οχιστολιθικές πλάκες	Αιπροσδιόριστη	Δεν σώζονται οστέλιπικά κατάλοιπα	Άγνωστο	Όχι	Συλημένος
14	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται οστέλιπικά κατάλοιπα	1 Κρατηρίοκος με κανικό κοίλο πόδι	Όχι	Αούλητος
15	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται οστέλιπικά κατάλοιπα	1 Μικρή σφαιρική πυξίδα, 1 Μικρή καντήλα, 1 Μικρή Λεπίδα οφρανού	Όχι	Αούλητος

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.40 και 89-91

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΙΠΛΩΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
16	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	2 (?)	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	1 Μικρή φιάλη με στρογγυλή βάση, 4 Θραύσματα λεπίδων οφρανού, 5 Μικρόλιθοι	Όχι	Ασύλητος
17	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Στηρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Θραύσματα αγγείο με λαμπό, 23 Δίθιες ηρήφοι	Όχι	Ασύλητος
18	Κιβωτιόσχημος (C2)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Ακτέριστο	Όχι	Ασύλητος
19	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	1 Μικρή κυλινώδρική πυξίδα, 2 unguentarium, Θραύσματα από μικρή χάλκινη θήκη	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντρούμα Χρ. 1977, σελ.40 και 91-92

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΛΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΛΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
20	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οπιστολιθικές τράκες	1	Δεν σώζονται οστέλιτα κατάλοιπα	1 Μικρό κυλινδρική πυξίδα, 1 Μικρή σφαιρική πυξίδα, 1 Μικρή καντήλα, 1 Μικρό βιολόσχημο γυναικειο ειδώλιο, 2 Μικρά γουδοχέρια, 7 Δίθινες ψήφοι	Όχι	Ασύλητος
21	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Στηρωμένο με οπιστολιθικές τράκες	1	Δεν σώζονται οστέλιτα κατάλοιπα		Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.40 και 93-94

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
22	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται οστέινα κατάλοιπα. (Πως πρόκειται για παιδική ταφή)	1 Κυλινοδρική πυξίδα	Όχι	Ασύλητος
23	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται οστέινα κατάλοιπα	1 Μικρή καντήλα, 1 Μικρό μαρμάρινο αντικείμενο σαν γουδοχέρι	Όχι	Ασύλητος
24	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται οστέινα κατάλοιπα	Ακτέριστο	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.40 και 95

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

		ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ							
		<i>Νεκροταφείο Πλαστήρας Νάξου</i>							
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
1	Κιβωτιόσχημος (B1?) (όχι Κυκλαδικό χαρακτήρα)	1	Δεν έχει οπιστολιθικές πλάκες	3	3 Κρανία και 3 Σκελετοί	4 Αγγεία	Όχι	Ασύλητος	
2	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οπιστολιθικές πλάκες	Αιπροοδιόριστη (Πως ήταν παιδική)	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	Ακτίριστος	Όχι	Συλημένος	
3	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οπιστολιθικές πλάκες	Αιπροοδιόριστη (Πως ήταν παιδική)	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	Ακτίριστος	Όχι	Συλημένος	
4	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οπιστολιθικές πλάκες	Αιπροοδιόριστη (Πως ήταν παιδική)	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	Ακτίριστος	Όχι	Συλημένος	
5	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οπιστολιθικές πλάκες	Αιπροοδιόριστη (Πως ήταν παιδική)	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	Ακτίριστος	Όχι	Συλημένος	
6	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οπιστολιθικές πλάκες	Αιπροοδιόριστη	Ανεπαρκή σκελετικά κατάλοιπα	1 Καντήλα με κανικό πόδι	Όχι	Συλημένος	

Πίνακας τάφων της Πρωίμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντρούμα Χρ. 1977, σελ.40 και 97-98

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΟΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
7	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Αιγροοδίοριστη	Δεν σάζονται οσκελετικά κατάλοιπα	1 Καντήλα με κανικό πόδι	Όχι	Συλημένος
8	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Σιφωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	Αιγροοδίοριστη	Δεν σάζονται οσκελετικά κατάλοιπα	1 Αγγείο	Όχι	Ασύλητος
9	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Αιγροοδίοριστη	Δεν σάζονται οσκελετικά κατάλοιπα	1 Μικρή φιάλη, 1 Καντήλα με κανικό πόδι, 4 Μικρά γυναικεία ειδώλια, Μικρά θραύσματα οφριανού, Χάλκινες βελόνες	Όχι	Ασύλητος
10	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Αιγροοδίοριστη	Δεν σάζονται οσκελετικά κατάλοιπα	Ακτίριος	Όχι	Συλημένος
11	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Σιφωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	Αιγροοδίοριστη	Δεν σάζονται οσκελετικά κατάλοιπα	1 Μικρή κυλινδρική πυξίδα	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Νρούμα Χρ. 1977, σελ.40 και 98- 100

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
12α (Διώροφ)	Κιβατιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Αιπροσδιόριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	Ακτίρισιτος	Όχι	Συλημένος
12β	Κιβατιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Αιπροσδιόριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	Ακτίρισιτος	Όχι	Συλημένος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ. 40 και 100

ΠΙΝΑΚΑΣ 15

		ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ		Νεκροταφεία Αγ. Ανδργουρι Νάξου					
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
1	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Άγνωστο	Αιγροοδίοριστη	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Ακτίρισιτος	Άβεβαιο	Συληγμένος	
2	Κιβωτιόσχημος (B1)	2	Άγνωστο	Αιγροοδίοριστη	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Ακτίρισιτος	Άβεβαιο	Συληγμένος	
3	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Άγνωστο	Αιγροοδίοριστη	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Ακτίρισιτος	Άβεβαιο	Συληγμένος	
4	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Άγνωστο	Αιγροοδίοριστη	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Ακτίρισιτος	Άβεβαιο	Συληγμένος	
5	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Στραφωμένο με οριζοδιαθιτικές ράκες	1	Μερικά ίχνη οστών	1 Φιάλη, 1 Μικρό κύπελλο, 1 Μικρό χάλκινο σουβλι, Μέρος χάλκινης βελόνας, Μικρό κουταλόσχημο αντικείμενο, Λίθινες γνήφοι	1	Αυλόητος	

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.41 και 106-107

ΠΙΝΑΚΑΣ 16

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
6	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Στρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	1	Πενιχρή διατήρηση σκελετικών καταλοίπων, Τχνη κρανίου	1 Καντήλα, 1 Κρατηρίσκος με κανικό πόδι	Όχι	Ασύλητος
7	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Στρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	1	Πενιχρή διατήρηση σκελετικών καταλοίπων	1 Μικρή καντήλα	1	Ασύλητος
8	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Στρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	2	Λίγα σκελεπικά κατάλοιπα 2 ταφών. 2 Κρανία, Τχνη οστων. Η διατήρηση είναι άοχημη	1 Απύοσχημο αγγείο	Όχι	Ασύλητος
9	Κιβωτιόσχημος (B1)	2	Στρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	2	Λίγα σκελεπικά κατάλοιπα	1 Καντήλα	1	Ασύλητος
10	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Στρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	2	Διατήρηση σκελετικών καταλοίπων, 2	Ακέραιος	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.41 και 108-109

ΠΙΝΑΚΑΣ 17

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
11	Κιβατόσχημος (B1)	1	Στρωμένο με οχιστοαιθικές πλάκες	1	Πενιχρή διατήρηση Αίγων οσχελετικών καταλοιπών	1 Δερτίδα ομιανού	Όχι	Ασύλητος
12	Κιβατόσχημος (B1)	2	Στρωμένο με οχιστοαιθικές πλάκες	2	2 Κρανία, Αίγα ιχνη οσχελετού Όχι (Ήταν γεμάτος με χώμα)	2 Δερτίδες ομιανού	1	Ασύλητος
13	Κιβατόσχημος (B1)	2	Στρωμένο με οχιστοαιθικές πλάκες	2	Δεν σώζονται οσχελετικά κατάλοιπα (Ίσως ήταν παιδική)	Ακτίριτος	Όχι	Συλημένος
14	Κιβατόσχημος (B1)	1	Στρωμένο με οχιστοαιθικές πλάκες	1	Πενιχρή διατήρηση οσχελετικών Αίγων καταλοιπών,	Ακτίριτος	Όχι	Συλημένος
15	Κιβατόσχημος (B1)	2	Στρωμένο με οχιστοαιθικές πλάκες	2	Δεν παρατηρήθηκαν	1 Αγγείο, 1 Δερτίδα ομιανού	1	Ασύλητος
16	Κιβατόσχημος (B1)	1	Στρωμένο με οχιστοαιθικές πλάκες	1	Δεν παρατηρήθηκαν	1 Μικρό λυχνάρι, 1 Μικρή φιάλη	1	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Νρούμα Χρ. 1977, σελ.41 και 109-111

ΠΙΝΑΚΑΣ 18

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
17	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Σιρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα (ίσως ήταν παιδική)	Άγνωστο	Όχι	Συλημένος
18	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Σιρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα (ίσως ήταν παιδική)	Ακτέριτος	Όχι	Ασύλητος
19	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Σιρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	2	1η ταφή: Κρανίο, οστά σε αταξία, 2η ταφή: Δεν βρέθηκαν	Ακτέριτος	Όχι	Ασύλητος
20	Κιβωτιόσχημος (B1)	2	Σιρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	4?	Ασχημη η διατήρηση οστών της τελευταίας ταφής. Μόνο femur και tibia, Τχνη κρανίου	1 Κρατηριόκος με κωνικό πόδι, 1 Λεπίδα, 2 Δόντια ζώων	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.41 και 111-112

ΠΙΝΑΚΑΣ 19

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΜΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
21	Κιβωτιόσχημος (A)	3	Στερωμένο με οξιστολιθικές τράκες	12	Δοσχημη διατήρηση των οστέων. Ίχνη κρανίου, Κρανία αναμειγμένα με άλλα κατάλοιπα. 2ο όρ. : Πενιχρή διατήρηση των οστών, 9 Κρανία. 3ο ορ. : 9 Κρανία, Πενιχρή διατήρηση ενός οστέου	1 Τηγανόσχημο οστέος, 1 βαθύ κύπελλο, 3 Μικρές φιάλες, 1 γυναικείο ειδώλιο, 9 Λεπίδες σφραγιστού	1	Ασύλητος
22	Κιβωτιόσχημος (B1)	2	Στερωμένο με οξιστολιθικές τράκες	2	2 Κρανία	Ακτέριστος	Οχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.41 και 112-114

ΠΙΝΑΚΑΣ 20

		ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ		Νεκροταφείο Δάκκουδης Α Νάξου					
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΔΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
I	Κιβωτιόσχημος (B1)	2?	Άγλυαστο	Αιεροσδιόριστη	Πενιχρή διατήρηση οστών.	Ακτίριστος	Όχι	Συλημένος	
II	Κιβωτιόσχημος (D)	2	Στρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	3	Άσχημη διατήρηση οσέλαιτων, 3 Κρανία	Ένα μαρμάρινο αγγείο	Όχι	Ασύλητος	
III	Κιβωτιόσχημος (B2)	1	Στρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	3	2 Κρανία σε διάφορα επίπεδα	1 Μικρή φιάλη με στρογγυλή βάση, 1 Λεπίδα ομφανού σπασμένη σε δυο μέρη, 2 Κελύφρη κοχυλίων	Όχι	Ασύλητος	
IV	Κιβωτιόσχημος (D)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σάζονται οσέλαιτικά κατάλοιπα (Πως ήταν παιδική ταφή)	Ακτίριστος	Όχι	Ασύλητος	

Πίνακας τάφων της Πρωίμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.41 και 121-122

ΠΙΝΑΚΑΣ 21

		ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ							
		Νεκροταφείο Άβδει Νάσου							
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
1	Κιβωτιόσχημος (E)	2	Στρωμένο με οχιστολιθικές τράκες	Αγροοδίφορη	Πενικρή διατήρηση οστών. Αναγνώριση 2 κρανίων αλλά τα οστά ανήκαν σε περισσότερες από δύο ταφές	1 Μικρή καντήλα, 2 Μικρές φιάλες με στρογγυλή βάση, 2 Λεπίδες ομμανού, 1 Μικρό γυναικείο ειδώλιο, Κεφάλι +Λαιμός ειδώλιου, 1 Μικρή χάλκινη Περώνη, 9 @ραυήματα διαφορετικών Λεπίδων ομμανού, Σπιονδυλατώ κελύφη	Όχι	Συλημένος	

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού καιά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.40 και 124-126

ΠΙΝΑΚΑΣ 22

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
2	Κιβωτιόσχημος (E)	2	Στερωμένο με οξιστολιθικές τράκες	Αιγροσδιόριστη	Ελάχιστα οσkeletalικά κατάλοιπα	1 Καντήλα, 1 Μικρή φιάλη με στρογγυλή βάση, 2 Θραύσματα από λεπίδες οφριανού	Όχι	Συλλεγμένος
3	Κιβωτιόσχημος (E)	2	Στερωμένο με οξιστολιθικές τράκες	Αιγροσδιόριστη	Δεν οάζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Θραύσμα από λεπίδα οφριανού, κόνδυλος από κόκκινη άχρα	Όχι	Συλλεγμένος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.126

ΠΙΝΑΚΑΣ 23

		ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ							
		Νεκροταφείο Ροδινάδες Νάσου							
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
1	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές ριζάκες	Αιγροδοιόριστη	Δεν σάζονται σκελετικά κατάλοιπα	Υπολείμματα αγγείου	Όχι	Συλημένος	
2	Κιβωτιόσχημος (C2)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές ριζάκες	1	Πενιχρή διατήρηση σκελετικών καταλοίπων	1 Μικρή ραμφόστομη πρόχους	Όχι	Αούλητος	
3	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Στρογγυλό με οχιστολιθικές ριζάκες	1	Πενιχρή διατήρηση οστών.	Ακτίρισιος	Όχι	Αούλητος	
4	Κιβωτιόσχημος (C2)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές ριζάκες	1	Δεν σάζονται σκελετικά κατάλοιπα	1 Μικρή ραμφόστομη πρόχους, 1 Μικρή ασημένια περόνη, 1 Χάλκινη βελόνα, 3 Θραύσματα λερτίδων ομφανού	Όχι	Αούλητος	

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.40 και 127-128

ΠΙΝΑΚΑΣ 24

		ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ							
		Νεκροταφείο Χαλαυδριανής Σύρου							
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
1	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οριζοδιαθικές πλάκες	Αιπροοδιόριστη	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Ακτίρισιος	Όχι	Συλλημένος	
2	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οριζοδιαθικές πλάκες	Αιπροοδιόριστη	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Ακτίρισιος	Όχι	Συλλημένος	
3	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οριζοδιαθικές πλάκες	Αιπροοδιόριστη	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Ακτίρισιος	Όχι	Αούλητος	
4	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οριζοδιαθικές πλάκες	Αιπροοδιόριστη	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	2 Μικρές φιάλες, 1 κύπελλο, 1 Μικρή χάλκινη οπίαιουλα, Οστεινός σσάληνος	Όχι	Συλλημένος	
5	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οριζοδιαθικές πλάκες	Αιπροοδιόριστη	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Ακτίρισιος	Όχι	Συλλημένος	

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Bosanquet C. 1895-96, σελ. 142-144

ΠΙΝΑΚΑΣ 25

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΙΠΛΩΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
6	Κιβατσίνοσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει ομοιογενείς πλάκες	Απυροδίοριστη	Δεν σώζονται οστέατα κατάλοιπα	Ακτέριτος	Όχι	Συλημένος
7	Κιβατσίνοσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει ομοιογενείς πλάκες	Απυροδίοριστη	Δεν σώζονται οστέατα κατάλοιπα	Ακτέριτος	Όχι	Συλημένος
8	Κιβατσίνοσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει ομοιογενείς πλάκες	Απυροδίοριστη	Δεν σώζονται οστέατα κατάλοιπα	Ακτέριτος	Όχι	Συλημένος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Bosanquet C. 1895-96, σελ. 142-144

ΠΙΝΑΚΑΣ 26

		ΠΡΟΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ		Νεκροταφείο Καψάδα Αιγουργού					
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΙΠΛΩΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
5	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Σφραγμένο με οχιστολιθικές πλάκες	1	Ελάχιστα λείψανα οστών στο πίσω μέρος του τάφου	1 Μαριμάρινο γυναικείο ειδώλιο οπασμένο σε 3 τμήματα	Όχι	Ασύλητος	
9	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Απροσδιόριστη	Καμία	1 Κωνικός κρυθίσκος, 1 Χάλκινη βελόνα, 3 θραύσματα λειψιδαν οφρανού	Όχι	Ασύλητος	
10	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Σφραγμένο με οχιστολιθικές πλάκες	2	Ελάχιστα λείψανα οστών σε σωρό στο πίσω μέρος του τάφου	1 Λεπίδα χάλκινου εργαλείου ή μαχαίριού, Μικρά θραύσματα πήλινων αγγείων	Όχι	Ασύλητος	
11	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Σφραγμένο με οχιστολιθικές πλάκες	Απροσδιόριστη	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	4 Λεπίδες οφρανού	Όχι	Ασύλητος	

Πίνακας τάφων της Προϊμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.42 και Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1898, σελ. 152-153

ΠΙΝΑΚΑΣ 27

		ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ							
		<i>Νεκροταφείο Σταυρός Αιμαργού</i>							
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
12	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Στραωμένο με οξιστολιθικές τράκες	1	Πενιχρή διατήρηση οστών	1 Αιχμή δόρατος, 1 Χάλκινο εγχειρίδιο, 1 Διάτη πήλινη φιάλη σε θραύσματα, 1 Πήλινη σφαιρική πρόχους		Οχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.42 και Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1898, σελ. 153

ΠΙΝΑΚΑΣ 28

		ΠΡΩΙΜΗ						
		ΕΠΙΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ						
		Νεκροταφείο Δοκαθίσματα Αμμοργού						
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
13	Κιβωτιόσχημος (E)	1	Άγνωστο	Απυροδοίωρητη	Δεν σώζονται οστέλιπτικά κατάλοιπα	1 Ειδώλιο με σπασμένη κεφαλή, Θραύσματα τηρήναν αγγείων εκ των οποίων 2 κωνικά κύπελλα	Όχι	Συληημένος
14	Κιβωτιόσχημος (D?)	1	Δεν έχει οπισθοαθροιστικές πλάκες	Απυροδοίωρητη	Δεν σώζονται οστέλιπτικά κατάλοιπα	1 Χαλκίνο εγχειρίδιο, 2 Τυνακεία μαρμάρινα ειδώλια, 1 Δίστο τηρήανο αγγείο, Θραύσματα ίσως φιάλης, 2 Μαρμάρινες φιάλες, 1 Μικρό αργυρό αγγείο	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.42 και Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1898, σελ. 154-155

ΠΙΝΑΚΑΣ 29

		ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ		Νεκροταφείο Κάρπος Αμοργού					
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
17	Κιβωτιόσχημος (D2)	1	Άγνωστο	Αιγροδοιόριστη	Δίγα οστιά	2 Μαρμάρινα αγγεία, 1 Κυλινδρικός τριπήρας από σμιανό, θραύσματα από δύο πήλινα αγγεία, θραύσμα 1 παλέτας από οσχιστόλιθο	Όχι	Συλημένος	
18	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οσχιστολιθικές πλάκες	Αιγροδοιόριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	1 Χαλκινός πέλκευς	Όχι	Ασύλητος	

Πίνακας τάφων της Πρωίμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.42 και Τσούντας Χρ. ΠΑΕ 1898, σελ. 155

ΠΙΝΑΚΑΣ 30

		ΠΡΟΙΜΗ		ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ					
				Νεκροταφείο Γλυφά Πάρου					
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΡΗΔΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
21	Άγνωστο	1	Άγνωστο	Αιπροοδιόριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	3 Άμορφα μαρμάρινα ειδώλια, 1 Κυλινδρικός τριπτήρας	Όχι	Συλλεγμένος	
22	Κιβωτιόσχημος (Α)	1	Στερωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	3 Μαρμάρινα δοχεία	Όχι	Ασύλητος	
23	Κιβωτιόσχημος (Α)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Αιπροοδιόριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	1 Μαρμάρινο ειδώλιο	Όχι	Συλλεγμένος	
24	Κιβωτιόσχημος (Α)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	2 Μαρμάρινα δοχεία, 1 Άμορφο ειδώλιο	Όχι	Ασύλητος	

Πίνακας τάφων της Προϊμής Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.42 και Τσούντας Χρ. ΠΑΕ 1898, σελ. 155-156

ΠΙΝΑΚΑΣ 31

		ΠΡΟΙΜΗ		ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ					
				Νεκροταφείο Μυημόρια Πάρου					
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
55	Κιβωτιόσχημος (Α)	1	Δεν έχει οχιτολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	1 Μαρμάρινο πινάκιο	Όχι	Συλημένος	

		ΠΡΟΙΜΗ		ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ					
				Νεκροταφείο Γαλαυιά Κρημυιά Πάρου					
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
42	Κιβωτιόσχημος (Α)	1	Δεν έχει οχιτολιθικές πλάκες	1	Δείγματα κρανίου, Οστά δαχτύλων	5 Διθνες ψήφοι, 1 Οστένη ψήφος	Όχι	Ασύλητος	
43	Κιβωτιόσχημος (Α)	1	Δεν έχει οχιτολιθικές πλάκες	5	Κρανία, Οστά στήθους	Ακτέριστος	Όχι	Ασύλητος	
55	Κιβωτιόσχημος (Α)	1	Δεν έχει οχιτολιθικές πλάκες	1	Δίγα οστά στο πίσω μέρος του τάφου	1 Μαρμάρινο πινάκιο	Όχι	Ασύλητος	

Πίνακας τάφων της Προϊμής Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.42 και Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1898, σελ. 155-156

ΠΙΝΑΚΑΣ 32

		ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ						
		Νεκροταφείο Παναγία Πάρου						
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
56	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οπισθολιθικές πλάκες	1	Δείγματα κρανίου και οστών, ίσως των χειρών	4 Λιθινες ψήφοι, 4 Μικρά τεμάχια χάλκινου σύρματος, 2 Μαρμαρίνα πινάκια, 1 Πλακίδιο από οπιστόλιθο, 4 Λεπίδες οψιανού, 3 Κωνικοί πυρήνες οψιανού, 1 φιαλίδιο από ερυθρό λίθο, 1 Μαρμαρίνη φιάλη	Όχι	Ασύλητος
57	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οπισθολιθικές πλάκες	2	2 Κρανία	1 Πηλίνο δοχείο συντετριμμένο, 3 Λεπίδες οψιανού	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Τσούνια ΠΑΕ 1898, σελ. 156- 158

ΠΙΝΑΚΑΣ 33

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΛΙΠΕΝΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
58	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οξιστολιθικές πλάκες	1	Δείγματα κρανίου	1 Πλήλικο δοχείο	Όχι	Ασύλητος
59	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οξιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται οστέετα κατάλοιπα	2 Πλήλινες κυλινδρικές πυξίδες, 3 Λεπίδες οφρανού	Όχι	Ασύλητος
63	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οξιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται οστέετα κατάλοιπα	1 Πλήλικο δοχείο, 1 Πλήλινη κυλινδρική πυξίδα	Όχι	Ασύλητος
68	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οξιστολιθικές πλάκες	1	Δείγματα οστών του νεκρού	1 Πλήλινη κυλινδρική πυξίδα	Όχι	Ασύλητος
69	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οξιστολιθικές πλάκες	1	Δείγματα κρανίου	1 Μαρμάρινο οκέυος οχήματος μεγάλου ποτηρίου	Όχι	Ασύλητος
73	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οξιστολιθικές πλάκες	1	Δείγματα οστών του νεκρού	1 Μαρμάρινο δοχείο, 1 φυσικό κοχύλι θαλάσσης	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1898, σελ. 158-160

ΠΙΝΑΚΑΣ 34

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
77	Κιβωτιοκοχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	1	Δείγματα οστών του νεκρού	1 Πήλινο αγγείο οχιήματος οκύφου, 1 Πήλινο αγγείο με βάση	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Τσούντα ΠΑΕ 1898, σελ. 156- 158

ΠΙΝΑΚΑΣ 35

		ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ		Νεκροταφείο Πύργος Πάρου					
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΜΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
82	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές ρλάκες	Αιπροσδιόριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	1 Πήλινη κυλινδρική πυξίδα	Όχι	Ασύλητος	
84	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές ρλάκες	Αιπροσδιόριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	1 Σφαιρική πυξίδα με πλώμα	Όχι	Ασύλητος	
88	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές ρλάκες	Αιπροσδιόριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	Θραύσματα μικρού πήλινου αγγείου, 8 λίθινες ψήφοι	Όχι	Ασύλητος	
90	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές ρλάκες	Αιπροσδιόριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	2 Λιθινες ψήφοι	Όχι	Ασύλητος	
91	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές ρλάκες	Αιπροσδιόριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	1 Πήλινο μόνωτο φιαλίδιο, 1 Πήλινο αγγείο	Όχι	Ασύλητος	

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1898, σελ. 158-160

ΠΙΝΑΚΑΣ 36

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
93	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει ομοιογενείς πλάκες	Απροσδιόριστη	Δεν σώζονται οστέετα κατάλοιπα	1 Κυλινοειδή πυξίδα με πώμα, 3 Διθύνες ψήφοι	Όχι	Ασύλητος
96	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει ομοιογενείς πλάκες	Απροσδιόριστη	Δεν σώζονται οστέετα κατάλοιπα	1 Πήλινο αγγείο, 1 Πήλινη πυξίδα κατεστραμμένη	Όχι	Ασύλητος
98	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει ομοιογενείς πλάκες	Απροσδιόριστη	Δεν σώζονται οστέετα κατάλοιπα	1 Μικρή μαρμάρινη φιάλη, 1 Μαρμάρινος ρουπτήρας, 1 Πήλινη κυλινοειδή πυξίδα, 1 Πήλινη σφαιρική πυξίδα	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1898, σελ. 158-160

ΠΙΝΑΚΑΣ 37

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
100	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιτολιθικές πλάκες	Αιπροοδιοριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	1 Μικρή κυλινδρική πυξίδα, 2 Άμορφα ειδώλια, 1 Μικρή σφαιρική πυξίδα με πώμα	Πλακίδιο	Ασύλητος
101	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιτολιθικές πλάκες	Αιπροοδιοριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	2 Μικρές πήλινες κυλινδρικές πυξίδες με πώματα	Όχι	Ασύλητος
102	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιτολιθικές πλάκες	Αιπροοδιοριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	8 Λιθινες ψήφοι	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1898, σελ. 158-160

ΠΙΝΑΚΑΣ 38

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΜΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
103	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Απροσδιόριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	14 Απορρα μαρμάρινα ειδώλια, 23 τεμάχια φυσικών κοχυλίων του είδους των τερηδόνων, 5 Μικροί θαλάσσιοι κοχλίες, 1 Πηγάιο αγγείο	Όχι	Ασύλητος
104	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Απροσδιόριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	1 Μαρμάρινο αγγείο	Όχι	Ασύλητος
105	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Απροσδιόριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	1 Πηγάνη κυλινδρική πυξίδα, 5 Δίθινες ψήφοι, 2 Δίθινα πιτηνά, 2 ελαφρήματα από όστρακο	Όχι	Ασύλητος

ΠΙΝΑΚΑΣ 39

		ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ		Νεκροταφείο Αβύσσου Πάρου					
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΕΚΒΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
106	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οπισθοαίθρες πλάκες	1	Κρανίο	1 Πηλινή κυλινδρική πυξίδα, 1 Μαρμάρινο φραγίδιο	Όχι	Ασύλητος	
107	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οπισθοαίθρες πλάκες	1	Σώζονται λείψανα οστών	1 Πηλινή κυλινδρική πυξίδα, 1 Μαρμάρινο φραγίδιο	Όχι	Ασύλητος	

Πίνακας τάφων της Πρωίμης Εποχής του Χαλκού κατά Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1898, σελ. 160-161

ΠΙΝΑΚΑΣ 40

		ΠΡΟΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ		Νεκροταφείο Καμάρι Πάρου					
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΜΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
111	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οπισθοαθροιστικές πλάκες	Αιτροοδίοριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	1 Πλήλινη πυξίδα με πώμα σε θραύσματα	Όχι	Αούλητος	

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά και Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1898, σελ. 161

ΠΙΝΑΚΑΣ 41

		ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ							
		<i>Νεκροταφείο Κρασσιάδες Αυτιπάρου</i>							
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΙΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
112	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οπισθολιθικές τράκες	Απυροδοίωριστη	Δεν σάζονται οστέετα κατάλοιπα	2 τεμάχια μαρμάρινων αγγείων, 1 κεφαλή μαρμάρινου ειδώλιου	Όχι	Συλημένος	
113	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οπισθολιθικές τράκες	Απυροδοίωριστη	Δεν σάζονται οστέετα κατάλοιπα	1 Μαρμάρινη φιάλη, 1 πρασινωτός χάλικας, 1 Μαρμάρινο αγγείο	Όχι	Ασύλητος	
114	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οπισθολιθικές τράκες	2	Σάζονται κρανία	2 Πλήθνα αγγεία με βάση	Μικρή τράκα	Ασύλητος	

Πίνακας τάφων της Πρωίμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.43 και Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1898, σελ. 161-162

ΠΙΝΑΚΑΣ 42

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΜΑΤΕΡΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΕΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
115	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιτολιθικές πλάκες	1	Σώζονται λείψανα οστών	9 Διθινες ψήφοι, 2 Αμπορφα ειδώλια εκ του ενός σώζεται η ραμμβοειδής κεφαλή	Όχι	Ασύλητος
116	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιτολιθικές πλάκες	Απροσδιόριστη	Δεν σώζονται οκελευτικά κατάλοιπα	2 Διθινες ψήφοι	Όχι	Ασύλητος
117	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιτολιθικές πλάκες	1	Σώζονται το κρανίο και λείψανα οστών	1 Μαρμάρινο αγγείο, 13 Αμπορφα ειδώλια, 1 Μικρό φιαλίδιο	Όχι	Ασύλητος
118	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιτολιθικές πλάκες	Απροσδιόριστη	Σώζεται το κρανίο	1 Πήλινο αγγείο χωρίς βάση, 1 Πήλινη βαθεϊά φιάλη	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.43 και Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1898, σελ. 161-162

ΠΙΝΑΚΑΣ 43

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
119	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Αιγροσδιόριστη	Κρανίο εντελώς φθαρμένο	1 πήλινο αγγείο με βάση, 2 λιθινες μίηφοι	Όχι	Ασύλητος
120	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Αιγροσδιόριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	1 Πήλινο αγγείο, 2 λιθινες μίηφοι ερυθρού χρώματος	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.43 και Τσούντα Χρ. 1898, σελ. 161-162

ΠΙΝΑΚΑΣ 44

		ΠΡΟΙΜΗ							
		ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ							
		Νεκροταφείο							
		Λειβάδι Δεσποτικού							
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
123*	Κιβωτιόσχημος (B1)	2	Σφρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	Απροσδιόριστη	Οστά	3 Λεπίδες οψιανού	Όχι	Ασύλητος	
124*	Κιβωτιόσχημος (B1)	2	Σφρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	3= 2 ανωτέρω και 1 κατωτέρω	Κρανία και οστά	1 Πήλινη σφαιρική πυξίδα, Λεπίδες οψιανού	Όχι	Ασύλητος	
125*	Κιβωτιόσχημος (B1)	2	Σφρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	Απροσδιόριστη	Οστά	Τεμάχια Λεπίδων οψιανού, 3 Τεμάχια μαρμαρίνων αγγείων	Όχι	Ασύλητος	
126*	Κιβωτιόσχημος (B1)	2	Σφρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	Απροσδιόριστη	Οστά	Τεμάχια πήλινου σκυφοειδούς αγγείου και Λεπίδων οψιανού	Όχι	Ασύλητος	

* Οι τάφοι 123-126 , αλλά και ο 130 ανήκουν σε μία συστάδα

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.43 και Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1898, σελ. 162-164

ΠΙΝΑΚΑΣ 45

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
127*	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οπισθοληθικές ράκες	Απροσδιόριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	1 Άμορφο μαρμάρινο ειδώλιο	Όχι	Ασύλητος
128*	Κιβωτιόσχημος (B1)	1	Δεν έχει οπισθοληθικές ράκες	2	Σώζεται το κρανίο και οστά	1 Μαρμάρινη φιάλη	Όχι	Ασύλητος
129*	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οπισθοληθικές ράκες	Απροσδιόριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	1 Μαρμάρινο δοχείο, 1 Μαρμάρινο πινάκιο, 3 Άμορφα ειδώλια, 2 Χαλκές, ο ένας έχει χρώμα ερυθρό	Όχι	Ασύλητος
130*	Κιβωτιόσχημος (A)	2	Σφρωμένο με οπισθοληθικές ράκες	Απροσδιόριστη	Οστά	1 Πήλινη πυξίδα, 1 Λεπίδα ομφανού	Όχι	Ασύλητος
131*	Κιβωτιόσχημος (A)	2	Σφρωμένο με οπισθοληθικές ράκες	7 = 5 ανωτέρω και 2 κατωτέρω	Οστά	1 Πήλινη σφαιρική πυξίδα με πώμα, Λεπίδες ομφανού	Όχι	Ασύλητος

* Οι τάφοι 127-129 αποτελούν μία συστάδα

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.43 και Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1898, σελ. 162-164

ΠΙΝΑΚΑΣ 46

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
133*	Κιβωτιόσχημος (A)	2	Σηρωμένο με οχιστοαιθικές πλάκες	8= 5 ανωτέρω και 3 κατωτέρω	Οστιά	1 Πλήανο πλατύστομο σφαιρικό αγγείο, 2 Τεράχια λειψιδων οπιανού	Όχι	Ασύλητος

* Οι τάφοι 131-133 αποτελούν μία συστάδα

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.43 και Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1898, σελ. 162-164

ΠΙΝΑΚΑΣ 47

		ΠΡΟΙΜΗ							
		ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ							
		Νεκροταφείο Ζουμπάρια Δεσποτικού							
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΛΙΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
135	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οσιστολιθικές πλάκες	1	Σάζεται το κρανίο	1 Μικρή πήλινη πυξίδα με πώμα, 50 λείβνες ψήρηφοι, όπου η μία είχε μορφή πτηνού και η άλλη μορφή τετραπόδου, 1 Πήλινο δοχείο	Μικρή πλάκα	Ασύλητος	
136	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οσιστολιθικές πλάκες	1	Δείψανα κρανίου	1 Πήλινο δοχείο χωρίς βάση	Όχι	Ασύλητος	

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1898, σελ. 164-165

ΠΙΝΑΚΑΣ 48

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
137	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολίθικες πλάκες	1	Δειψανα κρανίου	1 Πηλινό δοχείο, 3 Άμμορα μαρμάρινα ειδώλια, 3 Πλακάκια χαλίκια που ίσως παριστάσαν ειδώλια	Όχι	Ασύλητος
138	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολίθικες πλάκες	1	Δειψανα κρανίου	1 Πηλινό δοχείο, 2 λιθινες ψήφοι	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.43 και Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1898, σελ. 164-165

ΠΙΝΑΚΑΣ 49

		ΠΡΑΙΜΗ							
		ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ							
		Νεκροταφείο		Ακρωτηράκι Σίφνου					
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
142	Κιβωτιόσχημος (B1)	2	Στραγγισμένο με οχιστολιθικές τράκες	4	Στο ανώτερο τάφο βρέθηκαν λείψανα 2 Κρανίων, Δίγα οστά ανθρώπου στον κατώτερο τάφο	4 Πήλινα αγγεία, 1 Μόναρο κτύπελλο, 1 Μαργαρίνη φιάλη, 1 Χαλκίνη λαβίδα, 1 Λεπίδα ομπανού, 3 κακότεχνα λίθινα πτηνά, Μικρά λίθινα σφαιρίδια αδιάτρητα	Όχι	Αούλητος	

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Τσουντα Χρ. ΠΑΕ 1899, σελ. 75-76

ΠΙΝΑΚΑΣ 50

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
143	Κιβωτιόσχημος (Α?)	2	Στρωμένο με οξιστολιθικές πλάκες	4	Δείγματα τριών νεκρών	2 Τεθραυσιμένες μαρμάρινες φιάλες, 1 Πινάκιο επιπέδο από πρασινόλιθο, θραύσματα πήλινου αγγείου	Όχι	Συλημένος
145	Κιβωτιόσχημος (Ε)	2	Στρωμένο με οξιστολιθικές πλάκες	Αιπροσδιόριστη	Δεν σώζονται οστέλεια κατάλοιπα	1 Κυλινδρική πυξίδα, 1 Σφαιρική πυξίδα	Όχι	Ασύλητος
146	Κιβωτιόσχημος (Α?)	2	Στρωμένο με οξιστολιθικές πλάκες	Αιπροσδιόριστη	Δεν σώζονται οστέλεια κατάλοιπα	2 Σφαιρική πυξίδα, 1 Μαρμάρινο ειδώλιο, με ραμβοειδή κεφαλή	Όχι	Ασύλητος
147	Κιβωτιόσχημος (Α?)	1	Αιπροσδιόριστο	Αιπροσδιόριστη	Δεν σώζονται οστέλεια κατάλοιπα	1 Άμορφο ειδώλιο με οπασμένη την ραμβοειδή κεφαλή του	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.43 και Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1899, σελ. 75-76

ΠΙΝΑΚΑΣ 51

		ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ		Νεκροταφείο Βαθύ Σίφνου					
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΛΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
148	Κιβωτιόκοχημος (Α?)	1	Αιγροσδιόριστο	1	Λείψανα οστών νεκρού	1 Πήλινη κυλινδρική πυξίδα, 10 Διθίνες μνήφοι	Όχι	Ασύλητος	
149	Κιβωτιόκοχημος (Α?)	1	Αιγροσδιόριστο	1	Λείψανα οστών νεκρού	2 Πήλινες πυξίδες, μία κυλινδρική και μία σφαιρική	Όχι	Ασύλητος	

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Ντούμα Χρ. 1977, σελ.43 και Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1899, σελ. 76-77

ΠΙΝΑΚΑΣ 52

		ΠΡΟΙΜΗ							
		ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ							
		Νεκροταφείο Σύρος							
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΜΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
157	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οριζοθήθικες πλάκες	1	Δείγματα οστών νεκρού	1 Κύπελλο, 1 Πηλίνη φιάλη	Όχι	Αούλητος	
166	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οριζοθήθικες πλάκες	1	Δείγματα οστών νεκρού	1 Πυξίδα, 1 Σφαιρική πυξίδα μέλαινα	Όχι	Αούλητος	
172	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οριζοθήθικες πλάκες	1	Δείγματα οστών νεκρού	1 Σκεύος ηγαννοειδές, 1 Μικρό πήλινο κύπελλο, 1 Μικρή σφαιρική πυξίδα, 1 Ποτήρι	Όχι	Αούλητος	
174	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οριζοθήθικες πλάκες	1	Δείγματα οστών νεκρού	1 Μαρμάρινο κύπελλο, 1 Σκεύος ηγαννοειδές, 1 Πήλινο κύπελλο, 1 Πρόχους	Δίθλος πλακωτός	Αούλητος	

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Bosaquet C. 1895-96, σελ. 142-144 και Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1899, σελ. 109-112

ΠΙΝΑΚΑΣ 53

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΙΠΛΩΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
179	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οχιτολογικές πλάκες	Απροσδιοριστο	Δεν σώζονται οσkeletal κατάλοιπα	1 Μαρμάρινο φραγίδιο, 1 δοχείο, 1 Βελόνη, 1 Ορείας	Όχι	Ασύλητος
186	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οχιτολογικές πλάκες	1	Δείγματα οστών νεκρού	1 Κύπελλο, 1 Πυξίδα σφαιρική μέλαινα, 1 Πηλινή φιάλη	Όχι	Ασύλητος
192	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οχιτολογικές πλάκες	Απροσδιοριστο	Δεν σώζονται οσkeletal κατάλοιπα	3 Λίθινα πινάκια, 3 Λίθινοι τρυπητές, 1 Σκέυος τριγανωειδής, 1 Λίθινη φιάλη με κυανό χρώμα, 1 Μικρή πήλινη φιάλη	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Bosanquet C. 1895-96, σελ. 142-144 και Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1899, σελ. 109-112

ΠΙΝΑΚΑΣ 54

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
205	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οπιστολιθικές πλάκες	1	Δείγματα οστών νεκρού	1 Φθαρμένο αγγείο, 1 Πρόχους, 1 Χάλκινη λαβίδα, 1 Καρφίδα, Κοχύλια dentatium elephanthinum, 5 αγγεία	Όχι	Ασύλητος
242	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οπιστολιθικές πλάκες	Απροσδιόριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	2 Μαρμάρινα φιαλίδια, 1 Δείγματα χρώματος κυανού, 1 Πηγάνο δοχείο	Όχι	Ασύλητος
262	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οπιστολιθικές πλάκες	Απροσδιόριστη	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	2 Πηγάινες φιάλες, 1 Σκεύος ηγνανοειδές, 1 Μεγάλο κύπελλο	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Bosanquet C. 1895-96, σελ. 142-144 και Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1899, σελ. 109-112

ΠΙΝΑΚΑΣ 55

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΛΙΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
264	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οξιστολιθικές πλάκες	Αιπροοδιόριστη	Δεν σώζονται οστέετα κατάλοιπα	1 Πυξίδα, 3 Χάλκες, 2 Τεμάχια ερυθρού χρώματος, 1 Πήλινο κύπελλο	Όχι	Ασύλητος
268	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οξιστολιθικές πλάκες	Αιπροοδιόριστη	Δεν σώζονται οστέετα κατάλοιπα	2 Τηγανοειδή οσέυη, 1 Αίθινο πινάκιο, 1 Τριπήρας, 1 Πήλινη φιάλη	Όχι	Ασύλητος
271	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οξιστολιθικές πλάκες	Αιπροοδιόριστη	Δεν σώζονται οστέετα κατάλοιπα	1 Πυξίδα, 1 Οστέινος Σαλήνας καιμτύλος, 1 Λεπίδα ομμανού	Όχι	Ασύλητος
292	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οξιστολιθικές πλάκες	Αιπροοδιόριστη	Δεν σώζονται οστέετα κατάλοιπα	1 Πήλινη πυξίδα ημισφαιρική, 2 Πήλινες φιάλες, 1 Σκεύος τηγανοειδές	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Bosanquet C. 1895-96, σελ. 142-144 και Τοούντα Χρ. ΠΑΕ 1899, σελ. 109-112

ΠΙΝΑΚΑΣ 56

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
307	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές τράκες	1	Λείψανα οστών νεκρού	3 Λίθινα κύπελλα, 2 Μαρμάρινα γυναικεία ειδώλια, 1 Σκεύος τηγανοειδές, 1 κύπελλο μαρμάρινο, 1 Πηλίνη φιάλη, 1 Οστέινος ααλήνας καμινύλας	Όχι	Αούλητος
322	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές τράκες	1	Λείψανα οστών νεκρού	1 Τηγανοειδές σκεύος, 1 Λίθινο πινάκιο, 1 Τρυπητήρας, 1 Μαρμάρινο κύπελλο, 1 Φιάλη πήλινη, 2 Τεμάχια Λεπίδων οφρανού	Όχι	Αούλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Bousquet C. 1895-96, σελ. 142-144 και Τσούντα Χρ. 1899, σελ. 109-112

ΠΙΝΑΚΑΣ 57

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΛΑΪΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
338	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	1	Δείγματα οστών	2 Τηγανοειδή σκεύη, 1 Σφαιρική πυξίδα, 3 Μαρμαρίνες φιάλες, 1 Λαβίδα, 2 Καμπύλοι οστέϊνοι σαλίνες, 1 Πηγάνο αγγείο, 2 Μικροί λιθνοί τριτηπρές	Όχι	Αούλητος
345	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Στραμμένο με οχιστολιθικές πλάκες	1	Δείγματα οστών	1 Δοχείο, Τεμάχια μικρότερου δοχείου, 1 Μαρμαρίνο φιαλίδιο, 1 Μαρμαρίνο γυναικείο ειδώλιο, 1 Βαθειά λιθνη ευμεγέθους φιάλη	Όχι	Αούλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Bosanquet C. 1895-96, σελ. 142-144 και Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1899, σελ. 109-112

ΠΙΝΑΚΑΣ 58

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΛΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
347	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές ράκες	Αιγροσδιόριστη	Αιγροσδιόριστη	1 Πρόχους, 1 φιαλίδιο από πρασινωτό λίθο, 1 Τηγανόσχημο σκεύος, 1 Μαριμάρινο κύπελλο, 1 Λιθίνο πινάκιο, 1 Λιθινός τριτυήρας	Οχι	Ασύλητος
351	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές ράκες	1	Δείγματα οστών	1 Ποτήρι, 1 Πηλίνη φιάλη, 1 πηλίνο δοχείο, 1 Λεπίδα οφριανού, 1 Σκεύος τηγανόσχημο, 2 Χάδακινες βελόνες, 1 Οστέϊνος σάβηνας	Οχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Bosanquet C. 1895-96, σελ. 142-144 και Τσούντα Χρ. ΠΑΕ 1899, σελ. 109-112

ΠΙΝΑΚΑΣ 59

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΜΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
355	Κιβωτιόχειρημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οπιστολήθικες πλάκες	1	Δείγματα οστών νεκρού	2 Πήλινα δοχεία, Τηγανοειδές ορείος, 3 Μαρμάρινα φιαλίδια, Δείγματα κυανού χρώματος, 1 Μαρμάρινο κύπελλο, 1 Χάλκινη λαβίδα, 1 Ορεινή βελόνα	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Bosanquet C. 1895-96, σελ. 142-144 και Τσούντα Χρ. 1899, σελ. 109-112

ΠΙΝΑΚΑΣ 60

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
356	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οπισθοαίθρες πλάκες	1	Δείγματα οστών	1 Πήλινο δοχείο, 2 Μαριμάρινα φιαλίδια, 1 Λεπίδα οφριανού, 1 Πήλινη φιάλη, 1 Τηγανόσχημο σκέυος, 1 Δίθινο πινάκιο, 1 Τρυπητήρας, 1 Χάλκινη λαβίδα, 1 Οστρίνος σαλήνας καμπύλος, 1 Χάλκινο ξίφος, 1 Οστρίνη καρφίτσα με μορφή κεφαλής πτηνόμορφου, 1 Οστρίνη καρφίτσα	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Bosanquet C. 1895-96, σελ. 142-144 και Τσούντα Χρ. 1899, σελ. 109-112

ΠΙΝΑΚΑΣ 61

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
361	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οπιστολιθικές πλάκες	Αιπροσδιόριστη	Λείψανα οστών νεκρού	1 Βαθεία πήλινη φιάλη, 1 Προχοή, 2 Ποτήρια, 1 Οστίνη καρφίτσα με μορφή κεφαλής πτηνόμορφου, 1 Οστίνος σάλινας καμπύλος, Αγγεία μελανού και ερυθρού χρώματος	Όχι	Αούλητος
371	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οπιστολιθικές πλάκες	Αιπροσδιόριστη	Αιπροσδιόριστη	1 Πρόχους μέλαινα φθαρμένη, 1 Πήλινο κύπελλο, 1 Λεπίδα οφριανού, 1 Πεταλούδα και κοχλίας θαλάσσιος	Όχι	Αούλητος

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Bosanquet C. 1895-96, σελ. 142-144 και Τούντα Χρ. 1899, σελ. 109-112

ΠΙΝΑΚΑΣ 62

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
374	Κιβωτιόκοχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	Αιγροσδιόριστη	Αιγροσδιόριστη	1 Πήλινο δοχείο, 3 Διθνες φιάλες, 1 Διθνη σφαιρική πυξίδα με πώμα, 1 Μαρμάρινο κύπελλο, 1 Μικρή πήλινη φιάλη με βάση, 1 Μικρό φθαρμένο αγγείο, 1 Πρόχους	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Bosanquet C. 1895-96, σελ. 142-144 και Τσούντα Χρ. 1899, σελ. 109-112

ΠΙΝΑΚΑΣ 63

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΑΙΤΕΛΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
415	Κιβωτιόκοχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οχιτολιθικές τράκες	Αιπροδιόριστη	Αιπροδιόριστη	1 Πυξίδα μέλαινα σφαιρική, 1 Άμορφο μαρμάρινο ειδώλιο	Όχι	Αούλητος
447	Κιβωτιόκοχημος (εκφορικό σύστημα)	1	Δεν έχει οχιτολιθικές τράκες	1	Δείγματα κρανίου	2 Πηλίνες φιάλες, 1 Πηλινό αγγείο σφαιρικό, 1 Χαλκίνο ξίφος, 1 Γυναικείο μαρμάρινο ειδώλιο	Όχι	Αούλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Bosaquet C. 1895-96, σελ. 142-144 και Τσούντα Χρ. 1899, σελ. 109-112

ΠΙΝΑΚΑΣ 64

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
472	Κιβωτιόσχημος (εκφορικό ούστημα)	1	Δεν έχει οπιστολίθικες πλάκες	1	Δείγματα οστών νεκρού	1 Μαριμάρινο αγγείο, 4 Χάλκινες λαβίδες, 3 Λεπίδες ομπιανού, 1 Πήλινο κύπελλο, 2 Χάλκινες βελόνες	Όχι	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Bosanquet C. 1895-96, σελ. 142-144 και Τσούντα Χρ. 1899, σελ. 109-112

ΠΙΝΑΚΑΣ 65

		ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ		Νεκροταφείο Κάμπος Πύργου					
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
1	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οπισθοαθροιστικές πλάκες	2	Όσα δύο κρανίων	Ακτίριστος	Όχι	Αούλητος	
2	Κιβωτιόσχημος (A)	1	2 Πλάκες στο πρόσθιο μέρος	1	Θραύσματα οστών	Ακτίριστος	Όχι	Αούλητος	
3	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Σφρωμένο με οπισθοαθροιστικές πλάκες	1	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	Τηλενόσχημο οσκέυος	Όχι	Αούλητος	
4	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Σφρωμένο με 1 πλάκα και χαλίκια	1	Πενιχρή διατήρηση των οσkeletalικών καταλοίπων	Άγγεια	Όχι	Αούλητος	
5	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οπισθοαθροιστικές πλάκες	1	Δεν σώζονται οσkeletalικά κατάλοιπα	2 Μαρμάρινα πινάκια, 1 Μαρμάρινη κύλινδρα με βάση	Όχι	Αούλητος	

Πίνακας τάφων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Βαρούχα Ερ. 1925-26, σελ. 99-100

ΠΙΝΑΚΑΣ 66

			ΠΡΟΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ					
			Νεκροταφείο Απλώματα Νάξου					
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΙΠΛΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
I	Κιβωτιόσχημος	Απροσδιόρισ- τη	Απροσδιόριστη	Απροσδιόριστη	Απροσδιόριστη	1 Μικρή μαρμάρινη σφαιρική πυξίδα με δύο λαβές, 1 Μαρμάρινη κυανή φιάλη, 1 Μολύβδινη σφραγίδα, Λεπίδες οπιθανού, Πυρήνες οπιτανού	Απροσδιόριστη	Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Κοντολέων Ν.Μ. 1970, σελ. 151-152

ΠΙΝΑΚΑΣ 67

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
II	Λαξευτός θαλαμοειδής	Αιπροδοίοριο τη	Αιπροδοίοριστη	Αιπροδοίοριστη	Σχεδόν ακέραια λείψανα	1 Μαρμάρινη σφαιρική υψίτροδη πυξίδα, 1 Πήλινο αιτιόοχημο δοχείο, 2 Πήλινα ποτήρια, 1 Βαθειά πήλινη φιάλη, 1 Μελανόμορφη ραμφόστομη κύλικα, 1 Διάτρητο κύπελλο Τεμάχια τεσσάρων αγγείων, τεμάχιο μαρμάρινης φιάλης, 1 Πήλινο πιάμα πυξίδα		Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Κοντολέων Ν.Μ. 1970, σελ. 151-152

ΠΙΝΑΚΑΣ 68

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΔΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΝΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
IV	Λαξευτός Θαλαμοειδής	2		2	Ελάχιστα Λείψανα οστών	1 Μαρμάρινη πυξίδα, χωρίς πόδι, 1 Μαρμάρινη φιάλη, 1 Μαρμάρινο γυναικείο ειδώλιο, Κεφάλι Κνήμες - πόδια μεγάλου ειδωλίου, Λεπίδες οχιρνανού, Πυρήνες οχιρνανού		Ασύλητος

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Κοντολέων Ν.Μ. 1970, σελ. 151-152

ΠΙΝΑΚΑΣ 69

ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΜΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
VI	Λαξευτός Θαλαμοειδής (Εντελάς κατεστραμμένος)	2	Αιπροδιόριστη	2	Σχεδόν ακέραια λείψανα	Λεπίδες οψιανού, Πυρήνες οψιανού	Αιπροδιόριστη	Συλημένος
VIII	Λαξευτός Θαλαμοειδής (Εντελάς κατεστραμμένος)	Αιπροδιόριστη	Αιπροδιόριστη	Αιπροδιόριστη	Αιπροδιόριστη	Λεπίδες οψιανού, Πυρήνες οψιανού	Αιπροδιόριστη	Αιπροδιόριστη
IX	Λαξευτός Θαλαμοειδής	Αιπροδιόριστη	Αιπροδιόριστη	Αιπροδιόριστη	Αιπροδιόριστη	1 Πλήλινος κάδος με δύο οριζόντιες λαβές, Λεπίδες οψιανού, Πυρήνες οψιανού	Αιπροδιόριστη	Αιπροδιόριστη
X	Λαξευτός Θαλαμοειδής	Αιπροδιόριστη	Αιπροδιόριστη	Αιπροδιόριστη	Αιπροδιόριστη		Αιπροδιόριστη	Ασύλητος
XI	Λαξευτός Θαλαμοειδής (Εντελάς κατεστραμμένος)	Αιπροδιόριστη	Αιπροδιόριστη	Αιπροδιόριστη	Αιπροδιόριστη	Αιπροδιόριστη	Αιπροδιόριστη	Αιπροδιόριστη

Πίνακας τάφων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Κοντολέων Ν.Μ. 1970, σελ. 151-152

ΠΙΝΑΚΑΣ 70

		ΠΡΟΙΜΗ							
		ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ							
		Νεκροταφείο Πηλός Μήλου							
ΤΑΦΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ	ΛΑΠΕΔΟ	ΤΑΦΕΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΟ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
3	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Στρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	1	1 Πίοδι	2 Αγγεία, 1 Στρασημένη πυξίδα	Οχι	Ασύλητος	
4	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Στρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	1 Αγγείο, 1 Χάντρα, 1 Μικρό Κοιμηάτι ομφανού	Οχι	Ασύλητος	
5	Κιβωτιόσχημος (B1)	2	Στρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	6	3 Κρανία στη μία πλευρά και υπήρχαν ίχνη για άλλα ίχνη στην άλλη πλευρά του τάφου	Ακτέριστος	Οχι	Ασύλητος	
6	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	1	1 Κρανίο	Ακτέριστος	Οχι	Ασύλητος	
7	Κιβωτιόσχημος (B1)	2	Δεν έχει οχιστολιθικές πλάκες	5	3 Κρανία και ίχνη από άλλα δύο κρανία	3 Λεπίδες ομφανού, 1 Αγγείο	Οχι	Ασύλητος	
8	Κιβωτιόσχημος (A)	1	Στρωμένο με οχιστολιθικές πλάκες	1	Δεν σώζονται σκελετικά κατάλοιπα	2 Αγγεία	Οχι	Ασύλητος	

Πίνακας τάφων της Προϊμής Εποχής του Χαλκού κατά Edggar 1896-97, σελ. 39-40

ΠΙΝΑΚΑΣ 71

ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ	
Νεκροταφείο Καρβουνοδάκκων Νάξου	
ΤΑΦΟΣ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ
1	2 Μαρμάρινες Καντήλες
2	1 Απύοχητο δοχείο
3	1 Σφαιρική πυξίδα
4	1 Μαρμάρινη αβαθής φιάλη
5	1 Μικρή μαρμάρινη φιάλη
6	1 Μαρμάρινο γυναικείο ειδώλιο

ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ	
Νεκροταφείο Κέλης Νάξου	
ΤΑΦΟΣ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ
7	1 Πηλίνη εγχάρακτη κυλινδρική πυξίδα
8	1 Πηλίνη κυλινδρική πυξίδα με πώμα, Το κάτω μέρος τριπτήρος λίθου τεφρόχρου οφριανού
9	1 Μικρή σφαιρική πυξίδα χωρίς πώμα

Πίνακας κτερισμάτων της Πρωίμης Εποχής του Χαλκού κατά Στέφανο Κ. 1903, σ. 55-57 και Παπαθανασόπουλο Γ. 1961, σ. 109-114

<p>ΠΡΟΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ Νεκροταφείο Στεδού Νάξου</p>	
ΤΑΦΟΣ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ
10	<p>2 Μαρμάρινα γυναικεία ειδώλια, 2 Μαρμάρινες βάθειες φιάλες, 1 Μαρμάρινο πινάκιο, 1 Μαρμάρινο ομοίωμα τριτύξου άυχνου, Σχηματεγμία τριών πήλινων άυχνών, 1 Πήλινη ραμφόστομη Πρόχους, 1 Μικρό πήλινο προχοϊδιο, 1 Σφαιρική φιάλη, 1 Πήλινος εγκάρακτος αμφορέας, 1 Πήλινος αμφορέας</p>
11	<p>10 Λεπίδες οφριανού, 1 Τριτηήρας κυλινδρικός</p>
12	<p>1 Μαρμάρινο γυναικείο ειδώλιο, 1 Μικρή μαρμάρινη καντήλα, 1 Μαρμάρινη καντήλα χωρίς βάση, 1 Μαρμάρινη φιάλη μετά ραμφοειδούς τρυχοίης, 1 Μεγάλη μαρμάρινη φιάλη, 1 Μαρμάρινη δοτταδοειδής φιάλη</p>

Πίνακας κτερισμάτων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Στέφανο Κ. 1906, σ. 87-89 και Παπαθανασόπουλο Γ. 1961, σ. 114-129

ΠΙΝΑΚΑΣ 73

ΤΑΦΟΣ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ
13	Μαριμάρινο γυναικείο ειδώλιο
14	Μαριμάρινο γυναικείο ειδώλιο 1 Σφαιρική ραμφοστόμη πρόχους με ταινιοειδή λαβή
15	1 Μικτόλο ειδώλιο από Παριανό μάρμαρο, 2 Ειδώλια, 1 Χάλκινο
16	1 Πιήλινη σφαιρική ραμφοστόμη πρόχους, 1 Μικρή πιήλινη γραπτή ραμφοστόμη πρόχους
17	1 Μαριμάρινη βαθεία φιάλη, 1 Μαριμάρινη αβαθής φιάλη, 1 Ορεΐνος σαλήνας, 1 Πιήλινο κωνοειδές σφονδύλι
18	2 Μαριμάρινες φιάλες, 1 Πιήλινη ραμφοστόμη σφαιρική πρόχους
19	

ΤΑΦΟΣ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ
20	1 Πιήλινη σφαιρική εγκάριατη πυξίδα
21	1 Μαριμάρινη βαθεία φιάλη, 1 Λεπτή Λεπίδα οψιανού
22	1 Πιήλινη σφαιρική πρόχους

Πίνακας κτερισμάτων της Ιεράρχους Εποχής του Χαλκού κατά Στέφανο Κ. 1906, σ. 87-89 και Παπαθανασόπουλο Γ. 1961, σ. 114-129

ΠΙΝΑΚΑΣ 74

ΠΡΟΙΜΗ	
ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ	
<i>Νεκροταφείο Αϊδά Νάξου</i>	
ΤΑΦΟΣ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ
23	1 Χάλκινο πριόνι, 1 Χάλκινο εργαλείο οχήματος μήνης, 2 Χάλκινες σμίλες
24	1 Μόνωτο μεσομινωικό γραπτό προχήλατο κύπελλο, 6 Μόνωτα τροχήλατα κύπελλα, 1 Μόνωτο κυαθοειδές αγγείο
25	1 Πιρήλινη εγχάρακτη κυλινδρική πυξίδα με πώμα

Πίνακας κτερισμάτων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Στέφανο Κ. 1903, σ.57 και Παπαθανασίου Γ. 1961, σ. 129-132

ΠΡΟΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ	
<i>Νεκροταφείο</i> <i>Λούρου Αθαλάσσου Νάξου</i>	
ΤΑΦΟΣ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ
26	<p>1 Τρυγανοειδής οκτύος, 5 Μικκυλά πηλίνα εγχάρακτα δοχεία, 8 Μικρά τεμάχια μικκυλάου αγγείου, 2 Πηλίνες σφαιρικές πυξίδες χωρίς πόδια, 1 Επτημήκης κανοειδής ιριπήρας, 14 Θραύσματα μικρών λεπίδων οψιανού, 3 Χάλκινοι ορείς, 1 Μαριάρινος αατος οκτύφος, 1 Μικρή μαριάρινη φιάλη, 200 Αργυρά μικρά λεπτά διάτρητα διακάρια, 1 Αργυρή ψήφος, 1 Αιθινή ψήφος, 4 Μαριάρινα είδωλα</p>

Πίνακας κτερισμάτων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Στέφανο 1904, σ. 60 και Παπαθανασόπουλο Γ. 1961, σ. 132-138

ΠΙΝΑΚΑΣ 76

ΠΡΩΙΜΗ	
ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ	
<i>Νεκροταφείο Φυρρόλες Νάξου</i>	
ΤΑΦΟΣ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ
27	1 Πηλίνη κυλινδρική πυξίδα, 26 διατρήτοι ψήφοι, 1 Μικρή χρυσή διατρήτη ψήφος
28	1 Μαρμάρινο γυναικείο ειδώλιο, 1 Πηλίνη γραπτή σφαιρική πρόχους

ΠΡΩΙΜΗ	
ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ	
<i>Νεκροταφείο Μυρηόδρια Νάξου</i>	
ΤΑΦΟΣ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ
29	1 Πηλινό εγκάρσιο δίωτο αγγείο
30	1 Μαρμάρινο αγκέραιο πινάκιο

Πίνακας κτερισμάτων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Στέφανο Κ. 1904, σ. 58-59 και Παπαθανασίου Γ. 1961, σ. 138-140

ΠΙΝΑΚΑΣ 77

ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ	
<i>Νεκροταφείο Κάμπου Μαρκής Νάξου</i>	
ΤΑΦΟΣ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ
31	πυξίδες με πιάμα, 1 Καμπυλόδοχημη Λεπίδα οφθαλμού
32	2 Πηλίνες εγχάρακτες κυλινδρικές πυξίδες
33	2 Πηλίνες εγχάρακτες κυλινδρικές πυξίδες
34	2 Πηλίνες εγχάρακτες κυλινδρικές πυξίδες
35	1 Μικρό άμορφο ειδώλιο
36	1 Μαρμάρινο ειδώλιο ακαθόριστου γένους, 1 Πηλίνη εγχάρακτη κυλινδρική πυξίδα

ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ	
<i>Νεκροταφείο Παύργιμου Νάξου</i>	
ΤΑΦΟΣ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ
37	1 Χάλκινος κρικός ακέρατος

Πίνακας κτερισμάτων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού κατά Στέφανο Κ. 1906, σ. 87 και Παπαθανασόπουλο Γ. 1961, σ. 140-144

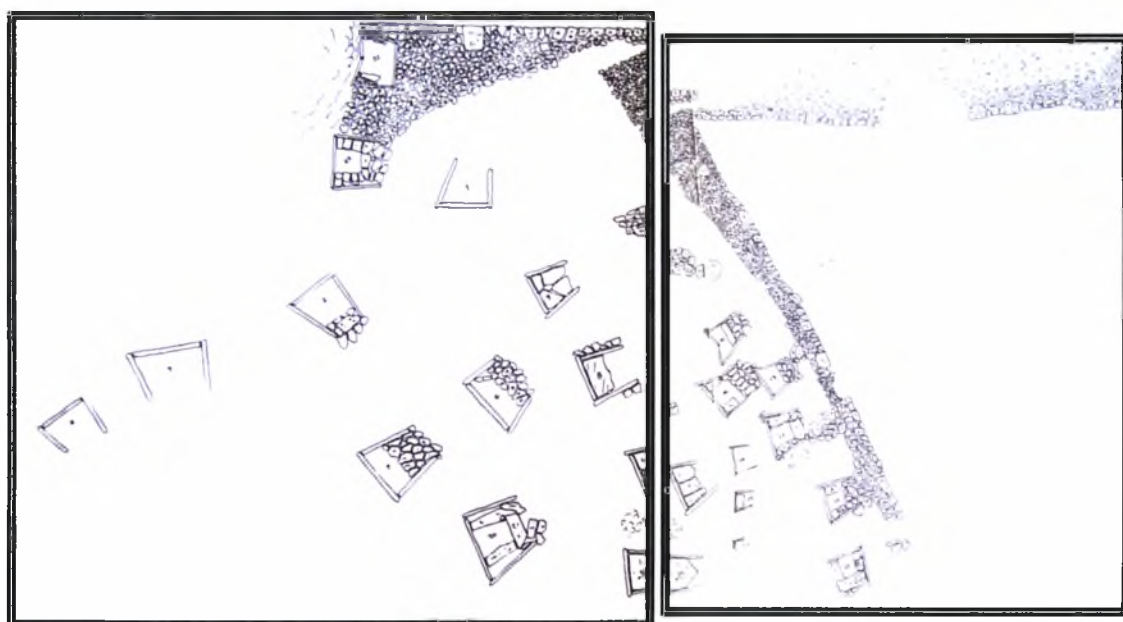
ΠΙΝΑΚΑΣ 78

ΠΡΟΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ	
<i>Νεκροταφείο</i> Όργου Απόλλωνος Νάξου	
ΤΑΦΟΣ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ
38A	3 Χάλκινες σφίλες
38B	1 Μαρμάρινη καντήλα, 1 Χάλκινο αμφίστομο εγχειρίδιο, 1 Χάλκινη σφίλη ακέραια, 1 Μικρό μαρμάρινο τρυπήτριο, 1 Κωνοειδής κυλινδρικός τρυπήτρας
39	1 Μικκύλο γυναικείο ειδώλιο

ΠΡΟΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ	
<i>Νεκροταφείο</i> Αττώματων Νάξου	
ΤΑΦΟΣ	ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ
40	1 Μαρμάρινο ειδώλιο ανδρός καθημένου
41	1 Δίθνη μικρή τριγωνική αξίνα ακέραια
41	1 Δίθνη μικρή τριγωνική αξίνα ακέραια

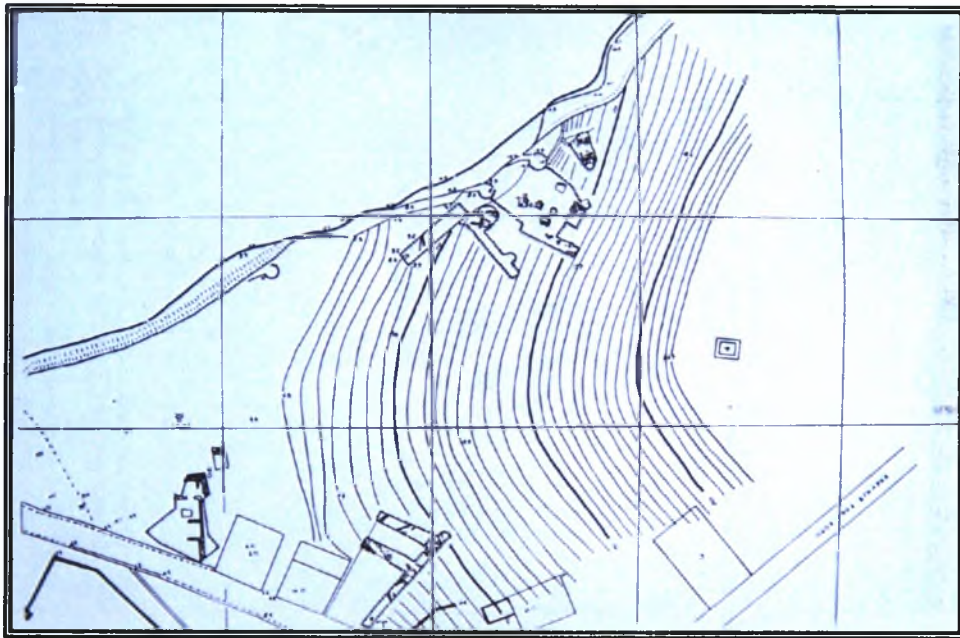
Πίνακας κτερισμάτων της Πρώτης Εποχής του Χαλκού κατά Παρθανασόπουλο Γ. 1961, σ. 144-149

Κατάλογος Εικόνων
της Πρώτης Εποχής
του Χαλκού

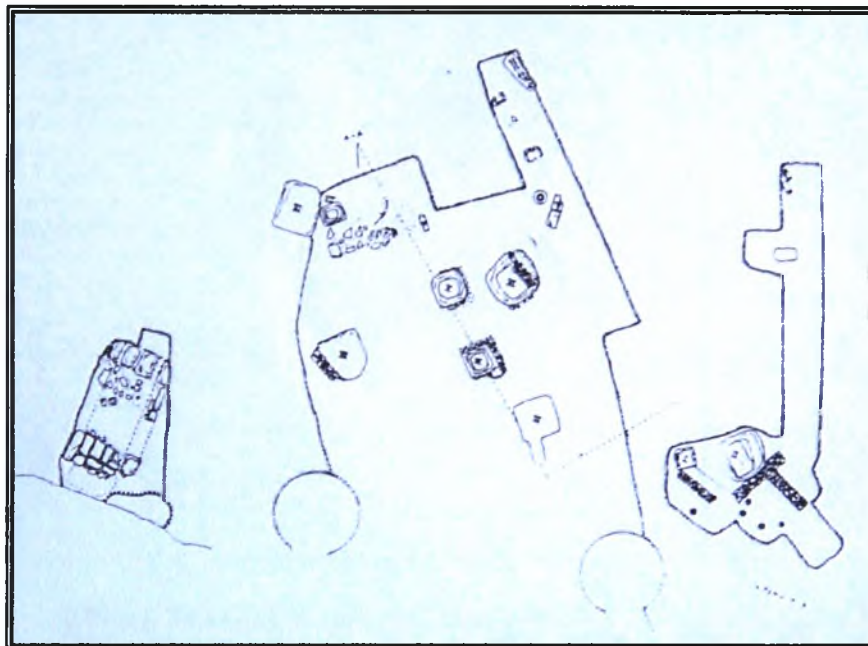

Εικ. 1 - Τοπογραφικό σχεδιάγραμμα των Αγ. Αναργύρων της Νάξου
(Doumas 1977, 34, εικ. 17).

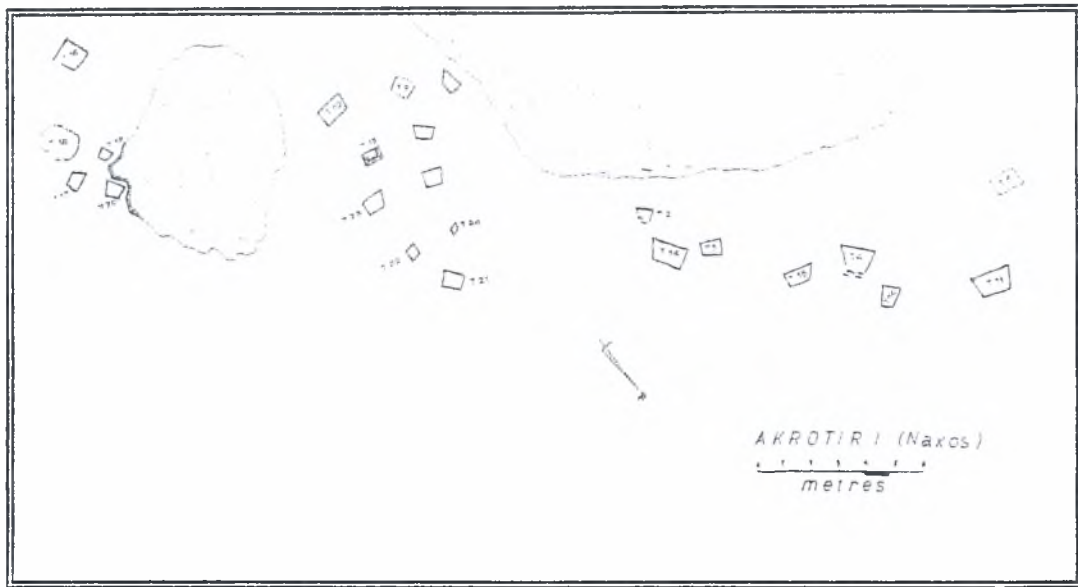

Εικ. 2 - Η περιοχή του νεκροταφείου των Αγλωμάτων (Κοντολέων 1970, 147).

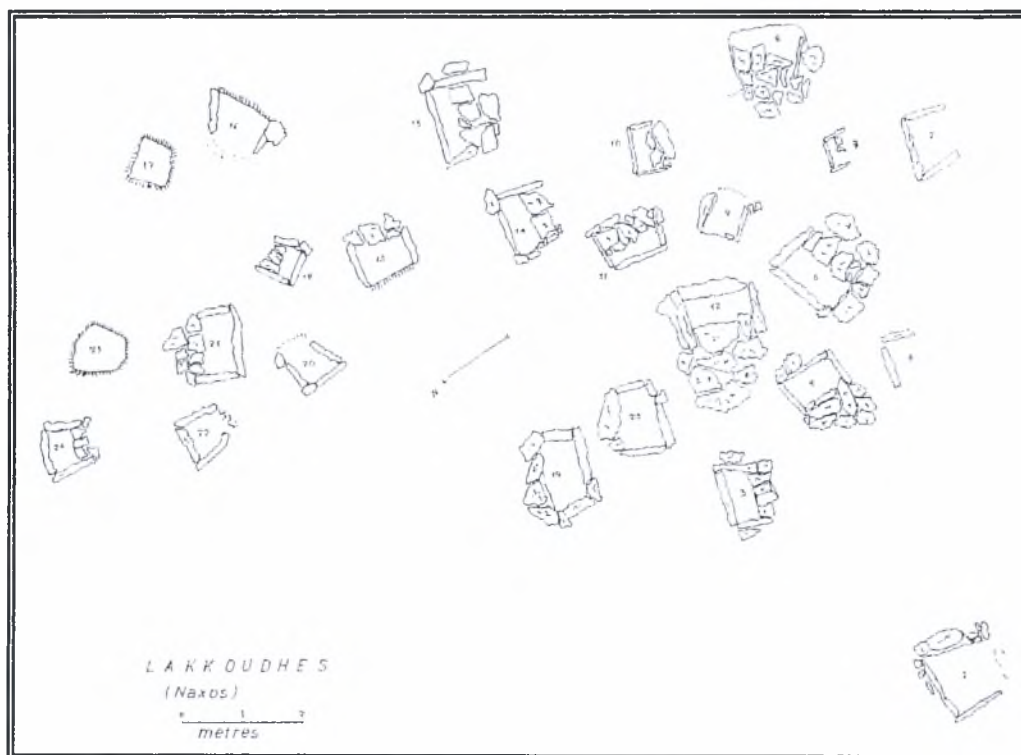
Εικ. 3 - Οι κυκλαδικοί τάφοι (Κοντολέων 1970, 148).

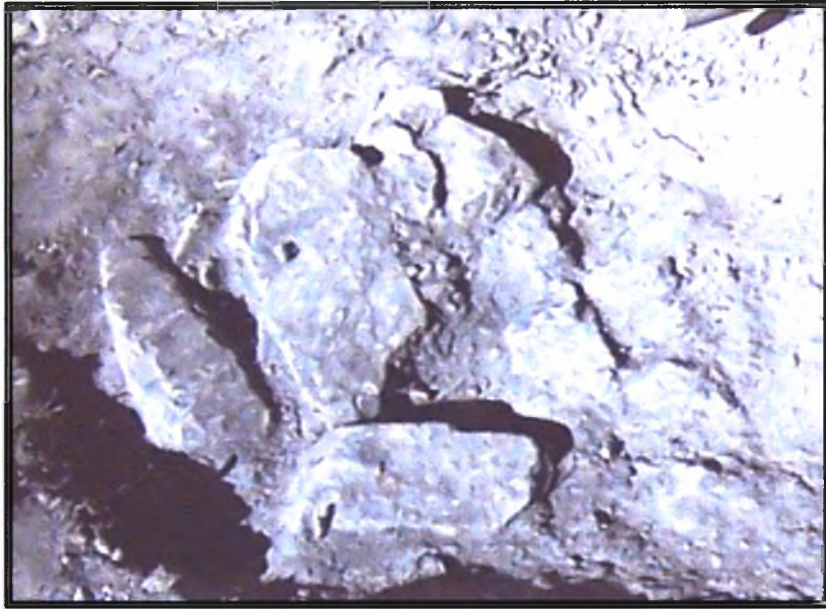
Εικ. 4 - Τοπογραφικό σχεδιάγραμμα των τάφων του νεκροταφείου Ακρωτήρι της Νάξου (Doumas 1977, 33, εικ. 15).

Εικ. 5 - Χαμηλό βραχώδες έξαρμα από τον τάφο 8 του νεκροταφείου Ακρωτήρι της Νάξου (Doumas 1977, pl.V g).

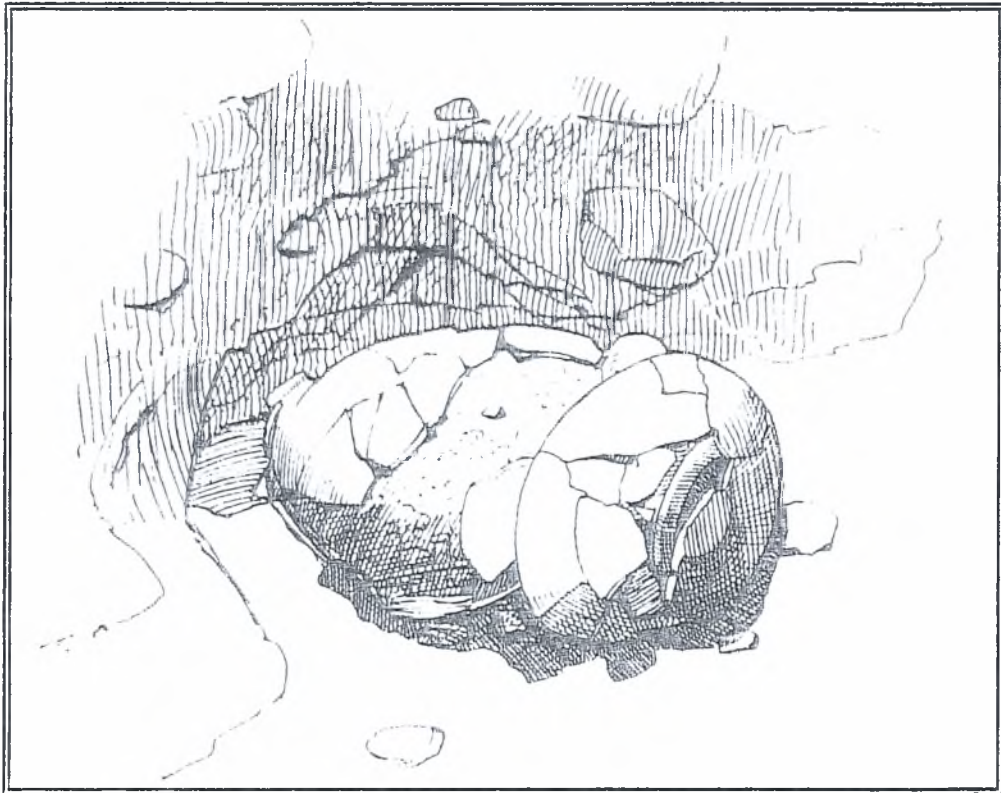
Εικ. 6 - Τοπογραφικό σχεδιάγραμμα των τάφων του νεκροταφείου Λάκκουδες της Νάξου (Doumas 1977, 32).

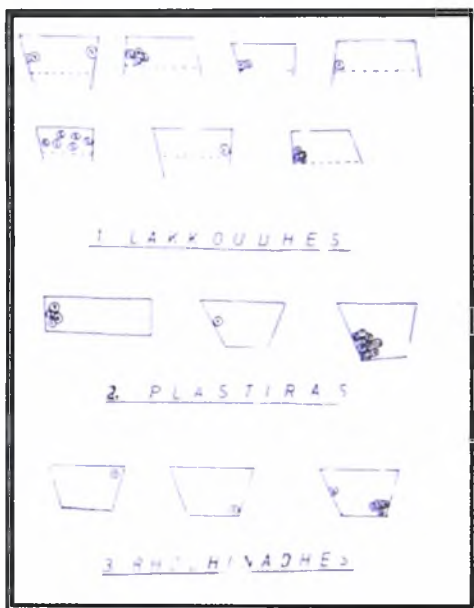
Εικ. 7 - Εξέδρα του τάφου 10 στο νεκροταφείο Λάγκουδες (Dourmas 1977, pl. III c).

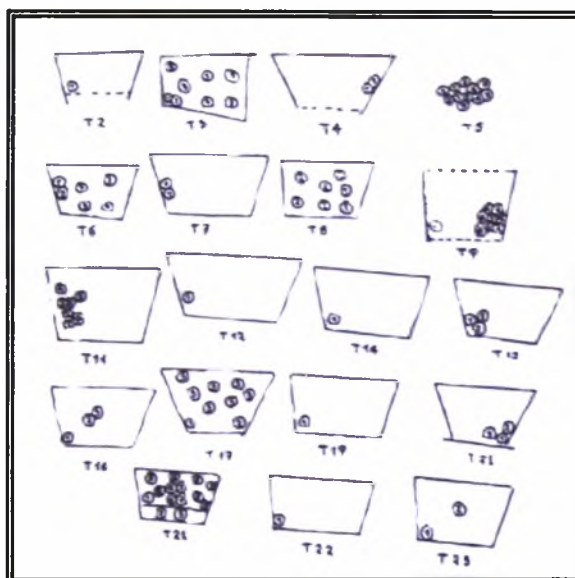
Εικ. 8 - Εξέδρα του τάφου 18 στο νεκροταφείο Λάγκουδες (Dourmas 1977, pl. III e).

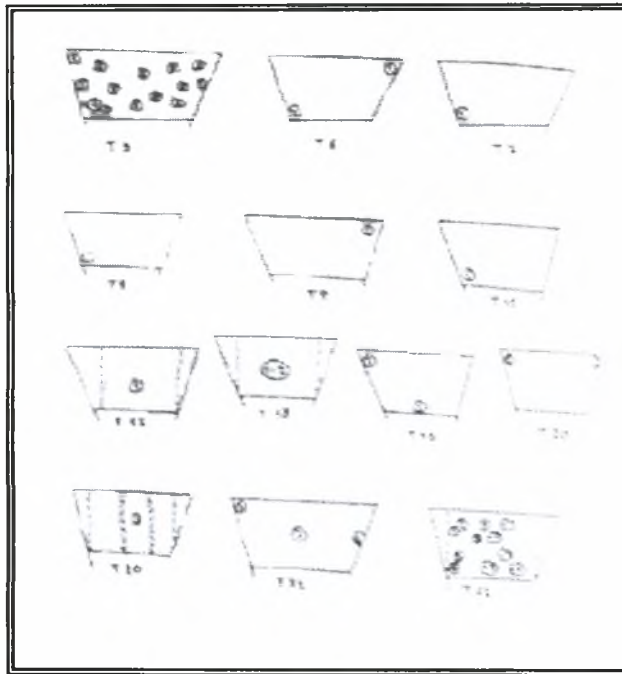
Εικ. 9 - Εγχυτρισμός στη Φυλακωπή της Μήλου
(Barber 1994, 87, εικ. 57).

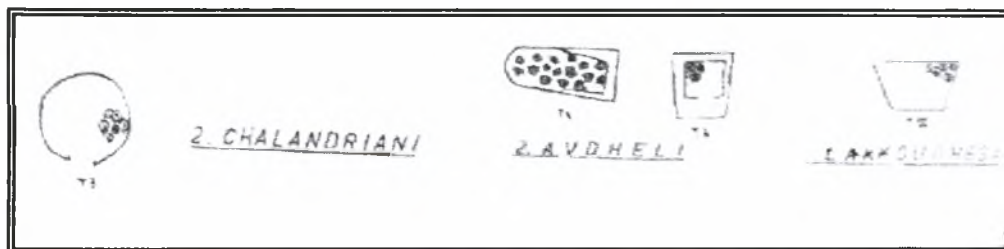
Εικ. 10 -Τύποι κιβωτιόσχημων τάφων στα νεκροταφεία Λάκκουδες, Πλαστηράς και Ροδινάδες (Dourmas 1977, 44, εικ. 36).

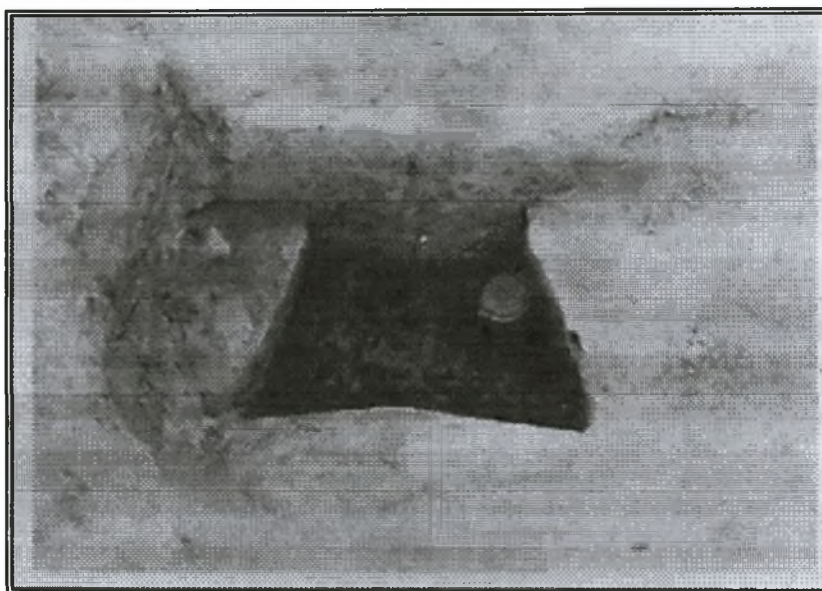
Εικ. 11 - Τύποι κιβωτιόσχημων τάφων στο νεκροταφείο Ακρωτήρι της Νάξου (Dourmas 1977, 52, εικ. 37).

Εικ. 11 - Τύποι κιβωτιόσχημων τάφων στο νεκροταφείο Αγ. Αναργύρων της Νάξου (Doumas 1977, 52, εικ. 38).

Εικ. 12 - Τύπο τάφων στα νεκροταφεία Χαλανδριανή, Άβδελι και Λάκκουδες Α της Νάξου (Doumas 1977, 52, εικ. 37-38).

Εικ. 13 - Ο Πρωτοκυκλαδικός Κιβωτιόσχημος τάφος 19 στο Ακρωτήρι της Νάξου (Doumas 1977, pl. X a).

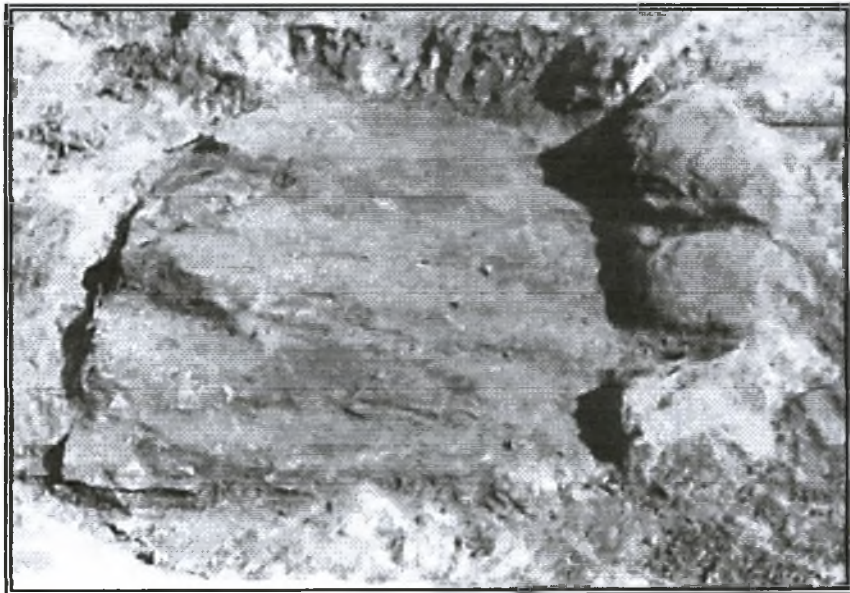

Εικ. 14 - Ο Πρωτοκυκλαδικός Κιβωτιόσχημος τάφος 19 στις Λάκκουδες της Νάξου (Doumas 1977, pl. III g).

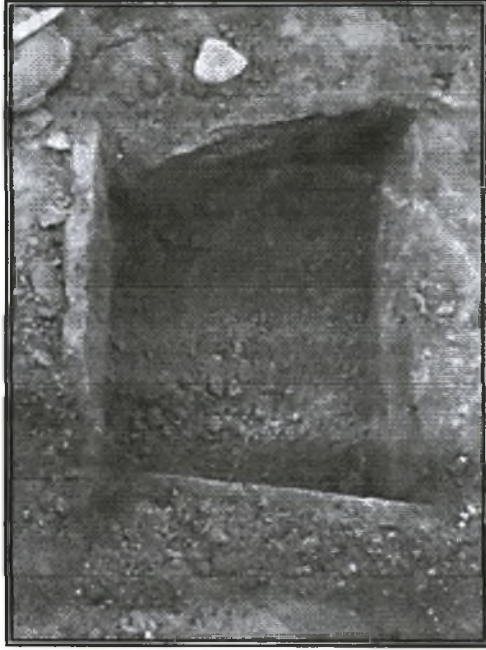

Εικ. 15 - Ο Καλυπτήρια πλάκα του τάφου 6 των Αγ. Αναργύρων της Νάξου (Doumas 1977, pl. XIV g).

Εικ. 16 - Ο Καλυπτήρια πλάκα του τάφου 20 των Αγ. Αναργύρων της Νάξου (Doumas 1977, pl. XIX b).

Εικ. 17 - Ο Πρωτοκυκλαδικός Κιβωτιόσχημος τάφος 17 στο Ακρωτήρι της Νάξου στρωμένος με σχιστολιθικές πλάκες (Doumas 1977, pl. IX a).

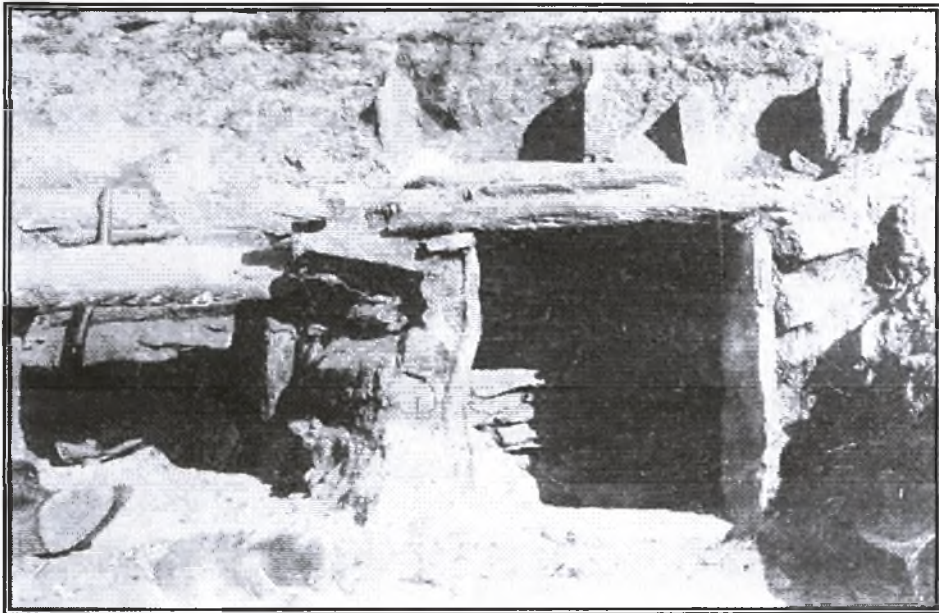
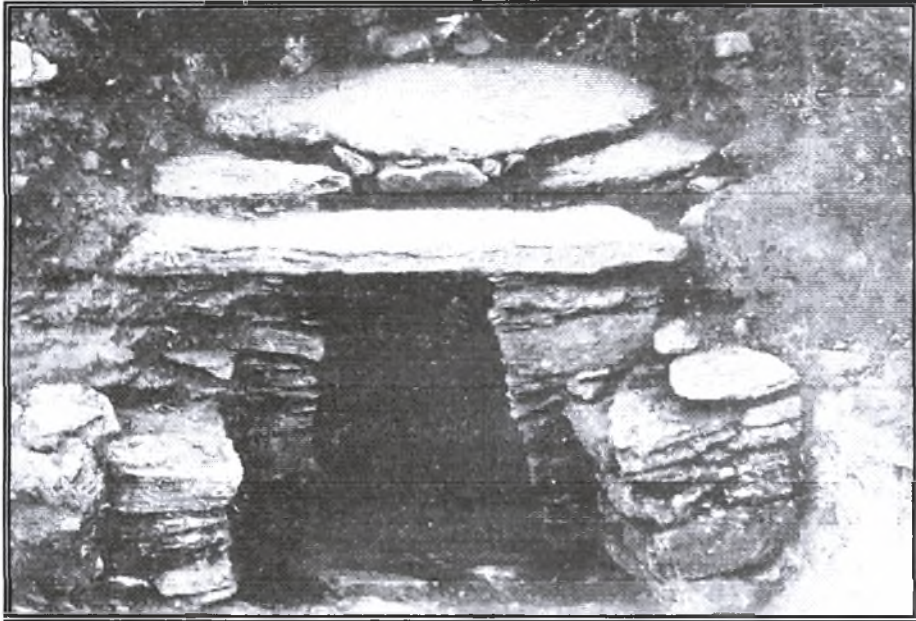
Εικ. 18 - Ο Πρωτοκυκλαδικός Κιβωτιόσχημος τάφος 11 στον Πλασιηρά της Νάξου στρωμένος με σχιστολιθικές πλάκες (Doumas 1977, pl. XI g).

Εικ. 19 - Ο Πρωτοκυκλαδικός Κιβωτιόσχημος τάφος 21 των Αγ. Αναργύρων της Νάξου στρωμένος με σχιστολιθικές πλάκες (Doumas 1977, pl. XIX h).

Εικ. 20 - Ο Πρωτοκυκλαδικός Κιβωτιόσχημος τάφος 1 στο Άβδελι της Νάξου τύπου Ε (Doumas 1977, pl. XXII c).

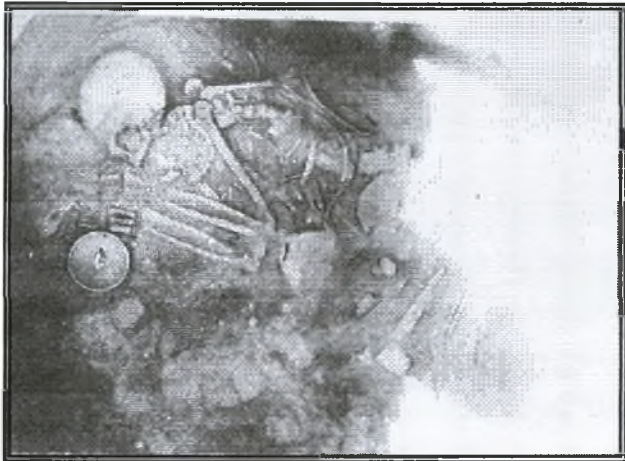
Εικ. 21 - Πρόσοψεις τάφων από την Χαλανδριανή της Σύρου
(Τσουντας 1899, πιν. 7).

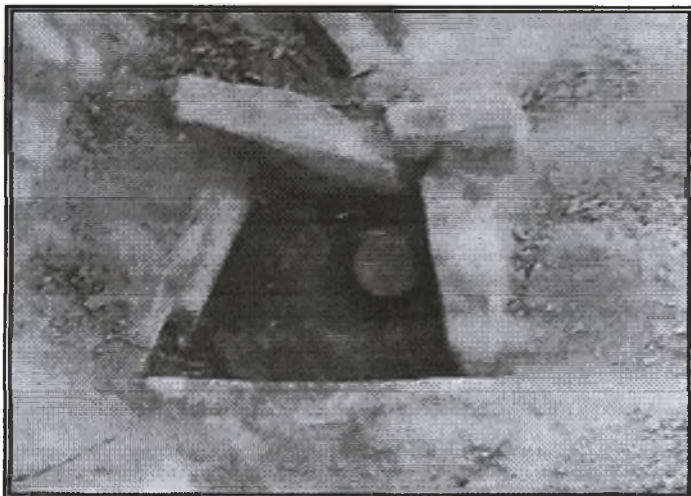
Εικ. 22 - Ενταφιασμός νεκρού σε συνεσταλμένη στάση στον τάφο 12 των Αγ. Αναργύρων της Νάξου (Doumas 1977, pl. XVII d).

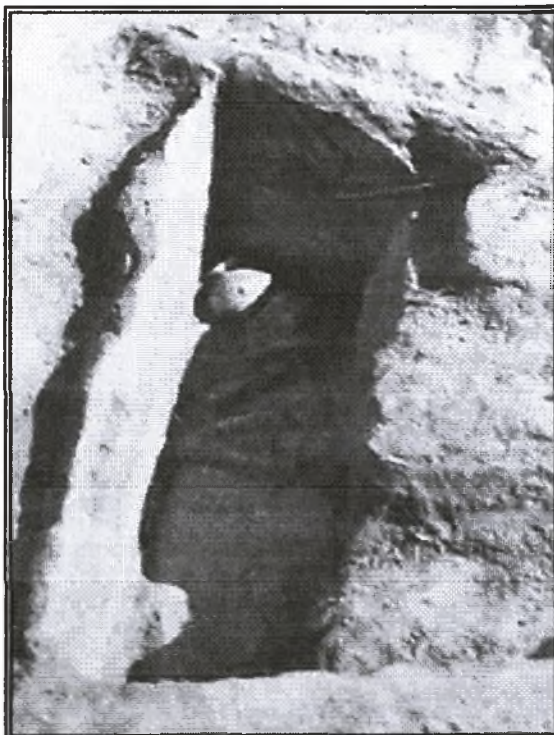
Εικ. 23 - Ενταφιασμός νεκρού σε συνεσταλμένη στάση στον τάφο 25 των Λάκκουδων της Νάξου (Doumas 1977, pl. IV a).

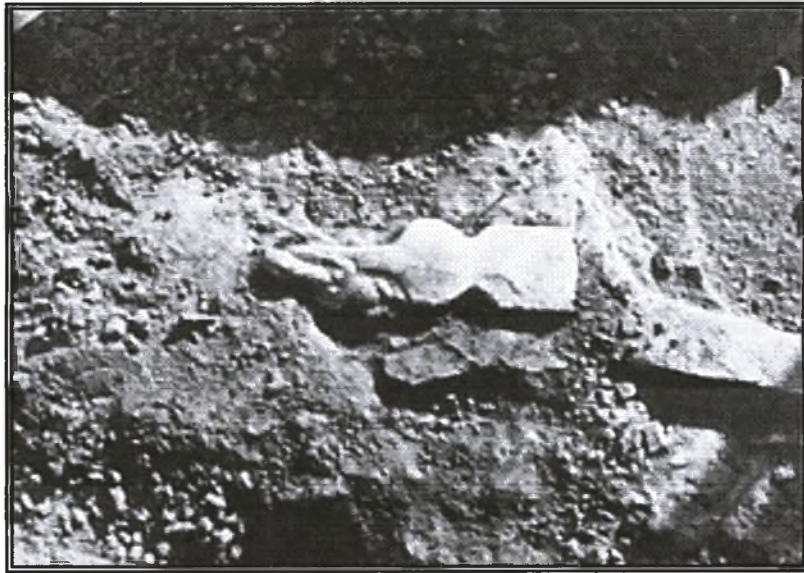
Εικ. 24 - Σκελετοί τάφων Σύρου σε στάση συνεσταλμένη (Τσουντας 1899, πιν. 9).

Εικ. 25 - Ο
Πρωτοκυκλαδικός
Κιβωτιόσχημος τάφος 22 στο
Ακρωτήρι της Νάξου. Ίσως
παιδική ταφή
(Doumas 1977, pl. X a).

Εικ. 26 - Ο Πρωτοκυκλαδικός
Κιβωτιόσχημος τάφος 9 στο Ακρωτήρι
της Νάξου. Ίσως παιδική ταφή
(Doumas 1977, pl. X a).

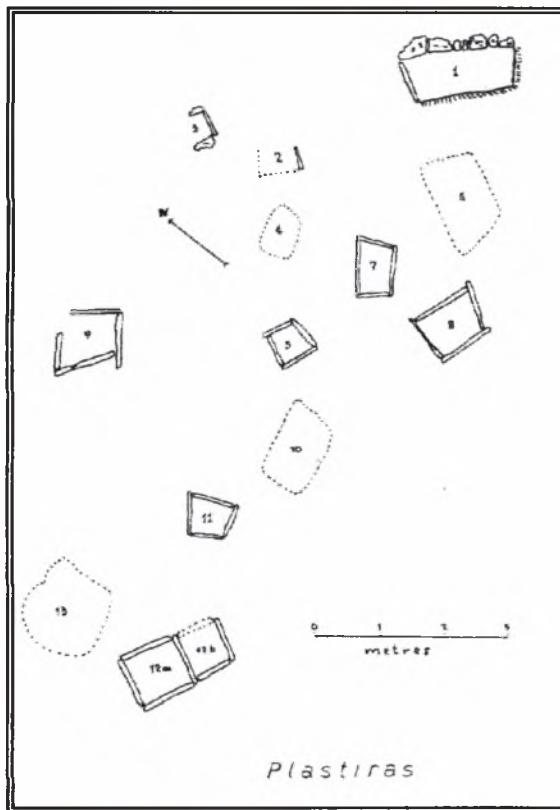

Εικ. 27 - Ο Πρωτοκυκλαδικός Κιβωτιόσχημος τάφος 4 στο Ακρωτήρι της Νάξου. Ταφή δύο νεκρών (Dourmas 1977, pl. V e).

Εικ. 28 - Ο Πρωτοκυκλαδικός Κιβωτιόσχημος τάφος 16 στο Ακρωτήρι της Νάξου. Ταφή δύο νεκρών (Dourmas 1977, pl. VIII g).

Εικ. 29 - Τοπογραφικό σχεδιάγραμμα των τάφων του νεκροταφείου Πλαστήρας της Νάξου (Doumas 1977, 33).

Εικ. 30 - Ο Πρωτοκυκλαδικός Κιβωτιόσχημος τάφος 1 στον Πλαστήρα της Νάξου. Όχι κυκλαδικού χαρακτήρα (Doumas 1977, pl. XI c).

Εικ. 31 - Ο Πρωτοκυκλαδικός Κιβωτιόσημος τάφος 20 στους Αγ. Αναργύρους της Νάξου. (Doumas 1977, pl. XIX h).

Εικ. 32 - Άλλη όψη του Πρωτοκυκλαδικού τάφου 20 στους Αγ. Αναργύρους της Νάξου. (Doumas 1977, pl. XIX e).

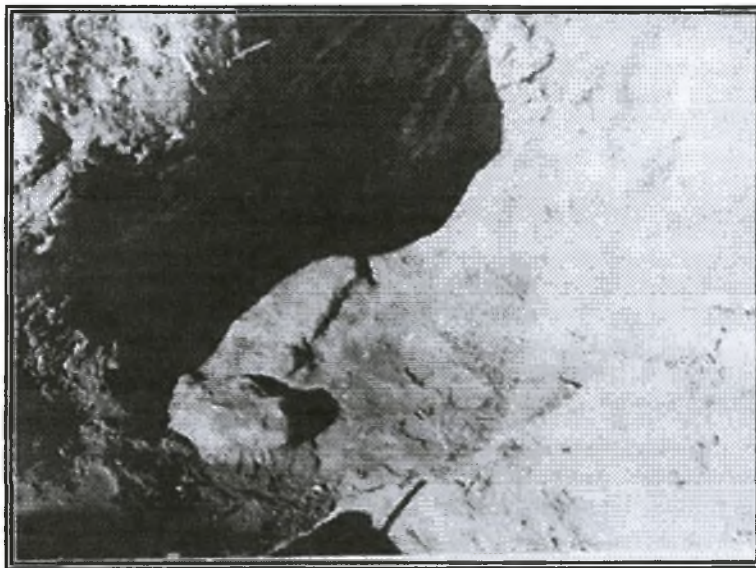
Εικ. 33 - Ο Πρωτοκυκλαδικός τάφος I στις Λάκκουδες Α της Νάξου. (Doumas 1977, pl. XXI b).

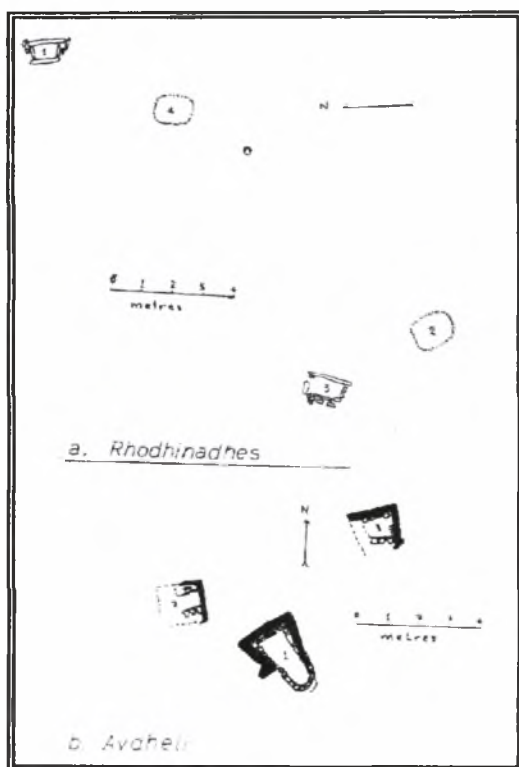
Εικ. 34 - Ο Πρωτοκυκλαδικός τάφος II στις Λάκκουδες Α της Νάξου. (Doumas 1977, pl. XXI d).

Εικ. 35 - Ο Πρωτοκυκλαδικός τάφος III στις Λάκκουδες Α της Νάξου. (Doumas 1977, pl. XXI e).

Εικ. 36 - Ο Πρωτοκυκλαδικός τάφος IV στις Λάκκουδες Α της Νάξου. (Doumas 1977, pl. XXI f).

Εικ. 37 - Τοπογραφικό σχεδιάγραμμα των τάφων του νεκροταφείου Ροδινάδες και Άβδελι της Νάξου (Doumas 1977, 35, εικ. 18).

Εικ. 38 - Ο Πρωτοκυκλαδικός τάφος 1 στις Ροδινάδες της Νάξου. (Doumas 1977, pl. XXII h).

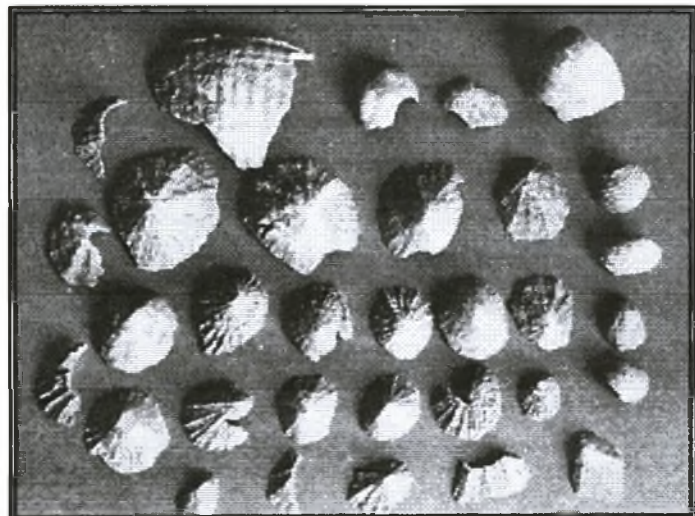
Εικ. 39 - Ο Πρωτοκυκλαδικός τάφος 6 στους Αγ. Ανάργυρους Νάξου. (Doumas 1977, pl. XVI b).

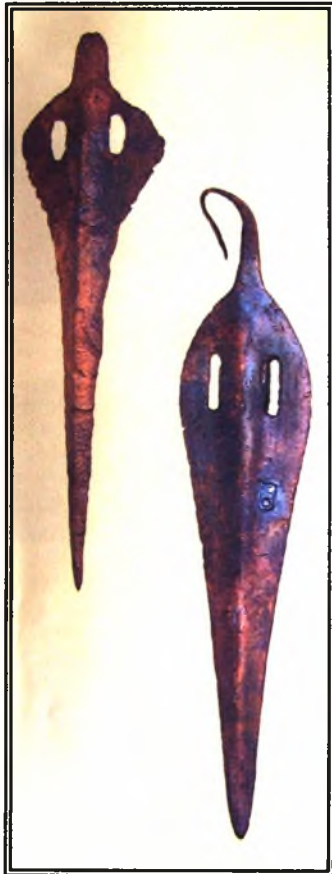
Εικ. 40 - Ο Πρωτοκυκλαδικός τάφος 9 στους αγ. Ανάργυρους της Νάξου. (Doumas 1977, pl. XVI g).

Εικ. 41- Κτερίσματα από πρωτοκυκλαδικό τάφο της Αμοργού (Barber 1993, 83, εικ.55).

Εικ. 42- Θαλάσσια κοχύλια (Doumas 1977, pl. I a).

Εικ. 43 - Χάλκινη Αιχμή Λόγχης ΠΚ ΙΙ
Αμοργός, Νεκροταφείο Σταυρού.
Τάφος 12.
(Παπαθανασόπουλος 1981, 131).

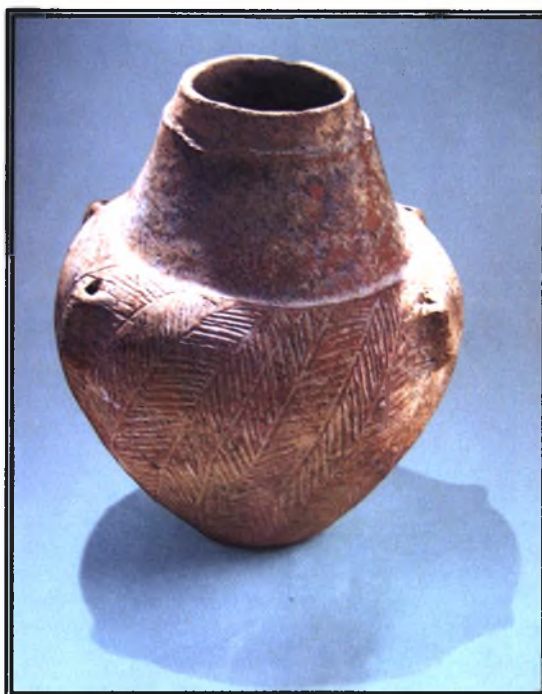

Εικ. 44 - Χάλκινη Αιχμή Λόγχης ΠΚ ΙΙ
Αμοργός, Νεκροταφείο Δωκαθισμάτων.
Τάφος 14.
(Παπαθανασόπουλος 1981, 131).

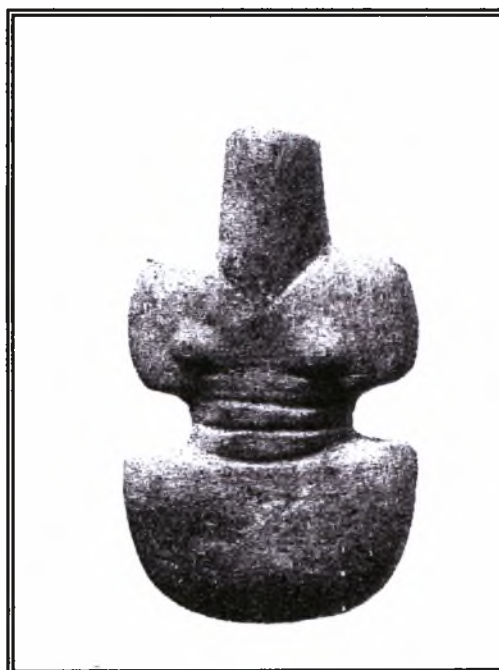
Εικ. 45 - Πήλινη Χαρακτή Πυξίδα ΠΚ
(Παπαθανασόπουλος 1981, 150).

Εικ. 46 - Πήλινο Χαρακτό αγγείο ΠΚ Ι
Δεσποτικό, Νεκροταφείο Λειβαδίου.
Τάφος 134.
(Παπαθανασόπουλος 1981, 153).

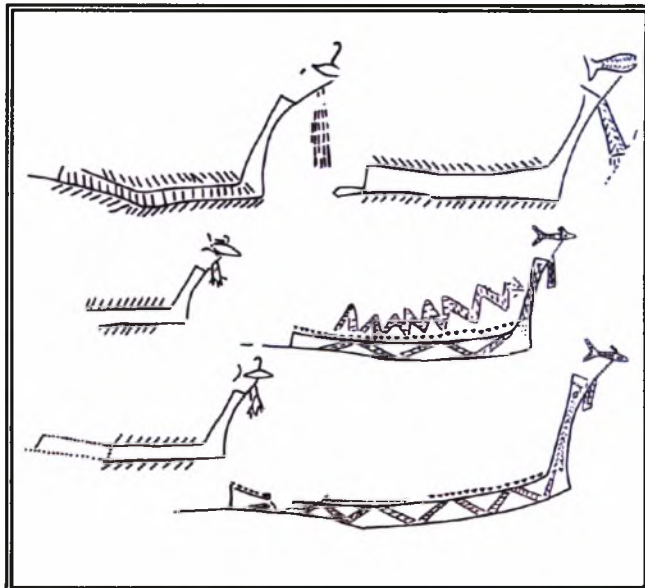
Εικ. 47 - Μαρμάρινη Καντήλα ΠΚ Ι
Πάρος, Νεκροταφείο Γλυφών.
Τάφος 24.
(Παπαθανασόπουλος 1981, 169).

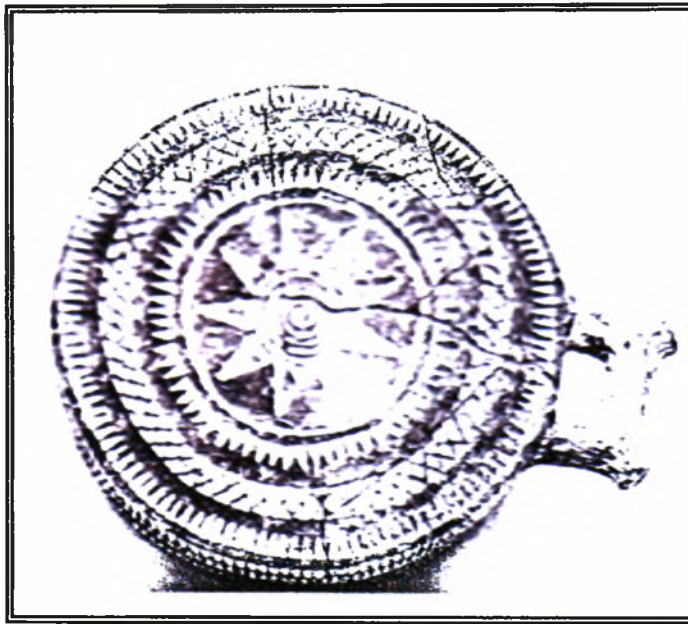
Εικ. 48 - Βιολόσχημο ειδώλιο από
τον τάφο 9 στο Ακρωτήρι της Νάξου
(Doumas 1977, pl. XIX h).

Εικ. 49 - Λευβοσειδές
εμβαματοδοχείο.
Νάξος (Lacy 1998, 277).

Εικ. 50 - Πλοία εγχάρακτα σε
πρωτοκυκλαδικά αγγεία
(Barber 1993, 16, εικ.19).

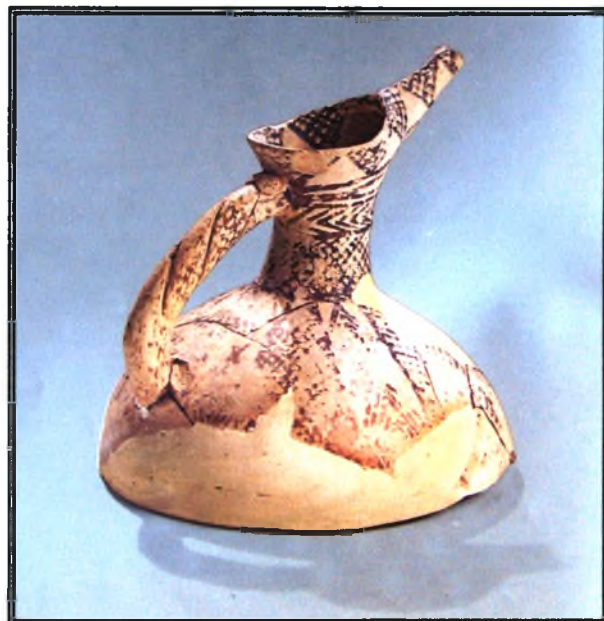
Εικ. 51 - Πήλινο τηγανοδειδές Σκέυος ΠΚ.
Άνω Κουφονήσι (Ζαφειροπούλου 19, 49, εικ. 5).

Εικ. 52 - Φιάλη (Doumas 1977, pl. XXXVIII, i).

Εικ. 53 - Ραμφόστομη Φιάλη
ΠΚ ΙΙ
Νάξος, Νεκροταφείο Σπεδού.
Τάφος 10.
(Παπαθανασόπουλος 1981,
159).

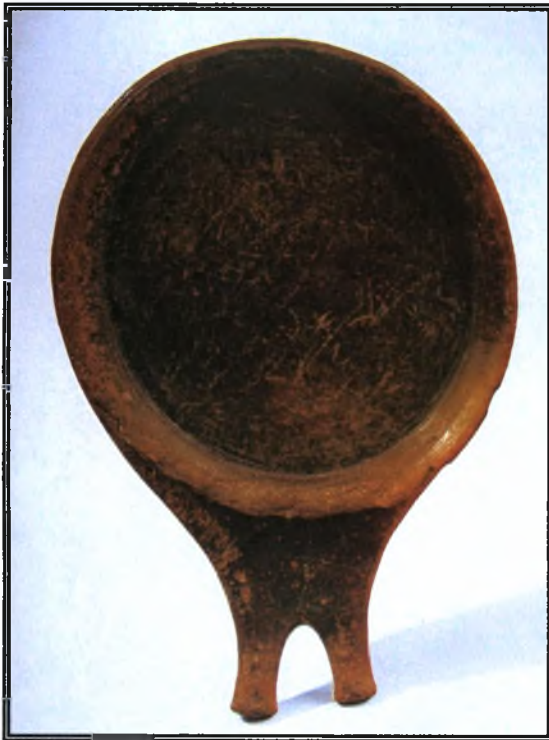
Εικ. 54 - Ραμφόστομη Πρόχους
ΠΚΙΙ
Νάξος, Νεκροταφείο Σπεδού.
Τάφος 10.
(Παπαθανασόπουλος 1981, 156).

Εικ. 55 - Πήλινο Τηγανοειδές Σκεύος
ΠΚ ΙΙ
Νάξος, Νεκροταφείο Λούρου. Τάφος 26.
(Παπαθανασόπουλος 1981, 171).

Εικ. 56 - Εξωτερική επιφάνεια
Πήλινου Τηγανοειδούς Σκεύους ΠΚ ΙΙ
Σύρος, Νεκροταφείο Χαλανδριανής.
Τάφος 174.
(Παπαθανασόπουλος 1981, 175).

Εικ. 56 - Εσωτερική επιφάνεια
Πήλινου
Τηγανοειδούς Σκεύους ΠΚ ΙΙ
Σύρος, Νεκροταφείο Χαλανδριανής.
Τάφος 174.
(Παπαθανασόπουλος 1981, 175).

Εικ. 57 - Πήλινη Χαρακτή Πυξίδα ΠΚ ΙΙ
Σύρος, Νεκροταφείο Χαλανδριανής.
Τάφος 264.
(Παπαθανασόπουλος 1981, 153).

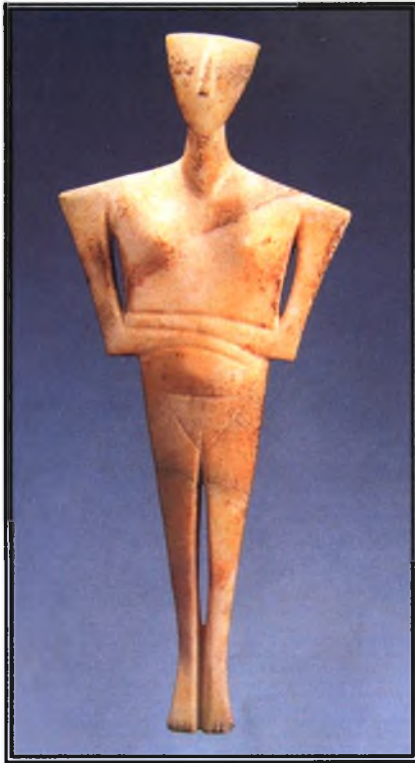

Εικ. 58 - Πήλινη Γραπτή Πυξίδα ΠΚ ΙΙ
Σύρος, Νεκροταφείο Χαλανδριανής.
Τάφος 271.
(Παπαθανασόπουλος 1981,
163).

Εικ. 59 - Γυνακείο Κυκλαδικό Ειδώλιο ΠΚ ΙΙ
Αμοργός, Νεκροταφείο Δωκαθισμάτων.
Τάφος 14.
(Παπαθανασόπουλος 1981, 188).

Εικ. 60 - Γυναικείο Κυκλαδικό Ειδώλιο ΠΚ ΙΙ
Σύρος, Νεκροταφείο Χαλανδριανής.
(Παπαθανασόπουλος 1981, 187).

Εικ. 61 - Ασημένια φιάλη από
την Αμοργό
(Barber 1993, 109, εικ. 80).

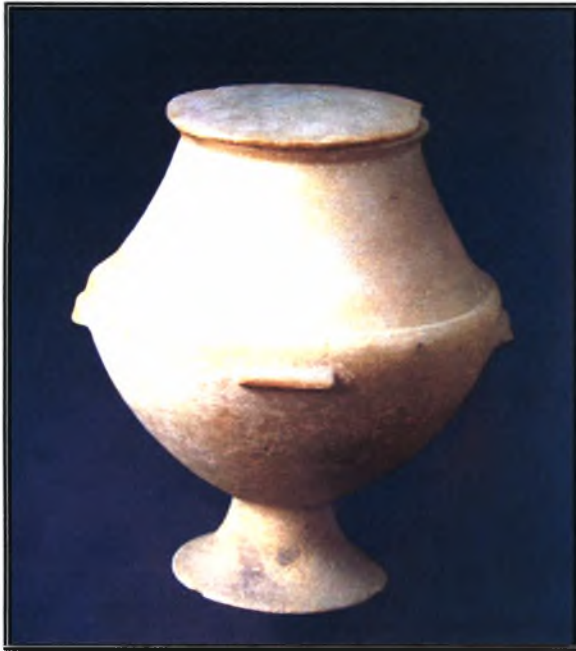
Εικ. 61 - Κυκλαδικά ειδώλια ΠΚ ΙΙ. Νάξος, Νεκροταφείο Λούρου. Τάφος 26.
(Παπαθανασόπουλος 1981, 186-187).

Εικ. 62 - Εργαλεία από οψιανό ΠΚ ΙΙ. Νάξος, Νεκροταφείο Σπεδού. Τάφος 11 (Παπαθανασόπουλος 1981, 121).

Εικ. 63 - Κώνοι οψιανού ΠΚ ΙΙ . Πάρος, Νεκροταφείο Παναγίας. Τάφος 56 (Παπαθανασόπουλος 1981, 121).

Εικ. 64 - Μαρμάρινο Δοχείο ΠΚ ΙΙ
Νάξος, Νεκροταφείο Καρβουνολάκκων.
Τάφος 29.
(Παπαθανασόπουλος 1981,
166).

Εικ. 65 - Απιόσχημο αγγείο της
ΠΚ από την Νάξο. (Lacy 1998,
273, εικ.96β).

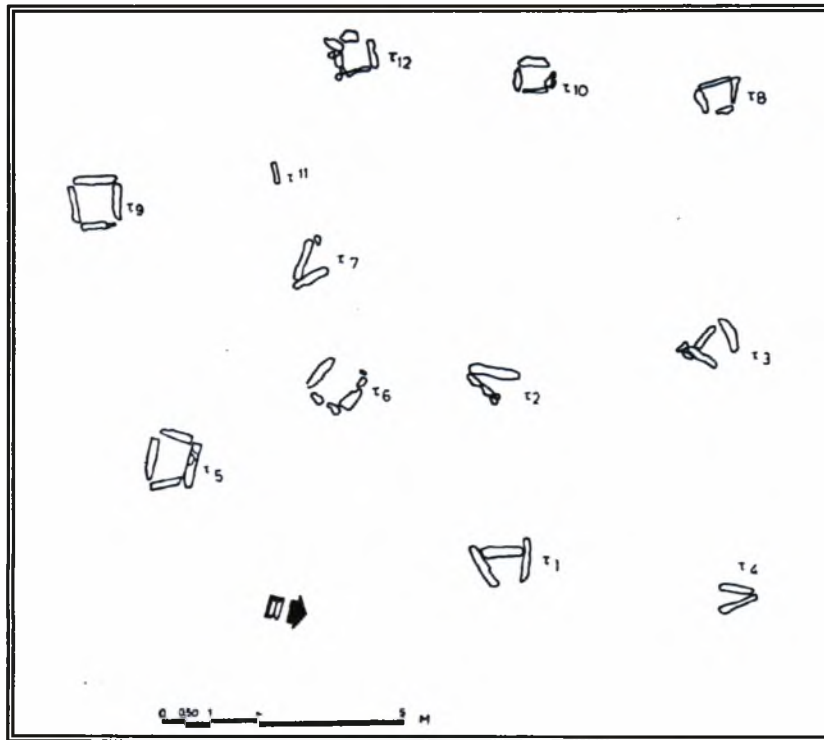
Εικ. 66 – Προσφορές ΠΚ ταφής
στο Άνω Κουφονήσι
(Ζαφειροπούλου 1970, 214, εικ.
4).

Εικ. 67 - Ο «Αυλητής» της Κέρου ΠΚ ΙΙ
Κέρος, Τάφος Α'.
(Παπαθανασόπουλος 1981, 212)

Εικ. 68 - Ο «Αρπιστής» της
Κέρου, Τάφος Α'.
(Παπαθανασόπουλος 1981, 206).

Εικ. 69 - Τοπογραφικό σχεδιάγραμμα τάφων του νεκροταφείου Καλογριές της Μήλου (Παπαδοπούλου 1965, 510, σχεδ. 2).

Βιβλιογραφικές Συντομογραφίες

ΑΑΑ	Αρχαιολογικά Ανάλεκτα εξ Αθηνών
ΑΔ	Αρχαιολογικό Δελτίο
ΑΕ	Αρχαιολογική Εφημερίδα
ΑSCS	American School of Classical Studies
BSA	Annual of the British School at Athens
Έργον	Έργον της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας
ΠΑΕ	Πρακτικά της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας

Βιβλιογραφία

1. Barber, R.L. 1994, *Η Πρώιμη Εποχή του Χαλκού στις Κυκλάδες*, Εθνική Τράπεζα, Αθήνα.
2. Bosanquet, R. C. 1895-6, « Prehistoric Graves in Syra », *BSA*.
3. Broodbank, C. 2000, *An Island Archaeology of the Early Cyclades*, Cambridge University Press.
4. Βαρούχα, Ε. 1925-26, « Κυκλαδικοί τάφοι της Πάρου », *ΑΕ*.
5. Caskey, J. 1977, *Kephala : A late Neolithic Settlement and Cemetery*, Volume I, American School of Classical Studies, Princeton.
6. Doulmas, C. 1977, *Early Bronze Age Burial Habits in Cyclades*, Göteborg.
7. Doulmas, C. Grave types and Burial Customs,
8. Doulmas, C. 1973, « Grave types and related burial Practices during the Cycladic Early Bronze Age » στο *Explanation of Culture Change, Models in Prehistory*, London.
9. Ντούμας, Χ. 2000, *Πρωτοκυκλαδικός Πολιτισμός*, Συλλογή Ν.Π. Γουλανδρή, Ίδρυμα Γουλανδρή-Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, Αθήνα.
10. Ντούμας, Χ. 1993, *Κυκλαδικός Πολιτισμός, Η Νάξος κατά την 3^η χιλιετία π.Χ.*, Μουσείο Γουλανδρή, Αθήνα.
11. Ντούμας, Χ. 1994, *Η Πρωτοκυκλαδική Κοινωνία: Μια απόπειρα προσέγγισης του κόσμου της νόησης*, Ανάτυπο από τα πρακτικά του Α' Συνεδρίου με θέμα « Η Νάξος δια μέσου των αιώνων », Αθήνα.
12. Ντούμας, Χ. 1964, « Κέρος », *Α.Δ 19 Χρονικά*.

13. Edgar, C. C. 1896-7, « Pre-historic tombs at Pelos », *BSA*.
14. Ζαφειροπούλου, Φ. 1965, *Α.Δ Χρονικά*.
15. Ζαφειροπούλου, Φ. 1965, «Κέρος», *Α.Δ Χρονικά*.
16. Ζαφειροπούλου, Φ. 1970, *Α.Δ 25 Χρονικά*.
17. Ζαφειροπούλου, Φ. 1971, « Σήμα ΠΚ ταφής », *AAA IV*.
18. Ζαφειροπούλου, Φ. 1971, *Α.Δ 26 Χρονικά*.
19. Ζαφειροπούλου, Φ. 1984, « *The Chronology of Kampos Group* » in *The Prehistoric Cyclades, Contribution to workshop on Cycladic Chronology, Mac Gillivray – R.L.N. Department of Classical Archaeology, Edinburgh*.
20. Ζαφειροπούλου, Φ. 1975, « Όστρακα εκ Κέρου », *AAA VIII*.
21. Zervos, Ch. 1957, *L' Art des Cyclades*, Paris.
22. Κοντολέων, Ν.Μ. 1970, « Ανασκαφαί εν Νάξω », *ΠΑΕ*.
23. Κοντολέων, Ν.Μ. 1971, « Ανασκαφαί εν Νάξω », *ΠΑΕ*.
24. Κοντολέων, Ν.Μ. 1972, « Ανασκαφαί εν Νάξω », *ΠΑΕ*.
25. Lacy, A.D. 1998, *Η Ελληνική Κεραμική της Εποχής του Χαλκού*, Καρδαμίτσα, Αθήνα.
26. Λαμπρινουδάκης, Β. 1975, « Θρησκεία », *ΠΑΕ*.
27. Perles, K. 2001, *The Early Neolithic Greece*, Cambridge University Press.
28. Παπαδοπούλου, 1965, «Μήλος», *Α.Δ*.

29. Παπαθανασόπουλος, Γ. 1981, *Νεολιθικά-Κυκλαδικά*, Εκδόσεις «Μέλισσα», Αθήνα.
30. Παπαθανασόπουλος, Γ. 1961, «Κυκλαδικά Νάξου», *Α.Δ 17Α Χρονικά*.
- Renfrew, C. 1972, *Emergence of Civilization: The Cyclades and the Aegean in the third Millennium B.C.*, London
31. Renfrew, C. 1991, *Το Κυκλαδικό πνεύμα*, Συλλογή Ν.Π. Γουλανδρή, Ίδρυμα Γουλανδρή-Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, Αθήνα.
32. Rambach, 2000, *Kykladen I, die Früite Bronzezeit grab und siedlungsbefunde*, Deutsches Arcäologisches institum.
33. Στέφανος, Κ. 1903-1910, «Ανασκαφαι εν Νάξω», *ΠΛΑΕ*.
34. Σωτηρακοπούλου, Π. Ι. 1999, *Ακρωτήρι Θήρας : Η Νεολιθική και η Πρώιμη Εποχή του Χαλκού επί τη βάσει της κεραμεικής*, Η εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία, Αθήνα.
35. Treuil, R. et al. 1996, *Οι Πολιτισμοί του Αιγαίου*, Εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα.
36. Τσουντας, Χ. 1898-1899, «Κυκλαδικά I-II», *Α.Ε.*

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000074339

